T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

ÇİN'İN YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE BİR KUŞAK BİR YOL PROJESİ: AFRİKA ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Merve AKYAZI

Danışman
Prof. Dr. Yavuz ÇİLLİLER

İstanbul – 2025

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Merve AKYAZI

Tezin Dili **:** Türkçe

Tezin Adı **:** Çin'in Yumuşak Güç Stratejileri Çerçevesinde Bir Kuşak Bir Yol Projesi: Afrika Örneği

Enstitü **:** İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı **:** Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Tezin Türü **:** Yüksek Lisans

Tezin Tarihi **:** 11/06/2025

Sayfa Sayısı **:** 157

Tez Danışmanları **:** Prof. Dr. Yavuz ÇİLLİLER

Dizin Terimleri **:** Bir Kuşak Bir Yol Projesi, Çin, Afrika, Yumuşak Güç, Keskin Güç

Türkçe Özet **:** 2013 yılında Xi Jinping tarafından duyurulan ve 2049 yılında tamamlanması hedeflenen Bir Kuşak Bir Yol Projesi kapsamında Çin'in, Afrika kıtasında gerçekleştirdiği/ gerçekleştireceği yatırımlar güç stratejileri ışığında analiz edilmiştir.

Dağıtım Listesi **:**
1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Merve AKYAZI

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

ÇİN'İN YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE BİR KUŞAK BİR YOL PROJESİ: AFRİKA ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Merve AKYAZI

Danışman

Prof. Dr. Yavuz ÇİLLİLER

İstanbul – 2025

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Merve AKYAZI

…../……./2025

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Merve AKYAZI' nın Çin'in Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Bir Kuşak Bir Yol Projesi: Afrika Örneği adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler anabilim dalı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Yavuz ÇİLLİLER

(Danışman)

Üye

Prof. Dr. Emine AKÇADAĞ ALAGÖZ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Alihan LİMONCUOĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2025

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Çin'in son yıllarda ortaya koyduğu en kapsamlı ve tartışmalı proje olarak nitelendirilen Bir Kuşak Bir Yol Projesi (BKBY), 2013 yılında ilk kez Çin Devlet başkanı Xi Jinping tarafından duyurulmuştur. Çin'in kuruluşunun 100. yıl dönümü olan 2049'da tamamlanması hedeflenen bu proje, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını kara ve deniz yolları ile birbirine bağlamayı amaçlamaktadır. Başlangıçta ''kazan-kazan'' projesi olarak tanıtılan bu girişim, zamanla eleştirilere maruz kalmış ve Çin'in Afrika ülkelerindeki siyasi ve kültürel nüfus alanını güçlendirmeye çalıştığı ileri sürülmüştür. Bu bağlamda, çalışmada Çin'in Afrika ülkelerine yönelik politikalarını güç stratejileri çerçevesinde değerlendirmek amaçlamıştır.

Afrika ülkelerinin, Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası kuruluşlardaki sayısal üstünlüğü, Çin'e önemli bir stratejik avantaj sağlamaktadır. Uygur meselesi, Tiananmen meydanı olayları, Hong Kong protestoları ve Tayvan meselesi gibi konular, Çin'in eleştirilmesine yol açsa da Afrika ülkeleri ile Çin arasında büyük bir sorun oluşturmadığı için ilişkilerde önemli bir engel teşkil etmemiştir. Çin'in Afrika kıtasıyla olan ilişkileri, 1955 yılında düzenlenen Bandung Konferansı'na kadar uzanmakta olup bu dönemden sonra Afrika kıtasındaki ülkeler ile iyi ilişkiler geliştirme çabası içine girmiştir. Özellikle Kenya, Cibuti, Etiyopya, Mısır gibi ülkelerde BKBY Projesi kapsamında önemli yatırımlar yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir. Bu yatırımlar aracılığıyla Çin'in Afrika'daki stratejik varlığı güçlenmiştir. Altyapı projeleri ve ekonomik yatırımlar sayesinde yerel halkla iş birliği ve diyalog ortamı geliştirilmiş, büyük ölçüde yumuşak güç stratejileri kullanılmıştır. Konfüçyüs Enstitüleri, ortak tatbikatlar, eğitim programları gibi unsurlar, Çin'in Afrika'daki yumuşak güç etkisini artırmaya yönelik kullandığı önemli araçlar olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak proje ilerledikçe şeffaflık eksiklikleri ve borç tuzağı diplomasisi gibi eleştiriler de gündeme gelmiş, bu da Çin stratejilerinin sadece yumuşak güç değil, keskin güç unsurlarını da kapsadığı algısını ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, Çin'in yumuşak güç ve keskin güç stratejilerini birlikte kullanarak Afrika'daki etkisini artırdığına dair analizler de yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bir Kuşak Bir Yol Projesi, Çin, Afrika, Yumuşak Güç, Keskin Güç

SUMMARY

The Belt and Road Initiative (BRI), described as the most comprehensive and controversial project launched by the People's Republic of China (PRC) in recent years, was first announced by Xi Jinping in 2013. Targeted for completion by 2049, which marks the 100th anniversary of the PRC, the project aims to connect the continents of Asia, Europe, and Africa through land and maritime routes. Initially introduced as a "win-win" initiative, the project has since faced criticism, with claims that the PRC is seeking to expand its political and cultural influence in African countries. In this context, the study aims to evaluate the PRC's strategies toward African countries within the framework of power strategies.

The numerical superiority of African countries in international organizations such as the United Nations (UN) provides a significant strategic advantage for the PRC. Although issues such as the Uyghur question, the Tiananmen Square incidents, the Hong Kong protests, and the Taiwan issue have led to criticism of the PRC, they have not constituted major obstacles in its relations with African countries. The PRC’s relations with the African continent date back to the Bandung Conference held in 1960, after which China has made significant efforts to develop good relations with African nations. Notably, under the Belt and Road Initiative (BRI), substantial investments have been made and continue to be made in countries such as Kenya, Djibouti, Ethiopia, and Egypt. Through these investments, China's strategic presence in Africa has been strengthened. Infrastructure projects and economic investments have fostered cooperation and dialogue with local populations, reflecting the implementation of soft power strategies. Instruments such as Confucius Institutes, joint exercises, and educational programs have emerged as key tools for enhancing China's soft power influence in Africa. However, as the project has progressed, criticisms regarding lack of transparency and "debt-trap diplomacy" have also surfaced, giving rise to the perception that China's strategies involve not only soft power but also sharp power elements. In this regard, analyses have been made suggesting that the PRC is increasing its influence in Africa by employing both soft and sharp power strategies.

Keywords: Belt and Road Initiative, China, Africa, Soft Power, Sharp Power

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
SUMMARY ..... **ii**
İÇİNDEKİLER……..……..……..**iii**
KISALTMALAR ..... **vi**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **ix**
HARİTALAR LİSTESİ ..... **x**
ÖNSÖZ ..... **vii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı 5
1.2. Realizmde Güç Olgusu 14
1.3. Realizm ve Neorealizm Arasındaki Güç Olgusuna Dair Farklar 17
1.4.Liberalizmde Güç Olgusu 16
1.5. Neoliberalizmde Güç Olgusu 18
1.6. Sert Güç 19
1.7. Yumuşak Güç 22
1.7.1. Yumuşak güç araçları: Kültür 24
1.7.2. Yumuşak güç araçları: Dış politika 25
1.7.3. Yumuşak güç araçları : Siyasi değerler 26
1.8. Sert Güç -Yumuşak Güç Ayrımı 30
1.9. Akıllı Güç 31
1.10. Keskin Güç 33

İKİNCİ BÖLÜM
MODERN İPEK YOLU PROJESİ: BİR KUŞAK BİR YOL

2.1. Tarihi İpek Yolunun Önemi 38
2.2. Çin Rüyası 42
2.3. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Ortaya Çıkışı ve Genel Hatları 43
2.4. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin İlkeleri 54
2.5. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Hedefleri 55
2.5.1.Politika koordinasyonu 55
2.5.2. Olanakların birbirine bağlanabilirliği 55
2.5.3. Engelsiz ticaret 56
2.5.4. Finansal bütünlük: 56
2.5.5. Halklar arasında birebir bağların kurulması: 57
2.6. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Finansmanı 57
2.7. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Ekonomik Koridorları……60
2.7.1. Çin-Moğolistan-Rusya ekonomik koridoru 60

2.7.2. Yeni Avrasya Kara Köprüsü (İkinci Avrasya Kara Köprüsü) ekonomik koridoru 60
2.7.3. Çin-Orta Asya-Batı Asya ekonomik koridoru 61
2.7.4. Çin-Hindiçini yarımadası ekonomik koridoru 65
2.7.5. Çin- Pakistan ekonomik koridoru 66
2.7.6.Bangladeş-Çin-Hindistan-Myanmar ekonomik koridoru 66
2.8. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Deniz Yolu Güzergahları 67
2.9. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Yarattığı Fırsatlar 69
2.10. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Kapsamında Ülkeler Arasındaki Sorunlar 70
2.11. Bir Kuşak Bir Yol Projesine Yöneltilen Eleştiriler 73
2.11.1. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Çin'in Marshall Planı mı? 73
2.11.2. Çin'in Rusya'yı çevreleme stratejisi mi? 74
2.11.3. Kazan-Kazan projesi mi? Borç tuzağı diplomasisi mi? 76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÇİN'İN YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE BİR KUŞAK BİR YOL PROJESİ'NİN AFRİKA ÜLKELERİNE ETKİLERİ

3.1. Çin-Afrika İlişkilerinin Gelişim Süreci ve Temel Dinamikleri 78
3.2. Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Kültürün Çin-Afrika İlişkilerine Etkisi…… 82
3.2. Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Siyasi Değerlerin Çin-Afrika İlişkilerine Etkisi…….. 84
3.3. Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Dış Politikanın Çin-Afrika İlişkilerine Etkisi…… 86
3.3.1. Tiananmen meydanı olayları 89
3.3.2.Uygur meselesi 91
3.3.3. Hong-Kong protestoları 88
3.3.4. Tek Çin politikası: Tayvan 92
3.4. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Kapsamında Çin'in Afrika'da Karşılaştığı Zorluklar 94
3.5. Bir Kuşak Bir Yol Projesi ve Çin'in Yumuşak Gücü: Kenya, Etiyopya, Cibuti ve Mısır 95
3.5.1. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Kenya'daki Yansımaları 96
3.5.1.1. Bir Kuşak Bir Yol Projesi çerçevesinde Çin'in Kenya'daki yumuşak gücü… 100
3.5.1.2. Çin'in Kenya'daki keskin gücü 101
3.5.2. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Cibuti'deki Yansımaları 103
3.5.2.1. Bir Kuşak Bir Yol Projesi çerçevesinde Çin'in Cibuti'deki yumuşak gücü 106
3.5.2.2. Cibuti'de sert güç ve yumuşak gücün birleşimi 107
3.5.3. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Etiyopya'daki Yansımaları 108
3.5.3.1. Çin'in Etiyopya'daki yumuşak gücü 111

3.5.3.2. Çin'in Etiyopya'daki keskin gücü 112
3.5.4. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Mısır'daki Yansımaları 113
3.5.4.1. Çin'in Mısır'daki yumuşak gücü 117
3.5.4.2. Çin'in Mısır'daki keskin gücü 118
3.6. Bir Kuşak Bir Yol Projesinin Yumuşak ve Keskin Güç Açısından Değerlendirilmesi 120
SONUÇ 123
KAYNAKÇA 127

KISALTMALAR

ABD	**:**	Amerika Birleşik Devletleri
ACD	**:**	Asya İş birliği Diyaloğu
AU	**:**	Afrika Birliği
AIIB	**:**	Asya Altyapı Yatırım Bankası
APEC	**:**	Asya Pasifik Ekonomik İş birliği
ASEAN	**:**	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BBC	**:**	British Broadcasting Corporation
BKBY	**:**	Bir Kuşak Bir Yol
BM	**:**	Birleşmiş Milletler
BRICS	**:**	Brezilya, Çin, Hindistan, Rusya
BRI	**:**	The Belt and Road Initiative
CDB	**:**	Çin Kalkınma Bankası
COMESA	**:**	Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı
CSIS	**:**	Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi
CGTV	**:**	Çin Küresel Televizyon Ağı
CBD	**:**	Central Business District
ÇHC	**:**	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP	**:**	Çin Komünist Partisi
EAC	**:**	Doğu Afrika Topluluğu
FAO	**:**	Gıda ve Tarım Örgütü
FOCAC	**:**	Forum on China-Africa Cooperation
IAEA	**:**	Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı
IBRD	**:**	Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
ICAO	**:**	Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
ICBC	**:**	Çin Endüstri ve Ticaret Bankası
ICRM	**:**	Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi Komitesi
IDA	**:**	Uluslararası Kalkınma Derneği
IFAD	**:**	Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
IFC	**:**	Uluslararası Finans Kurumu
IFRCS	**:**	Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu
ILO	**:**	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	**:**	Uluslararası Para Fonu

IMO	**:**	Uluslararası Denizcilik Örgütü
INTERPOL	**:**	Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı
IOC	**:**	Uluslararası Olimpiyat Komitesi
IGAD	**:**	Hükümetler Arası Kalkınma Otoritesi
IOM	**:**	Uluslararası Göç Örgütü
IPU	**:**	Parlamentolar Arası Birlik
ISO	**:**	Uluslararası Standardizasyon Örgütü
ITSO	**:**	Uluslararası Telekomünikasyon Uydu Örgütü
ITU	**:**	Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
ITUC	**:**	Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu
MONUC	**:**	Demokratik Kongo Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Örgütü Misyonu
NDB	**:**	Yeni Kalkınma Bankası
NRDC	**:**	National Development and Reform Commission
OBOR	**:**	One Belt One Road
OPCW	**:**	Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü
PCA	**:**	Sürekli Tahkim Mahkemesi
PRC	**:**	People's Republic of China
SSCB	**:**	Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
SGR	**:**	Standart Ölçülü Demiryolu Projesi
STÖ	**:**	Serbest Ticaret Örgütü
ŞİÖ	**:**	Şanghay İş birliği Örgütü
TEDA	**:**	Süveyş Ekonomik ve Ticaret İş birliği Bölgesi
TBMM	**:**	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.Y.	**:**	Tarih Yok
UAİ	**:**	Uluslararası İlişkiler
UN	**:**	United Nations
UNCTAD	**:**	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNESCO	**:**	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNHCR	**:**	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNIDO	**:**	Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Örgütü
UNMIL	**:**	Liberya'daki Birleşmiş Milletler Misyonu
UNMIS	**:**	Sudan'daki Birleşmiş Milletler Misyonu
UNOCI	**:**	Fildişi Sahili'ndeki Birleşmiş Milletler Operasyonu

UNMEE	**:**	Etiyopya ve Eritre'deki Birleşmiş Milletler Misyonu
UNWTO	**:**	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
UPU	**:**	Evrensel Posta Birliği
WCO	**:**	Dünya Gümrük Örgütü
WFP	**:**	Dünya Gıda Programı
WFTU	**:**	Dünya Sendikalar Federasyonu
WHO	**:**	Dünya Sağlık Örgütü
WIPO	**:**	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
WMO	**:**	Dünya Meteoroloji Örgütü

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Nye' a Göre Gücün Üç Boyutu…….....….9
Tablo 2. 2024 Yılı Verilerine Göre Dünyanın En Güçlü Ordularına Sahip Olan Ülkeler……...……...…..20
Tablo 3. 2024 Verilerine Göre Ülkelerin Yumuşak Güç İndeksleri…..…...……..… 27
Tablo 4. Noya'nın Sert ve Yumuşak Güç Ayrımı……...…..……..……....31
Tablo 5. Bir Kuşak Bir Yol Girişimine Katılım Sağlayan Ülkeler, Bölgeler Gelişmişlik Düzeyleri ve Projeye Katılım Tarihleri……47
Tablo 6. FOCAC, Forumlar, Ana Konular ve Sonuçlar...…….....……..85
Tablo 7. 1971 Genel Kurul Oylaması ve Afrika Ülkeleri……..……...94
Tablo 8. Ülke Künyesi: Kenya……..…….…….....….....….....…96
Tablo 9. Ülke Künyesi: Cibuti……...…….……..…...…….....103
Tablo 10. Ülke Künyesi :Etiyopya……...……..……...…….....108
Tablo 11. Ülke Künyesi: Mısır……..……..…….....113

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Tarihi İpek Yolu Haritası…….……40
Harita 2. Bir Kuşak Bir Yol Projesine Katılan Ülkelerin Haritası……..……46
Harita 3. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Yeni Avrasya Kara Köprüsü Ekonomik Koridoru Haritası……..……..……61
Harita 4. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Çin-Orta Asya -Batı Asya Ekonomik Koridor Haritası……..……..…65
Harita 5. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Çin-Hindiçini Ekonomik Koridor Haritası…....65
Harita 6. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Bangladeş-Çin-Hindistan-Myanmar Ekonomik Koridoru Haritası……..……..…67
Harita 7. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Deniz ve Kara Yolu Haritası……...…68
Harita 8. Kenya SGR Projesi Haritası……....98
Harita 9. Addis Ababa- Cibuti Demiryolu Projesi Haritası……..110

ÖNSÖZ

Çin tarihi geçmişi, sahip olduğu değerler ve uyguladığı politikalar nedeniyle her zaman dikkatleri üzerine çeken bir ülke olmuştur. Asya-Pasifik kıtasında önemli bir aktör konumunda olan bu ülke, BKBY Girişimi kapsamında Afrika kıtasında farklı yatırımlar yapmış ve yapmaya da devam etmektedir. Bu yatırımlar çerçevesinde Çin, yumuşak güç kaynaklarını kullanmayı tercih ederken, Afrika kıtasında emperyal bazı beklentiler ile hareket ettiğine dair eleştirilere de maruz kalmıştır. Bu kapsamda çalışma, Çin'in BKBY Projesinde güç stratejileri çerçevesinde Afrika kıtasındaki politikalarını ele almayı amaçlamaktadır.

Çalışmam boyunca bilgi birikimi, deneyimi ve akademik rehberliğiyle bana yol gösteren, her aşamada destekleyici yaklaşımıyla katkı sunan çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Yavuz ÇİLLİLER'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin yalnızca akademik yönlendirmeleri değil, aynı zamanda araştırma disiplini ve eleştirel düşünme konusundaki katkıları da bu tezin oluşumunda belirleyici rol oynamıştır. Sabırlı yaklaşımı, teşvik edici geri bildirimleri ve yol gösterici desteği, karşılaştığım zorlukları aşmamda bana ilham kaynağı olmuştur.

Tez yazım süreci zorlu ve meşakkatli bir yolculuk olsa da bana maddi ve manevi anlamda her zaman güç veren, ne zaman ihtiyacım olsa yanımda olan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli babam Hayrullah AKYAZI'ya sonsuz teşekkürlerimi iletmek isterim. Onun sevgisi, sabrı ve bana olan inancı bu çalışmanın en büyük motivasyon kaynağı olmuştur.

Merve AKYAZI

GİRİŞ

Çin, Asya-Pasifik bölgesinde küresel siyaset açısından en dikkat çeken ve tartışmalı ülkelerden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle son yıllarda yürüttüğü uluslararası projeler, farklı ülkeler ve uzmanlar tarafından çeşitli açılardan değerlendirilmekte, farklı yorumlara ve eleştirilere konu olmaktadır. Bu bağlamda, Çin'in uluslararası sistemdeki güç kullanımı da farklı bakış açılarıyla ele alınmaktadır. Güç kavramı doğası gereği tanımlanması ve ölçülmesi zor bir kavram olduğu için, uluslararası ilişkilerde hangi güç türünün daha etkili olduğu konusunda da ortak bir görüş birliği bulunmamaktadır. Günümüzde devletler, dış politikalarını şekillendirirken çeşitli güç türlerinden ve araçlarından faydalanmaktadır. Geleneksel olarak "sert güç" askeri, ekonomik ve politik baskı araçlarını içerirken; cazibe ve ikna etme yollarına dayanan, ''kültürel diplomasi'' ya da ''kamu diplomasisi'' olarak da adlandırılan yumuşak güç, Sert güç ile kıyaslandığında daha uzun vadede sonuç veren bir enstrümandır. İkna, cazibe ve olumlu imaj oluşturma yoluyla etki yaratmayı hedeflemektedir. Son dönemde ise bu iki güç arasında akıllı güç ve keskin güç gibi yeni kavramlar ön plana çıkmaktadır. Keskin güç, manipülasyon ve bilgi kontrolü gibi araçlarla hedef ülkenin kamuoyunu yönlendirmeyi amaçlarken; Akıllı güç hem sert hem de yumuşak gücün dengeli bir biçimde birlikte kullanımını ifade etmektedir. Devletlerin dış politikalarında bu güç türlerini mevcut koşullara ve değişen durumlara yönelik kullandığı görülmektedir.

Çin, kendisine yönelik oluşturulan Çin tehdidi algısını ortadan kaldırmak ve olumsuz imajını düzeltmek için yumuşak güç araçlarına başvurarak Afrika kıtası üzerinde hakimiyet elde etmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Afrika kıtası, Çin'in yumuşak güç vasıtalarından biri olan BKBY Projesi çerçevesinde stratejik, coğrafi ve ekonomik açıdan önemli bir bölgedir. Fakat zaman geçtikçe Çin'in gücüne yönelik eleştiriler gündeme gelmiş ve agresif davranışlar sergilediği gerekçesi ile Çin'in yumuşak güçten ziyade keskin güç kavramına doğru kaydığı yönünde iddialar da gündeme gelmiştir.

Tarihi İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması idealiyle 2013 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in öncülüğünde tüm dünyaya duyurulan BKBY Projesi günümüzde küresel ölçekte çok fazla tartışılan çok boyutlu bir projeye dönüşmüştür. Kara ve deniz yollarıyla Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını birbirine bağlamayı

hedefleyen söz konusu proje, başlangıçta bir altyapı ve ulaşım projesi olarak tasarlanmışken zamanla siyasi, ekonomik ve diplomatik bir araç haline gelmiştir. Çin, bu girişim aracılığıyla hedef ülkelerde altyapı yatırımları, eğitim programları, kültürel etkileşim ve ekonomik iş birlikleri geliştirerek hem etkisini artırmakta hem de küresel düzeyde olumlu bir imaj inşa etmeyi amaçlamaktadır.

Çin'in BKBY Projesi hakkında daha önce yapılmış muhtelif akademik çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda çoğunlukla, projenin genel hatlarına yönelik analizler sunulmuş ve/veya BKBY Projesinin Türkiye, İran, Azerbaycan, Tacikistan, Afganistan gibi ülkelerdeki altyapı, denizcilik, ticaret, ekonomi alanındaki etkileri incelenmiştir. Çin'in BKBY Projesinin Afrika üzerindeki etkilerini inceleyen tek bir tez çalışması mevcuttur. Bu çalışma, Mehmet Tunahan Çelik tarafından "Çin'in Yükselişi, Bir Kuşak Bir Yol Projesi ve Afrika" başlığı altında yayınlanmış ve tezin üçüncü bölümünde BKBY Projesinin Mısır, Kenya ve Cibuti üzerindeki etkilerine sınırlı düzeyde yer verilmiştir. Bu çalışma ile, BKBY Projesinin güç stratejileri ışığında Afrika kıtasındaki etkileri analiz edilerek, literatürde yer alan bu boşluğun doldurulmasına katkı sağlanacağı değerlendirilmektedir. Son yıllarda çok kutuplu uluslararası sistemin güç kazandığı ve Çin'in ekonomik, siyasi ve kültürel etkisini küresel ölçekte giderek arttırdığı dikkate alındığında, bu çalışma zaman açısından da önem arz etmektedir. Afrika kıtası, bu dönüşüm sürecinin en önemli merkezlerinden biri olarak öne çıkmakta ve Çin'in bu bölgedeki varlığı, küresel güç rekabeti açısından stratejik bir örnek teşkil etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Uluslararası Sistemde yükselen güç olarak adlandırılan ve hızlı yükselişi tehdit olarak görülen Çin'in güç stratejilerini nasıl kullandığını, BKBY Projesi kapsamında Afrika kıtasında takip ettiği politikaların yumuşak güç strateji ile uyumlu olup olmadıklarını tespit etmek ve açıklamaktır.

Çalışma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- Çin' in BKBY Projesi çerçevesinde Afrika'daki yatırımları hangi alanlarda yoğunlaşmaktadır?
- Bu projeler Çin-Afrika ilişkilerinde yumuşak gücün etkisini nasıl biçimlendirmektedir?
- Çin, Afrika kıtasında yumuşak gücünü etkili bir biçimde kullanabilmekte midir? Diğer güç stratejilerine de yer vermekte midir?

Bu sorular doğrultusunda tez üç ana bölümden oluşmaktadır; Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve olan Uluslararası İlişkilerde Güç kavramı başlıklı ilk bölümde, Güç kavramı teorik çerçevede ele alınarak tarihsel gelişimi incelenmiş, güç kavramına yönelik Platon, Aristoteles, Machiavelli ve Rousseau gibi düşünürlerin görüşlerine yer verilerek farklı yaklaşımlar ve tanımlar açıklanmıştır. Güç çeşitleri (sert, yumuşak, keskin ve akıllı güç) analiz edilmiş ve farklılıklar açıklanmıştır. Devlet merkezli ve askeri güç odaklı yaklaşım olan realizm ve bireyi odak noktasına alan liberalizm gibi teoriler başta olmak üzere, Neorealizm ve Neoliberalizm gibi versiyonlarının güce bakış açılarındaki benzerlik ve farklılıklar incelenmiştir.

Modern İpek Yolu Projesi: BKBY başlıklı ikinci bölümde ise, eski çağlarda kervan yolu olarak kullanılan tarihi ipek yolunun önemi, iki ana güzergahı ve birden fazla tali yolları ile ele alınmıştır. Xi Jinping'in Çin Rüyası sloganı ve bu kapsamda değerlendirilen BKBY Projesinin 2013 yılından itibaren ortaya çıkış süreci, üye ülkeler arasındaki ticaretin canlandırılması, politikaların uyumlu hale getirilmesi, diyalog ortamının geliştirilmesi gibi hedefleri, Çin'in kredi desteği ve yatırımları için kurulan finans kuruluşları (İpek Yolu Fonu, Asya Yatırım Bankası vb.) incelenmiştir. Kuşak olarak adlandırılan kara güzergahları ve yol olarak adlandırılan deniz güzergahları değerlendirilmiştir. Geniş ve kapsamlı bir proje olması nedeniyle proje gün geçtikçe eleştirilerin odağı da olmaya başlamıştır. Bu nedenle başta "Borç tuzağı diplomasisi" olmak üzere "Rusya'yı çevreleme stratejisi" veya "Marshall Planı" şeklindeki eleştirel yaklaşımlar analiz edilmiştir. Projenin başarılı bir şekilde tamamlanmasının ardından katılan üye ülkelere sunacağı fırsatlar açıklanmıştır.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise Çin-Afrika ilişkilerinin tarihsel geçmişi, hanedanlıklar döneminden başlayarak değerlendirilmiş, karşılıklı ilişkiler yumuşak gücün unsurları olan Kültür, Siyasi değerler ve Dış politika çerçevesinde açıklanmıştır. Çin'in dış politikası ve siyasi değerleri kapsamında çok önemli yeri olan Tek Çin ilkesi kapsamındaki Tayvan konusu, Doğu Türkistan'da Uygur Türklerine yönelik uyguladığı politikalar çerçevesinde BM başta olmak üzere çok fazla tepki aldığı Uygur meselesi, Hong Kong protestoları ve Katliam olarak da adlandırılan Tiananmen meydanı olaylarında uygulanan politikalar ve bu politikalar ile yumuşak gücü arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Özellikle Çin 'in Kenya, Cibuti, Etiyopya ve Mısır gibi ülkelerde BKBY Projesi çerçevesindeki yatırımları ve bu bağlamda

yürüttüğü stratejiler analiz edilmiş, yumuşak güç ve keskin gücünü hangi durumlarda ne şekilde uyguladığına odaklanılmıştır.

Bu tez çalışmasında, literatür taraması yöntemi ile vaka analizi yapılmıştır. Konu kapsamında, akademik tezler, gazete haberleri, konuya ilişkin makaleler ve kitaplar taranmış olup, birincil ve ikincil kaynaklar dahilinde olgusal ve yargısal verilere yer verilmiştir.

Çin'in ortaya koyduğu BKBY Projesinin ilk olarak duyurulduğu tarih olan 2013 yılı çalışmanın retrospektif zaman sınırıdır. Çalışma ayrıca coğrafi açıdan; BKBY Projesinin geniş güzergahları ve bölgeleri kapsaması nedeniyle, daha önce çok fazla çalışılmamış olan Çin'in Afrika kıtasındaki faaliyetleri ile sınırlanmış, önemli demiryolu, inşaat, liman gibi projelere ev sahipliği yapan Kenya, Cibuti, Etiyopya ve Mısır'daki Çin projelerine odaklanılmıştır. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin İngilizce karşılığı olan "One Belt One Road" ifadesinin tek bir yol ve tek bir kuşak olarak yanlış algılandığı düşünüldüğünden, Çin tarafından projenin adı 2016 yılında Kuşak ve Yol Girişimi olarak değiştirilmiş, ancak bu çalışmada faydalanılan kaynakçalardaki ağırlıklı kullanım şekli esas alınarak "Bir Kuşak Bir Yol" ifadesi kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Güç kavramı her düşünür ve teori tarafından zaman içerisinde yaşanan değişimlere bağlı olarak farklı şekillerde yorumlanmıştır. Kavramın ölçülmesi ve net bir tanımının yapılması son derece zor olduğundan birden fazla tanım ve güç çeşitleri ortaya çıkmıştır. Devletler, yaşanan teknolojik değişimler nükleer silahların caydırıcı etkisinin anlaşılması nedeniyle geleneksel askeri güç araçlarının yerine farklı güç araçlarını benimsemeye başlamıştır. Fakat askeri güç önemini kaybetmemiştir. Bu bağlamda askeri güç unsurlarını içeren sert güç (hard power) kavramına ilave olarak yumuşak güç (soft power), keskin güç (sharp power) ve son olarak ortaya çıkmasında Amerika'nın etkisi büyük olan akıllı güç (smart power) kavramları devletler tarafından benimsenmeye başlanmıştır. Hangi güç araçlarının ne şekilde kullanılacağı ise devletlerin mevcut durumuna ve zamana bağlı olarak şekillenmektedir.

1.1.Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı

Güç kavramı uluslararası ilişkiler literatüründe en temel ögelerden biri olmakla birlikte, kavramın ölçülmesi ve açıklanması oldukça zordur. Güç konusunda farklı tanımlamalar yapılmış ve kavramın tanımı üzerinde net bir görüş birliğine varılamamıştır. Uluslararası ilişkiler için son derece önemli olan bu kavram birden fazla tanımı olması nedeniyle de oldukça tartışmalı bir konudur.

Bu tartışmanın altında bu kavramı kuramsal basitlikte açıklamaya ilişkin bir çelişki yatmaktadır. Kavram basitleştikçe önemini yitirmekte, gerçeğe daha yakın anlatımlar ise değerlendirmeye olanak vermeyen bir karışıklık ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle uluslararası ilişkilerin en esas analitik birimi olan gücün genellikle en basit şekliyle anlatılmaya çalışılması yapılan tanımların eksik kalmasına yol açmaktadır (Özdemir, 2008, s.115).

Güç kavramı yazılı tarih öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır. Antik dönemlerde güç fiziksel kuvvet ve askeri üstünlük olarak tanımlanıyordu. Güç kavramının ilk kez politik ve toplumsal açıdan biçimleri devletin ya da karar vericilerin askeri başarısı ve toprak sınırlarını genişletmesi ile eş değer görülüyordu. Kısacası

Antik dönemdeki devletlerin zaferi direkt olarak askeri başarıları ile değerlendiriliyordu. Bu dönemde güç kavramı farklı düşünürler tarafından da tartışılarak birden çok tanımı da yapılmıştır. Platon'a göre Güç; doğru bir şekilde yönetildiğinde topluma huzur ve adalet ortamı sağlayacaktır, eğer yanlış bir şekilde yönetilirse toplumun çöküşüne yol açacaktır (Platon, 1992, s. 46). Bir devletin gücü yalnızca ordu veya zenginlik değildir. Gerçek güç, adaletin ve düzenin sağlanmasında gizlidir ve her bireyin doğru şekilde işini yapmasında yatar. Eğer her sınıf kendi görevini doğru şekilde yaparsa, devletin gücü adaletin sağlanmasına yönelik bir araç olur (Platon, 2011, s.178). Platon'a göre; Devletin başında filozoflar bulunmalıdır. Çünkü bir tek onlar bilgi ve erdemleriyle devleti adaletle yönetebilir. Toplumdaki her kesim insana fayda sağlaması için yöneticinin iyi eğitilmiş ve bilgiyle donatılmış olması gerekmektedir (Platon, 2011, s. 292).

Aristoteles'e göre ise; ''Devletin gerçek gücü, toplumun iyiliği için erdemli bir yönetimin sağlanmasında yatar (Aristoteles, 2010, s. 96). ''Güç sadece fiziksel egemenlik değil, aynı zamanda doğru eylemlerin ve erdemli bir yaşamın sağlanması için kullanılan bir araçtır'' (Aristoteles, 2007, s. 212).

Orta çağ da ise güç kavramı çoğunlukla dini otorite ve feodal beylikler etrafında şekillenen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemin düşünürlerinden Aziz Augustinus ''Tanrı'nın Devleti'' adlı eserinde iki ayrı devletten bahseder. Bunlardan ilki ''Tanrı'nın Devleti'', İkincisi ise ''dünyadaki devlettir''. Augustinus'a göre ''güç ahlaki sorumluluklar ile sınırlıdır. Bir hükümdarın gücü Tanrı'ya hizmet vermek için var olmalıdır. Eğer bir hükümdar, gücünü Tanrı'nın yasalarına karşı kullanırsa, bu hükümet meşru olamaz. Güç, ancak Tanrı'nın iradesine uygun olduğunda anlamlıdır'' (Augustinus, 1984, s.132).

Niccolo Machiavelli de güç kavramına ''Prens'' adlı kitabında yer vermiştir. Machiavelli'ye göre; Prens, iktidarını korumak için sevgi ve korku yaratmanın ölçülerini iyi belirlemelidir. İnsanların nefretini kazanmaması halk tarafından sevilmesi gerekir. Çünkü insanlar ancak bu şekilde devlete sadık kalabilirler. Sevgi zayıftır ve zaman içerisinde kaybolabilir fakat korkunun çok daha kalıcı bir etkisi vardır. İnsanlar kendi çıkarlarını korumak amacıyla korku eksenli bir sadakat benimseyebilirler. Sadece hükümette korkunun hâkim olması ''halkın huzursuzluğuna'' yol açacaktır. Bu nedenle Prens'in gücü için sevgiyle korku arasında sağlam bir denge kurması son derece önemlidir. Ancak ''korku'' ve ''sevginin''

dengede tutulması Prens'in en zor sınavları arasında yer alır. Korkunun seviyesi iyi belirlenmeli ve asla ''halkın nefretine'' yol açmamalıdır (Machiavelli, 1994, ss. 106-107).

Rönesans ve Aydınlanma döneminde de güç üzerinde farklı tanımlamalar yapılmaya devam etmiş, kavram daha da geniş hale gelmiştir. Jean Jacques Rousseau güç için; ''Halkın iradesi, devletin gücünü ve meşruiyetini sağlar. Devletin gücü ancak halkın rızasıyla geçerlilik kazanabilir.'' Bir devlet gerçek anlamda bir egemenlik sağlamak istiyorsa bu halkın elinde olmalıdır. ''Toplumda egemenlik, bir araya gelen bireylerin oluşturduğu iradeye dayanır. Bu irade yalnızca halkın isteğiyle doğru biçimde yönlendirilirse geçerli olur; bu da güç kullanmanın tek meşru biçimidir'' (Rousseau, 2006, ss. 238-245).

Diğer yandan, güç unsurlarına dair elde bulunan kaynaklardan yola çıkarak gerçekleştirilen açıklamalar da yeterli değildir. Zira, bir ülkenin elinde bulunan ya da kontrol altına alınan unsurlar her zaman güçle ilişkilendirilebilecek ''siyasi sonuçları'' doğurmayabilir. Bu durum, mevcut unsurların yalnızca birer potansiyel olarak kalmasına neden olur. Ayrıca, kontrol edilen kaynakların yanı sıra başkalarının sahip olduğu unsurlar da güç tanımı açısından büyük bir önem taşımaktadır. Yani güç, aslında herkesin üzerinde uzlaştığı bir kavram değil tam tersine ''göreceli'' bir kavramdır. Başka ülkelerin güçlerine ilişkin sahip olduğu kapasitelerle karşılaştırıldığında ancak anlamlı bir hale gelir. Bu karşılaştırma, az sayıda aktörün yer aldığı bir sistemde belki kolaylıkla yapılabilir fakat birden fazla devletin ''karmaşık ilişkileri'' içerisinde bu değerlendirmeyi yapmak düşünüldüğünden daha zordur. Politik hedeflere yönlendirilmemiş ''kaynak'' ya da ''unsurların'' güç olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ise tanıma dair temel sorunlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bir ülkenin kullanmadığı fakat sahip olduğu unsurlar yalnızca ''potansiyel'' bir gücü ifade edebilir. Oysa güç, belirli bir amaca yönelik uygulama ile bağlantılıdır. Güçten söz edebilmek için, onu meydana getiren unsurların istenilen sonuçları doğuracak şekilde kontrol edilmesi ve kullanılması şarttır. Eğer bir devlet bu güç unsurlarını kullanamıyorsa veya beklediği sonucu elde edemiyorsa, unsurların bir araya gelmesi güç oluşturmaz. Gücün unsurlarının, belirli bir irade doğrultusunda kullanılarak sonuç elde edilmesi gerekmektedir (Özdemir, 2008, ss. 116-117).

Güç kavramı en eski tarihlerden itibaren politikanın en belirleyici etkenlerinden biri olmuş ve mevcut kurallara, topluma ve zamana göre değişim göstermiştir

(Dumankaya, 2019, s.3). Uluslararası ilişkiler alanındaki araştırmacılar, gücün, diğer uluslararası aktörleri etkileme ve yönlendirme yeteneği olarak görüldüğü konusunda genel bir görüş birliği içindedir. Devletin gücü, uluslararası ilişkilerde önemli bir faktördür. Çünkü bu güç devletin uluslararası toplumda oynayacağı rolü ve diğer büyük güçlerle olan ilişkilerini belirlemektedir. Güç, devletin uluslararası ilişkilerdeki politikalarını şekillendirmek için kullandığı araçlardan birisi olduğundan askerî müdahale, dolaylı ve dolaysız baskı, uluslararası ittifaklar gibi çeşitli formasyonlarda belirgin hale gelebilir (Kadih, 2018, aktaran Wso, 2024, s. 69).

Güç tanımlanırken, anlaşmazlık konusu olan sorunun kapsamı, bağlamı, her bir aktörün soruna verdiği önem ve ağırlık büyük bir rol oynamaktadır. Bir hedefe ulaşma kapasitesi ya da bu hedefe ulaşırken elde edilecek kazanımlar veya karşılaşılabilecek kayıplar, gücün tanımında mühim bir yer tutmaktadır. Bu durum, katlanılabilir ve göze alınabilecek tüm maliyetler ile de doğrudan bağlantılıdır. Zira her aktör, her meseleye benzer ya da eşit derecede önem vermemekte ve aynı oranda kaynak tahsis etmemektedir. Gücün bu çok yönlü incelenmesi, başlangıçta oldukça basit görünen güç dengesi gibi kavramların aslında ne denli karmaşık olduğunu da göstermektedir. Bu nedenle gücün bileşenlerinin ‘‘somut, net ve evrensel’’ bir biçimde tanımlanması olası değildir. Çok yönlü biçimde ele alınan güç, ‘‘bir aktöre ait yetenekler ve kapasitelerin ötesinde, iki veya daha fazla aktör arasında bağlama göre değişen gerçek ya da algısal bir ilişki biçimi’’ olarak tanımlanabilir. Yani gücü, ele alınan problem ve aktörler çerçevesinde analiz etmek oldukça önemlidir (Özdemir,2008, s. 119).

‘‘Güce ilişkin çalışmaların ortak yönü, gücü doğrudan veya dolaylı, gözlemlenebilir veya gözlemlenemeyen mekanizmalar yoluyla mutlaka birileri üzerinde kullanılan bir araç olarak ele almalarıdır. Aktörler açısından ele alındığında güç kavramından iki farklı şekilde söz edilebilir: birincisi, bir şeyi yapabilme kapasitesi veya yetenek olarak güç (“power to”) ve ikincisi, birisi üzerinde kontrol sağlanması olarak güç’’ (“power over”) (Özdemir,2008, s.124).

En genel tanımıyla güç kavramı bir devletin istediği sonuçları elde edebilmek için başka bir devletin davranışlarını etkileme kabiliyetine sahip olmasıdır (Nye, 2023, s.20). Joseph Nye ve Keohane’e göre güç, “bir aktörün diğer aktörlere kendiliklerinden yapmayacakları bir şeyi yaptırabilme yeteneğidir.’’ (Keohane ve Nye, 1977, s.11) Nye’a göre güç; ‘‘hava durumu gibidir. Herkes ona bağlıdır ve onun hakkında konuşur; fakat çok azı onu anlar. Güç aynı zamanda aşk gibidir. Yaşaması tanımlanmasından ve

ölçülmesinden daha kolaydır; fakat bu onun gerçekliğini anlatmaz. Sözlük anlamıyla güç birinin istediği sonuçları elde edebilme becerisi demektir'' (Nye, 2023, s.19- 20).

Güç denildiğinde akla gelen ilk şey, onun zor veya şiddet yoluyla ortaya çıkmasıdır. Bu bağlamda güçlü olmak, gerektiği zaman şiddet kullanabilmeyi anlatır (Özdemir, 2008, s.118). Dönemin şartları ve kuralları değiştiğinde güç de ortadan kalkabilir ya da değişim gösterebilir.

Tablo 1. Nye'a göre gücün üç boyutu

	Davranışlar	Temel araçlar	Hükümet politikaları
Askeri Güç	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Baskı	Zorlayıcı diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Karşılıklı Yaptırımlar	Yardım Rüşvet Yaptırımlar
Yumuşak Güç	Cazibe Gündem belirleme	Değerler Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu diplomasisi İki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Kaynak: (Nye, 2023, s.57).

Nye'a göre gücün üç boyutu bulunmaktadır. Askeri güç, ekonomik güç ve yumuşak güç olarak adlandırdığı güç boyutlarının her biri için ayırt edici davranışlar, gücün kullanımında uygulanacak olan araçlar ve hükümetlerin uygulayacağı politikaları belirlemiştir.

Burada iki tane aktörün varlığı ve bunlar arasında da bir ''ilişkinin'' olması gerekmektedir. Çünkü güç kavramı ''başkalarıyla iletişime geçildiğinde ortaya çıkan bir sonuçtur'' (Ateş, 2009, s.26). Güç kapsamında yapılacak olan değerlendirmeler açısından önemli olan olgulardan bir tanesi etkidir. ''Etki bir devletin ötekilerine bir

şey yaptırması, başka bir devletçe bir şeyin yapılmasını önlemesi, ya da bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını devam ettirmesi süreci biçiminde tanımlanabilir'' (Gönlübol, 1993, s.101). Güç ile etki arasında bir bağlantı vardır. Güç kavramının fiziksel açıdan değerlendiren geleneksel bir yaklaşımdan ziyade, kullanılabilirlik derecesine önem veren bir yaklaşım söz konusudur. Burada önemli olan başka aktörler üzerinde etki oluşturan güç olmasıdır (Arıboğan, 2001, s.19). Sonuç olarak devletlerin farklı güç unsurlarına ve kapasitelerine sahip olmaları güç açısından değerlendirme yapmak için yeterli değildir. Mutlaka diğer devletlerle etkileşim içinde olmaları gerekmektedir (Gönlübol, 1993, s.101). Odak noktasına alınan kısım ise davranışlar üzerinde etki oluşturmaktır.

Güç kavramından bahsederken ele alınması gereken başka bir önemli olgu da kapasitedir. Uluslararası sistemde sürekli olarak devam eden bir ''güç mücadelesi'' vardır. Bu kapsamda devletler kendilerini koruyabilmek için sürekli olarak bir kapasite arttırımına gitme ihtiyacı hissederler. Bu duruma bağlı olarak da ''güç kavramı'' ve ''kapasite'' kavramı arasında doğrudan bir ilişki durumu söz konusudur (Arı, 2011, ss.166-169). Fakat kapasite tek başına güç için yeterli olmamakta, kapasitenin güç kavramına dönüşmesi için etki ve ilişki olgularıyla beraber hareket ettiğinde mümkün hale gelmektedir (Arı, 2011, s. 213).

Güç kavramına ilişkin sınıflandırma yapılırken en kabul gören biçimi somut /elle tutulabilen ve ''soyut/elle tutulamayan'' arasında yapılan ayrımdır. (Arıboğan, 2001, s.223). Başka bir şekilde açıklamak gerekirse nitel ve nicel unsurlar arasında yapılan sınıflandırmalardır (Arı, 2011, s.135). Morgenthau güç kavramının unsurlarını sınıflandırırken 2 tane başlık kullanmıştır. Birincisi somut unsurlar, ''coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel kapasite, askeri hazırlık derecesi ve nüfustur. İkincisi ise Ulusal karakter, ulusal moral, diplomasinin niteliği, hükümetin niteliğinden'' meydana gelen soyut unsurlardır (Morgenthau, 1970, ss.144-148).

Bir devletin topraklarının genişliği, denizlerle olan bağlantıları, ada devleti olması ya da olmaması, topoğrafya haritası, dünya üzerinde sahip olduğu konumu onun coğrafi yapısını oluşturmaktadır (Arı, 1987, s. 38). Güç kavramı içerisinde tüm unsurlar birbiri ile bağlantılı ve önemli olup en istikrarlı faktör ise coğrafyadır (Morgenthau, 1970, ss.144-142). Bir ülkenin sahip olduğu coğrafya yapısı sabit olma özelliği taşımaktadır. Fakat bu unsurun önemi zamana ve şartlara göre değişiklik göstermektedir (Sancak, 2024, s.43). ''Coğrafya, politik stratejinin doğasında bulunur

ve bir devletin uluslararası güç mücadelesinde nasıl bir avantaj ve dezavantaj taşıyacağını belirler. Heartland'ı kontrol etmek, dünyanın geri kalanını kontrol etmenin anahtarıdır. Bu nedenle, coğrafi konum ve topografik avantajlar, bir devletin dünya siyasetindeki gücünü doğrudan etkiler'' (Mackinder, 2004, s. 100).

Doğal kaynaklar, ham madde ve yiyecek/ gıda temini olarak iki koldan oluşmaktadır. Hem ''endüstri'' hem de ''savunma'' için ham madde oldukça önemli bir konumdadır. Petrol ve doğalgaz gibi önemli enerji kaynakları özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren stratejik açıdan daha da önemli bir hale gelmiştir. 1973 yılında yaşanan ''Petrol Krizi'' doğal kaynakların devletler açısından uluslararası politikada ne kadar önemli olduğunu göstermiştir (Armaoğlu, 2012, ss. 867-870). Doğal kaynaklar, bir devletin ekonomisini şekillendir ve o ülkenin uluslararası ilişkilerdeki stratejik önemini de belirler. Özellikle enerji kaynaklarına sahip olan bir devlet dış politikasında ve askeri stratejilerinde belirleyici bir etkisi vardır (Kirişçi, 2014, s.102).

Nüfus bir ülkenin savaş kapasitelerini belirlemede kilit öneme sahip bir faktördür. Büyük bir nüfusa sahip olan devletler, savaşın uzun süreli maliyetlerine karşı daha dayanıklıdır, çünkü daha fazla asker ve kaynak üretme kapasitelerine sahiptirler. Bu kapsamda nüfus yoğunluğu aynı zamanda yönetim sorunlarına da beraberinde getirebilir (Mearsheimer, 2011, s.130). Nüfusu fazla olan bir devlet ordu kurma ve asker açısından daha avantajlı bir konumda olabilir. Fakat halkın diğer ihtiyaçlarını karşılama konusunda problem yaşayabilir.

Güç unsurları içerisinde ekonominin gücü gün geçtikçe daha da belirleyici bir konuma gelmektedir. Ekonomi uluslararası politikada yükselen bir etkiye sahip olmakta ve ''askeri güç'' ile kıyaslandığında önemi ters orantılı bir şekilde artmaktadır (Nye, 2011, s.51). ''Ekonomik güç, uluslararası sistemdeki devletlerin dış ilişkilerini şekillendirirken, küresel ekonomik ilişkiler de büyük güçlerin stratejik kararlarını etkiler. Bir ülkenin ekonomik durumu, ona küresel arenada itibar kazandırır ve diğer ülkelerle olan etkileşimlerini büyük ölçüde belirler''(Keohane ve Nye, 2001, s. 57).

Uluslararası sistem içerisinde varlığını sürdüren devletler arasında her zaman güç mücadelesi vardır. Böyle bir düzende savaş her daim ihtimaller arasında olup, kesin bir zafer kazanabilmek için askeri kapasitenin önemli bir yeri olması güç hesaplarında bu unsuru merkezi bir konuma taşımaktadır (Sancak, 2024, s.46). Askeri

güç, uluslararası politikalarda temel faktör olarak kalmaktadır, çünkü ulusların çıkarlarını garanti altına almak için zorlayıcı diplomasiye imkân verir (Morgenthau, 1970, ss.156-157).

Bir ulusu farklı kılan ve o ulusa has olan karakteristik özellikler, ulusal karakterleri meydana getirmektedir (Arı, 2011, s.145). Ulusal karakter bir anda ortaya çıkan bir unsur değildir. Kavram içerisinde ulusların ‘‘tarihi geçmişleri’’ ve ‘‘kültürel özelliklerini’’ barındırmaktadır. Ulusal karakter ölçülebilen de bir unsur değildir. Büyük savaşların ardından ulusların ayakta kalmaları ve yeniden toparlanmalarında önemli bir yeri vardır (Morgenthau, 1970, s.155). Her ulusun birbirinden farklı karakteristik özellikleri bulunur. Yöneticiler bu karakteristik özelliğin farkında olup ona yönelik politikalar ve stratejiler uygulamaları başarılı olmaları açısından önem arz etmektedir. Ulusal karakter bir ülkenin gücünü belirlemede önemli bir faktördür. Uluslararası sistem içerisinde yapılan güç hesaplamalarında göz ardı edilmemeli, edildiği taktirde ise büyük sorunlara yol açmaktadır. Bu konuda yapılacak ihmaller, uygulanmak istenen politikaların hayata geçirilmesinde engel teşkil edecektir (Morgenthau, 1970, s.171).

Gücün unsurları içerisinde ulusal moral da oldukça önemli bir yere sahiptir. Her toplumun ulusal moral durumları birbirinden farklılık göstermektedir. Savaş, istila gibi durumlarda her toplumun dayanma gücü ve sürdüreceği mücadele farklıdır. Bu durumlarda ulusal moral kavramı daha da önem kazanmaktadır (Arı, 2011, s.146). ‘‘Bazı ulusların savaş sırasında yaşadıkları ilk mağlubiyette dirençleri kırılırken bazı uluslar sonuna kadar mücadeleye devam etmektedirler’’ (Sancak, 2024, s.49). Ulusal moralin derecesine etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Bir toplum kendini ötekileştirilmiş ya da aşağılanmış olarak hissederse bu durum onun ulusal moralini de doğrudan etkileyecektir (Gönlübol, 1993, s.109). İkinci dünya savaşı sırasında Hitler’e yenilen Fransız ordusunun direniş gücü daha zayıftı. Fakat durum tam tersine döndüğünde Almanlar zor durumda kalmasına rağmen mücadele etmeye devam etmişlerdi. Ulusal moral devletin siyasi yapılanmaları ile de doğrudan bir bağlantı içerisindedir (Morgenthau, 1970, ss.174-179).

Bir ülkenin güç unsurları içerisinde en önemli olan kavramlardan biri de diplomasinin niteliğidir (Arı, 2011, s.147). Diplomasi ulusal güç içerisinde merkezi bir konumdadır (Morgenthau, 1970, s.181). Uluslararası arenada adı sıklıkla duyulan masada kaybetmek tabiri diplomasi alanındaki başarısızlığı göstermek için ifade edilir.

Savaş gibi durumlarda kazanılan nihai zaferlerin diplomasi açısından geçerli olmadığını anlatmak için kullanılır. Bir ülkenin sahip olduğu güç unsurları diplomatik açıdan bir başarı teşkil etmelidir. Bir devletin ulusal gücünden söz edebilmek için en başta bir hükümete sahip olması gerekmektedir. Ülkenin dış politikası iyi planlanmış, başarılı kaynaklarla desteklenmiş olsa da iyi bir yönetime sahip değilse bir anlam ifade etmemektedir (Morgenthau, 1970, s.186).

Bir devlet için hayati öneme sahip olan iyi yönetim üç faktörden meydana gelmektedir. Birinci ulusal gücü meydana getiren unsurlarla, izlenilmesi planlanan dış politika arasında bir denge kurulması son derece önemlidir. Başarılı bir hükümet güç kaynaklarını iyi bir şekilde analiz etmeli ve dış politikasını da bu analiz üzerine oluşturmalıdır. İkinci olarak devletin kaynakları kendi içerisinde dengeli olmalıdır. Çünkü sahip olunan kaynaklar arasında bir denge oluşturulmaması ülkenin ulusal gücünü doğrudan etkileyecektir. Eğer bunu yapamazsa o ülke uluslararası sistemde hak ettiği yeri de bulamayacaktır. Son olarak ise izlenen dış politikada halkın desteğinin alınmasına önem verilmelidir (Morgenthau, 1970, ss.186-187). Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ABD'nin dış politikası bu durumun en iyi örneklerinden birini oluşturmuştur (Morgenthau, 1970, s.187).

Bir ülkenin sahip olduğu tek bir güç unsuru ile güçlü devlet konumunda değerlendirilemeyeceği için hükümet ülkesinin güç kapsamında sahip olduğu kaynaklarının eksik ya da fazla olan kısımlarını tespit edip bunların arasında bir denge oluşturmaya çalışması gerekmektedir (Gönlübol, 1993, s.111). Tespit yapılmadığı takdirde ülkenin kaynakları arasındaki dengesizlik büyük sorunları meydana getirecektir. Bir ülkenin ekonomisi yeterince güçlü bir konumda olmayabilir ve kalabalık bir nüfusa sahip olabilir. Fakat nüfusunun fazla olması onun için bir avantaj gibi görünse de aslında onun için oldukça büyük problemdir. Başka bir ülke ise savunma kaynaklarına fazla yatırım yapabilir. Bu durum onun güçlü bir orduya sahip ülke olarak ön plana çıkmasını sağlarken, farklı alanlarda ise kaynak sıkıntısı yaşamasına sebep olup, kaynaklar arasında dengesizlik ortaya çıkacaktır (Sancak, 2024, ss.51-52). Hükümet dış politikası ile kaynaklarını uyumlu hale getirmeyi başardıktan sonra halkının desteğini kazanmaya çalışmalıdır (Arı, 2011, s.149). Çünkü dış politikasında izlemek istediği politikaları uygulayabilmesi ve başarılı olması için halkının desteğine ihtiyacı vardır (Gönlübol, 1993, s.112). Bu durum her

zaman mümkün olmamakla beraber halkın desteği alındığı takdirde uygulanacak olan politikalarda başarı oranı daha yüksektir.

1.2. Realizmde Güç Olgusu

Uluslararası ilişkiler teorileri içerisinde güç kavramını literatüre dahil eden ve ona en çok önem veren teori realizmdir. Bu durumun en önemli nedenlerinden bir tanesi realizmin dünya siyaseti içerisindeki devlet merkezli bir bakış açısına sahip olmasıdır. İkinci neden ise uluslararası sistemin anarşik bir yapıda olduğunu ve devletler arasında sürekli olarak devam eden bir ‘‘savaş halini’’ tanımlamasıdır (Keyik ve Erol, 2019, s.26). Realizm Birinci Dünya savaşı sonrasında uluslararası ilişkiler disiplinine egemen olan idealist teorinin İkinci Dünya Savaşını engelleyememesine karşıt olarak ortaya çıkmıştır (Aydın, 2004, s.46). Günümüzde geçmiş dönemlerde yaşandığı kadar büyük ve yıkıcı etkiye sahip olan savaşlar yaşanmasa bile bölgesel düzeyde savaşlar devam etmektedir. (Keyik ve Erol, 2019, s.26).

Realizmin merkeze koyduğu güç kavramı için teori içerisinde farklı düşünürler farklı tanımlamalar yapmıştır. Realistler güç kavramını merkeze alan bir yaklaşım benimsemiş ve uluslararası politika ve dış politikalarını şekillendiren temel unsur olarak tanımlamışlardır (Keyik ve Erol, 2019, s.27). Realistler uluslararası sistemi bir güç mücadelesi olarak görmekte ve sistemdeki işleyişi ise insan doğasına dayandırmaktadırlar (Aydın, 2004, s.46).

Realizm için önemli bir düşünür olan Thomas Hobbes’a göre ‘‘insan insanın kurdudur’’ anlayışı ile değerlendirildiğinde devletlerin temel amacı güçlü olmaktır. (Esen, 2020, s.159). Güçlü olanın güçsüz olanı öldürdüğü anarşik bir sistemde insanlar sürekli olarak bir savaş halindedir. İnsanların kötü doğasının değiştirilemeyeceğini savunur. Düzenin sağlanabilmesi için üst bir siyasi otoriteye ihtiyaç vardır. Bu siyasi otorite ise ‘‘Leviathan’’ yani devlettir (Aydın, 2004, s.45). Böylece insanların kötü doğası, üstün bir otorite olan devlet tarafından kontrol edilebilir ve kaos ortamının oluşmasına engel olunabilir. Hobbes’un savunduğu uluslararası sistemdeki anarşik düzen ve insan doğasının kötü ve bencil olduğu gibi yaklaşımlar realist teorinin de temelini oluşturmuştur. Realistler uluslararası sistemin anarşik düzenini ve bu düzende devletlerin temel amacının hayatta kalmak olduğunu kabul ederler. Merkezi bir otoritenin olmadığı bir sistemde devletler kendi güvenliğini sağlamak amacıyla gücünü maksimize etmeye çalışırken aynı zamanda da bencilce hareket ederler.

Realistlerin güç kavramına vurgu yaparken odak noktasına aldıkları güç ise askeri güç olup, uluslararası sistemde bir iş birliği ortamının da mümkün olamayacağını savunurlar.

Devletlerin hayatta kalmak ve güvenliklerini sağlamak amacıyla askeri kapasite arttırımına gitmeleri tehdit olarak algılanmalarına neden olur ve devletler arasında ‘‘güvenlik ikilemini’’ doğurur. Uluslararası sistemde yer alan her devlet komşularından daha güçlü olmayı isteyerek potansiyel güç kaynaklarını arttırma yoluna gider. Çünkü komşuları ve sistemde yer alan diğer ülkeler kendisinden güçlü olduğunda, kendisini savunmasız hissedecek ve olası bir savaşı kaybetmeyi ise muhtemel görecektir. Realistler haklı ya da haksız savaş gibi kavramlara çok fazla önem vermemektedir (Arı, 2006, ss. 122-140).

Çağdaş Realizmin savunucularından Hans Morgenthau güç kavramına ayrı bir önem atfetmiş ve uluslararası politikayı bir güç mücadelesi olarak tanımlamıştır (Arı, 2006, s.134). Morgenthau, Soğuk Savaş yıllarında yayınladığı ‘‘Politics Among Nations’’ adlı eseriyle o dönemde oldukça büyük bir etki yaratmıştır (Aydın, 2004, s.46). Morgenthau, ‘‘gücü hem bir ilişki türü hem uluslararası politikanın en temel amacı hem de amacın gerçekleştirilmesi için bir araç olarak tanımlamış; Holsti ise bir ülkenin sahip olduğu imkân ve hareket kabiliyetini ödül, ceza, ikna ve zorlama gibi yöntemler kullanarak karşı tarafın davranışlarını kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilmesi olarak kullanmıştır’’ (Aydoğan, 2011, s.3).

Öte yandan, Morgenthau'nun güç tanımında açıkladığı gücün bir ‘‘araç’’ olduğu olgusuna dayanırsak ortaya yeni bir durum çıkmaktadır. ‘‘Bu yeni durumda güç; bir amaç değil, ancak belirlenen bir amaca ulaşmada kullanılan bir araç; olarak ortaya çıkacaktır. Güç olgusu, devletlerin sadece somut kaynakların ötesinde soyut kaynaklarını da içerecek ve diğer devletlerin aynı kriterlerle tespit edilen gücüne göre değer kazanacaktır. Özetle, bir devletin başka bir devletin davranışlarını etkileyebilmesi, gücünün diğer devletten daha fazla olmasını gerektirecek dolayısıyla gücün nisbi karakterini on plana çıkaracaktır.’’ Tüm bunlar kapsamında Morgenthau’nun tanımlamamalarında bir çelişki mevcuttur. Bu çelişkinin temelinde gücün hem bir ‘‘araç’’ hem de ‘‘amaç’’ olarak tanımlaması yer almaktadır. (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004, s.61).

1.3. Realizm ve Neorealizm Arasındaki Güç Olgusuna Dair Farklar

Güç kavramına atfedilen misyon açısından realizm ve neorealizm arasında farklılıklar mevcuttur. ‘‘Neorealizm’e göre güç kavramı realizmde olduğu gibi devletler için ulaşılması gereken bir amaç değil, amaca ulaşma konusunda başvurulabilecek bir araçtır’’ (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004, s. 62). Bunun yanında realist teorinin ileri sürdüğü devletlerin uluslararası sistemin anarşik ortamına karşı güçlerini maksimize etme isteği içinde oldukları da doğru değildir. Devamlı olarak askeri güç kapasitelerinde arttırma yoluna gidilmesi diğer devletlerin bu durumdan tedirgin olmasına yol açacaktır ve onlar da buna karşılık olarak silahlanma ve ittifak kurma yoluna gideceklerdir. Bu durumda devletlerin endişe duymaları gereken asıl konu güç elde etmekten ziyade, güvenliği sağlamak olmalıdır. Kısaca, realistlerin amaç olarak gördükleri güç kavramına karşılık neorealistler araç olarak kabul etmekte ve devletlerin esas amacının güvenlik olduğu belirtilmektedir (Arı, 1997, ss. 238-239).

Neorealistler için uluslararası sistem ‘‘âdem-i merkeziyetçi’’ bir yapıya sahiptir ve tıpkı realist geleneğin savunucuları gibi uluslararası sistemin anarşik bir düzende olduğunu kabul ederler. Anarşik sistem içerisinde devletler hayatta kalma mücadelesi verirler. Devletler böyle bir sistem içerisinde diğer devletlere güvenmezler ve hayatta kalabilmek için kendi yarattıkları araçlara ve düzenlemelere güvenmek zorunda kalırlar. Realistlerden farklı olarak neorealistler güç edinme isteğini insan doğasının yapısından kaynaklı olduğuna değil, uluslararası sistemin yapısından dolayı ortaya çıktığını savunurlar. Devletler sistem içerisinde hayatta kalma mücadelesi verirken karşılaşacakları tehlikeli bir durumda güçlerinden ziyade güvenliklerinden endişe ederler. Dolayısıyla bu durumda neorealistlere göre güç bir araçtır, amaç olması ise sistemde diğer aktörlere karşı verdiği var olma mücadelesinden kazanan olarak ortaya çıkmasıdır (Waltz, 1986, s.70).

‘‘Neorealistler uluslararası politika konularına daha çok önem vermişler, bunu yüksek politika (high politics) olarak adlandırmışlar ve uluslararası ekonomik ilişkilere de ikincil önem atfederek bu tür ilişkilere alçak politika (law politics) adını vermişlerdir.’’ Bu kapsamda kullanılacak olan ekonomik gücün sadece askeri güce dönüştürülebildiği oranda önemlidir (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004, s.63).

1.4. Liberalizmde Güç Olgusu

Bireyi odak noktasına alan, özel yaşama önem veren liberallere göre bireyin özgürlüğü hiçbir koşulda engellenemez. Devlet müdahalesinin bireyin özgürlüğünün başladığı yerde bitmesi gerektiğini savunurlar. Uluslararası ilişkileri sadece aktörler arasındaki güç mücadelesinin yaşandığı bir alan olarak görmemekte ve gerektiğinde iş birliği ve ortaklıkların da mümkün olabileceğini savunmaktadır. Fakat bu iş birliğinin önünde uluslararası sistemde aktörlerin durumuna göre değişen göreli kazanç ve karşılıklı bağımlılık gibi engeller de vardır. Realistler güç kavramından bahsederken aslında askeri güç unsurunu ön plana çıkarır, Liberaller ise güç içerisindeki ekonomik unsurlara öncelik tanımaktadırlar. Sistem içerisindeki analizlerine realistler gibi devletleri de dahil etmenin dışında STÖ'ler, şirketler, uluslararası kurumları çalışmalarının kapsamına alırlar (Arı, 2013, ss.33-36).

Aktörlerin sahip oldukları niteliklerin dışında, istenen politikaların izlenebilmesine yönelik imkân sağlayan ve uluslararası sisteme özgü olan koşullar da aslında bir güç unsuru olarak tanımlanabilir. ‘‘Gücün bu durumlara ilişkin boyutlarını vurgulayanlar, kavramın sistemik niteliğini ön plana çıkaran uluslararası ilişkiler teorilerinin neo versiyonları olmuştur. Güç kavramının sistemik ya da aktöre ilişkin bir kavram olup olmamasının yanı sıra uluslararası ilişkiler teorilerinin politika bağlamında gücü algılama şekilleri de farklıdır’’ (Özdemir, 2008, s.127).

Kenneth Waltz'a göre ‘‘gücün süreçleri ve sonuçlarını birbirine karıştırmamak gerekir; çünkü başkalarını yönlendirebilmek gücün bir sonucudur. Ama süreçlere etki edebilme sistemin vereceği farklı reaksiyonlar gereği istenen düzeyde olamayabilir. Keohane ve Nye'ın "kompleks karşılıklı bağımlılık" olarak tanımladıkları durum ve gücün gözlemlenmesinde çok sayıda devletin sosyal ve siyasal bağla birbirine bağlandığı; zorlama, baskı ve bunlara karşı strateji üretmenin geri planda kaldığı bir ortamdır. Kompleks bağımlılık teorisinde güç elde etmek için; gündem belirleme, sorunlar arasında bağlantı kurma, uluslar ve hükümetler ötesi bağlantılar kurma ve uluslararası örgütlerde söz sahibi olabilme kapasitelerine sahip olmak gerekir’’ (Aydoğan, 2011, ss. 5-6). Waltz uluslararası sistemi bir bütün olarak tanımlamaktadır.

1.5. Neoliberalizmde Güç Olgusu

‘‘Realist düşüncenin yükselişi nedeniyle 1945’in hemen sonrasındaki dönemde gündemden düşen liberal fikirler, buna rağmen genellikle neoliberalizm olarak anılan şekliyle 1970’lerden itibaren artan bir şekilde ilgi çekmiştir. Neoliberalizm, liberalizm, realizm ve özellikle neorealizmin eleştirileri doğrultusunda yeniden uyarlayan bir uluslararası politika perspektifi; anarşik karakterini inkâr etmeksizin uluslararası sistemin iş birliği davranışı olanaklarını vurgulamaktadır’’ (Heywood, 2019, s.101).

Neorealistler gücü daha çok askeri ve çatışma kavramları temelinde ele alır ve uluslararası sistemde devletler arasında bir iş birliği ortamının mümkün olamayacağını savunurlar. Neorealistlerin bu yaklaşımı Neoliberal geleneğin de temel tartışma konularından birini oluşturmuştur. Neoliberaller, Neorealistler gibi uluslararası sistemin anarşik bir yapıda olduğunu kabul etmektedirler. Fakat sistemde yer alan bu anarşik yapı aktörler arasında iş birliği ortamının oluşmasına engel değildir. Neoliberallerin gücün sıfır toplamlı olmadığına yönelik yaklaşımı onları neorealistlerden ayırmaktadır. Bir devletin güçlü olması diğer devletlerin güçsüz olduğu anlamına gelmez (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004, ss.63-64).

ABD ve SSCB arasında yaşanan Soğuk Savaş’ın en belirgin özelliği tarafların hiçbir zaman doğrudan bir askeri çatışmaya girmemiş olmalarıdır. Bunun yerine iki süper güç arasında dünya çapında ‘‘Proxy savaşlar’’ aracılığıyla birbirlerinin ideolojik ve askeri gücüne karşı dolaylı olarak mücadeleler sürdürmüşlerdir (Art, 2005, s.152). Soğuk Savaş döneminde kullanılan nükleer silahlara sadece bir ‘‘askeri güç’’ aracı olarak bakılmıyordu. Bu dönemde nükleer silahlar kullanan devlete göre bir ‘‘siyasi güç’’ aracı olarak da görülmekteydi. Fakat nükleer silahlar gibi yıkıcı etkilere sahip olan silahların ortaya çıkışı ile savaş olasılığı çok daha düşük hale geldi. Çünkü kullanan her iki taraf için de diğeri tarafından ‘‘yok edilme tehlikesi’’ söz konusuydu. Bu dönemden sonra nükleer caydırıcılık, devletler arasındaki güç çatışmalarının temel dinamiği haline geldi (Art, 2005, s.211). Uluslararası konjonktürde bu dönemden sonra yaşanan değişimler güç kavramında da farklı alternatifler oluşmasına yol açmış, daha önceleri sadece sert güç kavramına önem verilirken, 1990’lı yılların başında ise artık farklı güç tanımlamaları yapılmaya başlanmıştır. Yumuşak güç bunlardan biri olmakla birlikte bunun dışında Akıllı güç, Keskin güç gibi farklı ayırt edici özellikleri

odak noktasına alan güç tanımlamaları da literatüre kazandırılarak devletlerin politikalarındaki yerlerini almışlardır.

1.6. Sert Güç

Sert güç, "teşvik ve tehditlerle başkalarının yaptıklarını değiştirebilme yeteneğidir" (Heywood, 2019, s. 294). ''Sert güç, teşvik (havuç) veya tehdide (sopa) dayanabilir'' (Nye, 2023, s.24). Sert gücün en yaygın kullanılan biçimi devletlerin hedeflerini gerçekleştirmek için askerî güç kullanımıdır. Özellikle ''gerçekçilik okulu düşüncesinde'' bu böyledir. Nye, daha geniş bir tanım getirir ve sert gücü yalnızca askerî güçle sınırlı olmayan bir kavram olarak ifade eder. Ona göre, sert güç "diğerlerinin davranışını etkilemek amacıyla ekonomik araçlar kullanma yeteneği" olarak da anlaşılabilir (Nye, 2004, s.44).

Askeri güç, kuvvete dayalı bir zorlamadır. İnsanlık ile tarihin çok erken noktasında kesişmiş ve günümüze değin varlığını korumuştur (Özdil, 2022, s.39). Gelinen noktada artık askeri güç unsurları kullanılarak savaşların maliyetleri ve yıkıcı etkileri savaşa katılan taraflar açısından anlaşılmış olmakla birlikte gelişmiş olan ülkelerde geçmiş dönemle kıyaslandığında daha az bir oranla savaş ihtimali söz konusu olup ilk seçenek olarak çoğunlukla görülmemektedir (Küçükaltan, 2023, s. 17). Uluslararası sistemde Çin, ABD gibi ülkeler yumuşak güç kapasitesine sahip olsalar bile sert güç kapasiteleri de vardır. Örneğin, Çin yumuşak güç kaynaklarını mümkün olduğu kadar kullanmakta ve sert güç kapasitesi için de askeri güç unsurlarına yatırım yapmayı ihmal etmemektedir. Bir devletin askeri güç kapasitesinin yüksek olması her zaman kendinden daha zayıf ülkeler üzerinde etki sağlayıp, başarılı olacağının garantisini vermez. Teknolojideki değişimlerle birlikte artık sadece devletlerin askeri güç unsurlarına odaklanarak uluslararası sistem içerisinde kendilerine yer bulamayacağı anlaşılmış fakat askeri güç önemini tam anlamıyla kaybetmeyip bir değişim sürecine girmiştir.

İkinci Hindiçini Savaşı adıyla da bilinen 1955 yılında ABD ve Vietnam arasında yaşanan savaşta Vietnam nükleer bir güce sahip değilken o dönemde Nükleer gücü bulunan ABD'yi mağlup etmiştir. 2001 yılında ise ABD küresel sistemde tek süper güç olarak görülüyordu fakat 11 Eylül'de terör saldırısının hedefi olmaktan kurtulamadı (Nye, 2023, s.22). Bir devletin askeri güç unsurlarını anlamak için o ülkenin sahip olduğu nükleer gücü ve diğer ülkelerde sahip olduğu üs sayısı oldukça önemlidir.

Çünkü bir devletin ordusunun güçlü olması ülkenin çıkarlarını korumak ve düşmanları caydırmak adına çok önemli bir avantajdır. Devletler, bu nedenle askeri güç kapasitelerini sürekli olarak güçlendirmeye devam etmektedirler (Küçükaltan, 2023, ss. 17-18).

Tablo 2. 2024 yılı verilerine göre dünyanın en güçlü ordularına sahip olan ülkeler:

1.	ABD
2.	Rusya
3.	Çin
4.	Hindistan
5.	Güney Kore
6.	Birleşik Krallık
7.	Japonya
8.	Türkiye
9.	Pakistan
10.	İtalya

Kaynak : (Sputnik Türkiye, 2024).

‘‘Askeri güç, sert gücün tek unsuru değildir. Ekonomi de sıklıkla sert gücün içerisinde kullanılmaktadır’’ (Küçükaltan, 2023, s. 19). Ekonomik araç, bir devletin diğer bir devleti kendi lehine olan faaliyetleri yapmaya zorlamak amacıyla kullandığı yöntemdir. Bu araç; millî gelir, kişi başına düşen gelir ve ekonomik ilerleme düzeyi gibi ekonomik unsurlara dayanmaktadır (Kadih, 2018, aktaran Wso, 2024 s.76). Ekonomik gücün sert güç kapsamında en yaygın olan kullanım alanları diğer ülkelere uygulanan ekonomik ambargolar ve cezalandırmalardır (Küçükaltan, 2023, s.20). Ekonomi, sert güç içerisinde oldukça önemli bir etkiye sahip olurken yalnızca sert güç içerisinde değerlendirmek ise doğru olmayacaktır. Ekonomi’ nin sert güç unsuru olarak kullanılmasının tarihte pek çok örneği vardır. Dünyanın en güçlü ve en çok ticaret yapan ülkeleri arasında yer alan ABD’nin, eski bir İspanyol sömürgesi olan Küba’ya

yönelik 1958 yılında başlattığı politikalar ekonomik ambargolara örnek olarak gösterilebilir (Yönet ve Macar, 2024, s.60).

ABD, küresel sistemdeki ekonomi odaklı ilişkilerinde sadece askeri güç ile değil, aynı zamanda ekonomik gücüyle de önemli bir aktör konumundadır. ‘‘ABD’nin ekonomik sert gücü uluslararası ticaret ve finansal sistem üzerindeki kontrolü aracılığıyla şekillenir.’’ Başka ülkeleri hedef alarak uyguladığı ekonomik yaptırımlar gibi politikalar ABD’nin uluslararası sistemde kullandığı sert gücünün temel araçlarını oluşturmaktadır. ‘‘Özellikle İran ve Kuzey Kore gibi devletlere karşı uygulanan yaptırımlar bu stratejinin ne kadar etkili olduğunu gözler önüne sermektedir.’’ (Kagan, 2003, s.45). Başka bir ifadeyle Nye, ABD’nin ekonomiyi sert güç aracı olarak kullanmasını şu sözlerle ifade eder; ‘‘Amerika’nın ekonomik gücü, yalnızca ticaret ve yatırımlar gibi geleneksel unsurlar ile sınırlı değildir. ABD, finansal sistem üzerindeki hakimiyeti ile de küresel ekonomik düzeni şekillendiren bir güçtür. Dünya genelinde çoğunlukla dolar para biriminin kullanılması Amerika’nın sahip olduğu en önemli ekonomik stratejilerinin de başında yer almaktadır. ABD aynı zamanda yaptırımlar ve ticaret savaşları gibi, ekonomik çıkarlarını dünya genelinde savunmuş ve güçlü bir küresel etki yaratmıştır’’ (Nye, 2004, s. 88).

Bir diğer örnek ise ABD’nin Irak müdahalesidir. ABD’nin bu müdahalesi sert güç araçlarının uluslararası politikada ne kadar ağır etkileri olabileceğini göstermiştir. ABD’nin yaptığı bu müdahale, Amerikan savaş stratejisi ve uluslararası hukuk kapsamında büyük bir tartışmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Müdahale kapsamında sadece askeri değil, diplomatik ve hukuki açıdan da etkili bir sert güç kullanımı olarak görülmektedir (Zelikow, 2002, s.199). Savaşın ardından ABD’nin bölge üzerindeki sert güç ve ekonomik güç yaptırımları devam etmiştir. ABD uyguladığı sert güç ile Saddam Hüseyin’i devirmişti fakat bölgede istikrarsızlık başlamış ve Irak çevresindeki bölgelerde ise yeni savaşlar ortaya çıkmıştır. ABD, Irak müdahalesinde sadece askeri hedeflerini ele geçirmemiş, aynı zamanda Irak üzerindeki ‘‘stratejik çıkarlarını ve küresel hegemonyasını’’ da gerçekleştirmiştir (Gaddis, 2005, s.60).

1.7. Yumuşak Güç

Geçmişte, devletlerin hedeflerine ulaşmak için askeri güç unsurlarını içeren politikalara başvurdukları ve toprak sahibi olmak amacıyla sık sık savaştıkları görülmektedir. Zaman içerisinde yaşanan ekonomik, askeri, teknolojik, toplumsal alanda meydana gelen değişimler ve yenilikler güç kavramına da yansımış, uluslararası sistemde yer alan aktörlerin güç politikalarında değişime neden olmuştur. Askeri teknolojinin gelişmesinin beraberinde yaşanan yenilikler devletlerin savaşların yüksek maliyetlerini anlamalarına zemin hazırlamıştır. Son dönemlerde ise savaşlar ve askeri güç kullanımı bir seçenek olsa bile maliyetler ve yıkıcı etkilerinden dolayı devletler tarafından çok daha az tercih edilmektedir. Kâr-zarar açısından yapılan değerlendirilmeler askeri güç yöntemlerinin daha az tercih edilmesine ve başka güç çeşitlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yumuşak güç diğer güç unsurları ile kıyaslandığında çok daha avantajlı ve ucuz bir etkiye sahiptir.

‘‘1990’lı yıllarda Nye tarafından “Yumuşak Güç” (soft power) kavramı geliştirilmiş ve devletlerin gücünün (özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde) sadece askeri ya da ekonomik kapasiteyle ölçülmeye çalışılmasının uluslararası politikadaki güç ilişkilerini tam olarak izah etmekten uzak olduğu iddia edilmiştir’’ (Keohane ve Nye, 1977, s.11). Nye, kavramı ilk kez 1990 yılında yayınladığı ‘‘Bound To Lead’’ adlı kitabında kullanmıştır. Yumuşak güç kavramı hem dar hem de geniş anlamlarıyla birlikte kullanılmaktadır. Kavramı dar kapsamda yorumlayanlar sadece kültürel etkiyi dahil ederek açıklamış, daha geniş açıdan değerlendirenler ise askeri gücün dışındaki tüm unsurları yumuşak güce dahil etmişlerdir (Luving, 2009, s.3).

Daha önce de bahsedildiği gibi; Nye ve Keohane’e göre, “güç, bir aktörün diğer aktörlere kendiliklerinden yapmayacakları bir şeyi yaptırabilme yeteneğidir” (Keohane ve Nye, 1977, s.11). Fakat bu tanımda yer alan bir şeyi karşı tarafa yaptırma yeteneği askeri, siyasi ya da ekonomik araçlarla sınırlı değildir. Özellikle bilgi ve küreselleşme çağında bilginin her kesime çok hızlı yayılmasının beraberinde devletlerin sahip oldukları kültürel mirasları, temsil ettikleri değerleri, dış politika eylemlerinin meşru olduğunu kabul etmeleri ile önem kazanmıştır. Yumuşak güç uluslararası sistemde yer alan bir aktörün diğer aktöreleri ikna etme yeteneği üzerine şekillenir. Bu güç türünün somut bir şekilde ölçülmesi de çok zordur (Nye, 2005, ss. 255-270).

Yumuşak güç unsurları farklı devletleri ortak değerler etrafında buluşturmayı başarırken aynı zamanda bu unsurları kullanan devletin cazibe ve sempati kazanarak uluslararası sistemde diğer aktörlere karşı bir tehdit olarak görülmemesini sağlar. ‘‘Bir ülke; değerlerine hayran olan, kendisini örnek alan, refah seviyesine ve her şeye açık olmasına özenen diğer ülkeler kendisini takip etmek istediğinde dünya siyasetinde istediği sonuçları elde edebilir’’ (Nye, 2023, s.24). Yumuşak güç karşı tarafı sizin istediğiniz şeyi istemesini sağlamak açısından ikna ve cezbetmeye dayanır. Fakat bu durum her zaman yumuşak gücün bir sonucu olmayıp, sert gücün de bir sonucu olabilir. Önemli olan cazibe ve ikna etme yollarının birlikte başarılı bir şekilde kullanılmasıdır, bu takdirde yumuşak güçten söz edilebilmektedir. Yumuşak güç ve sert güç birbirinden farklı ama birbiriyle de ilişkilidirler. Uyguladıkları politikalar farklılık gösterse de ikisinin de ortak amacı hedefe ulaşmak için karşı tarafı etkilemektir (Nye, 2023, s.27).

12 Mart 1947 tarihinde başlayan ABD ve SSCB arasında yaşanan Soğuk Savaşta, yumuşak güç stratejileri her iki devlet tarafından da kullanılmıştır. Fakat bu ideolojik savaş yumuşak güç ve sert gücün bir araya gelmesi ile kazanılmıştır. ‘‘Sert güç kapsamında askeri çevreleme stratejisi ile başarılı bir savunma yaratılmıştır. Fakat yumuşak güç, Sovyet sistemini içerden yıpratmayı başarmıştır. Bu yumuşak güç kaynaklarının hepsi ABD’ye ait değildir.’’ (BBC ve Beatles gibi). Özellikle ABD’nin Soğuk Savaşta SSCB’ye karşı üstünlük sağlamasında yumuşak güç kaynaklarını aktif bir şekilde kullanmasının önemli bir katkısı bulunmaktadır. ABD’nin sahip olduğu popüler kültür cazibesinin önemli katkısını da göz ardı etmemek gerekir (Nye, 2023, s. 81).

ABD gibi gelişmiş, askeri güç kapasitesi yüksek olan bir devlete karşı yapılan 11 Eylül Terör saldırılarından sonra yumuşak güç adı daha sık duyulmaya başlanmıştır. ABD’nin sahip olduğu ileri askeri ve ekonomik güç onu terör saldırısının hedefi olmaktan kurtaramamıştır. ABD dışında uluslararası sistemde Çin de yumuşak güç kaynaklarını kullanan bir ülke olarak ABD’ye rakip olmuş ve uluslararası sistemdeki yerini almıştır. Çin, Afrika kıtası ile olan ilişkilerinde yumuşak güç kaynaklarını etkili bir biçimde kullanarak kıta üzerinde önemli kazançlar elde etmiştir. Çin’in yumuşak güç unsurlarını bir devlet politikası gibi benimsemesi ve uluslararası sistemde belli aralıklarla vurguladığı ‘‘Barışçıl Yükseliş’’ politikasının arkasında aslında yükselişinin

tehdit olarak algılanmasını yumuşak güç kapsamında ortadan kaldırmaya çalışarak uluslararası sistemde sempati kazanmaya çalışması yer almaktadır.

Otoriter siyasal rejime sahip olan ülkelerin liderleri, zorlama ya da direktif verme gibi baskı içeren politikalar uygulayabilir, ancak demokratik rejime sahip ülkelerdeki siyasetçiler, ikna etme ve cezbetme yoluna giderek yumuşak güç kaynaklarını daha etkili bir şekilde kullanmak zorundadırlar (Nye, 2023, s.25). Yumuşak güç etki alanı bakımından sert güce göre daha uzun vadede sonuç verir. Çünkü yumuşak güç unsurlarını kullanan bir devletin uluslararası sistemde cazibe yaratması ve tehdit unsuru olarak görülmesinin önündeki engellerin kalkması zaman almaktadır. Uluslararası sistemde etkinliklerini arttırmak ve kendi hedefleri doğrultusunda diğer aktörler üzerinde daha fazla söz sahibi olmak isteyen ülkeler yumuşak güce daha çok önem vermektedirler. Çünkü geçmişte yaşanan bazı gelişmeler yumuşak gücün ihmal edildiği takdirde sonuçlarının ne kadar ağır olacağını açık bir şekilde göstermiştir (Demirtepe ve Özertem, 2013, s.101).

1.7.1. Yumuşak güç araçları: Kültür

Bir ülkenin yumuşak gücü, üç kaynağa dayanmaktadır: ‘‘Kültürü (başkalarına çekici geldiğinde), siyasi değerleri (yurt içi ve yurt dışında bu değerlere bağlı kaldığında) ve dış politikaları (bu politikalar meşru ve ahlaki otoriteyi haiz ise). Bir ülkenin önemli yumuşak güç kaynaklarından biri olarak gösterilen kültür bir ülke için anlam ifade eden değerlerdir. Genel itibariyle, seçkinlere hitap eden edebiyat, sanat ve eğitim gibi üst kültür ve kitlesel eğlenceye dayalı popüler kültür olarak ikiye ayrılır.’’ Yumuşak güç kaynakları konusunda bir ülke değerlendirilirken üst kültür ve popüler kültür arasındaki ayrımın iyi değerlendirilerek yapılması kavramın doğru açıklanması açısından oldukça önemlidir. Çünkü popüler kültür daha çok eğlenceye dayandığından tam olarak yumuşak güç kaynağını karşılamamaktadır. Bir ülkenin kültürü evrensel değerleri kapsadığında ve politikaları, diğer ülkelerle ortak stratejileri ve hedefleri desteklediğinde, ortaya çıkan sorumluluk ve cazibe ilişkileri nedeniyle, istenilen sonuçlara ulaşma olasılığı artar (Nye, 2023, s.32).

Popüler kültür direkt olarak hükümetin kontrol alanında değildir. Bu yüzden her zaman da hükümetin beklediği sonuçları vermez. Popüler kültür aynı ülke içerisinde yaşayan farklı gruplar üzerinde değişik etkiler yaratabilir. ‘‘Popüler kültür tek biçimli bir yumuşak güç kaynağı değildir. Popüler kültür araçları statik değildir’’ (Nye, 2023,

ss.83-84). Kültürleri ve değerleri sınırlı olan ülkelerin yumuşak güç kaynaklarını kullanarak kültürlerini diğer ülkelere yayması da oldukça zor olacaktır. Karşılıklı olarak yapılacak olan kişisel ziyaretler, alışveriş, ticaret ilişkilerinin güçlendirilmesiyle kültürel ilişkiler geliştirilebilir.

1.7.2. Yumuşak güç araçları: Dış politika

''İç ve dış politikalar da potansiyel yumuşak güç kaynaklarındandır.'' ABD'nin uyguladığı ''idam cezaları'' ve ''silah kontrolüne'' yönelik yasaların yeterli olmaması ise Avrupa'daki yumuşak gücünü olumsuz yönde etkilemiştir. Hükümetlerin uyguladıkları politikalar yumuşak gücün tesisi konusunda büyük önem arz eder. Örnek olarak; 2003 yılında Irak savaşı bittikten sonra yapılan anketlerin oranlarına bakıldığında insanların tepkisi büyük çoğunluğunun ABD'ye değil, Bush yönetimine ve Bush'un uyguladığı politikalara yönelik olduğu tespit edilmiştir (Nye, 2023, s.35).

Aktörlerin uluslararası ortamda yaptıkları her eylem onun diğer devletler tarafından olumlu ya da olumsuz algılanmasına neden olmaktadır. Bazı durumlarda devletlerin eylemleri farklı ülkeleri kendine çekerken, bazen de yumuşak güç politikası uygulamaya çalışan ülkeden uzaklaşmasına neden olmaktadır. ''Jimmy Carter'ın insan hakları politikaları ile Reagan ve Clinton yönetimlerinde hükümetin demokrasiyi geliştirme çabaları bu duruma örnektir.'' ABD'nin 1950'li yıllarda siyahilere karşı uyguladığı eğitim, sağlık, yaşam yerlerinin ayrı tutulması, toplu taşıma araçlarını kullanmaya yönelik ırkçı politikalar onun uluslararası sistem içerisindeki yumuşak gücünün zayıflamasına neden olmuştur. Yine ABD'nin Saddam Hüseyin'in nükleer ve biyolojik silahlara sahip olduğu ve El- Kaide ile bağlantısı olduğu gerekçesi ile 2003 yılında Irak Özgürlük Operasyonu adı altında başlattığı, ABD'nin kesin zaferi ile sonuçlanan Irak İşgali de ABD'nin popüler imajının azalmasına yol açmıştır (Nye, 2023, s.35).

Yumuşak güç kapasitelerini arttırmak isteyen sistem içerisindeki aktörler, ülke içerisinde uyguladıkları politika biçimlerine dikkat etmeli ve özellikle demokrasinin ideallerinden sapmamalıdırlar. Eğer demokrasinin gereklerinden uzaklaşırsa yumuşak güce sahip olmak isteyen ülke otoriter ya da totaliter bir rejime dönüşerek sahip olmak istediği yumuşak güç imajından net bir biçimde ayrılacak ve uluslararası sistemde yer alan aktörlerin kendisine bakış açısı değişerek sistemdeki etkisi zayıflayacaktır.

Yumuşak güç, bir idealizm veya liberalizm biçimi olarak algılanmamalıdır (Nye, 2012, s.152). Yumuşak güç, sert güce benzer bir şekilde istenilen sonuçları elde etmeye yönelik olan bir güç biçimidir.

1.7.3. Yumuşak güç araçları : Siyasi değerler

Yumuşak güce sahip olmak isteyen bir devlet kaynaklarını sadece bunlarla sınırlı tutmak zorunda olmayıp, askeri ve ekonomik enstrümanları da (ekonomi kaynaklı yardımlar, barış koruma gücü) yumuşak gücü elde etmek konusunda diğer ülkelere karşı bir araç olarak kullanabilir. Yumuşak güç kaynaklarını kullanmak isteyen bir devlet için siyasi değerler de oldukça önemlidir. Bir ülkenin uluslararası arenada savunduğu siyasi değerler diğer devletler üzerinde tercihlerin şekillenmesi ve bir imaj oluşması konusunda oldukça etkilidir. Yumuşak güç için bir devletin insan hak ve özgürlüklerine önem vermesi, zor durumda kalan ve/veya insan haklarının ihlal edildiği bir bölgeye insani yardım göndermesi, hukuki değerlere önem vererek hukuku her şeyin üstünde tutması, demokrasinin ilkelerine bağlı kalması gibi davranışları yumuşak gücünün zamanla başarılı bir şekilde artmasına ve sistemdeki diğer aktörler üzerinde pozitif bir algı oluşmasına neden olacaktır.

Yumuşak gücün önemi küreselleşmenin de artan etkisiyle beraber daha açık bir şekilde anlaşılmış, spor etkinlikleri, sanat, kültür ve özellikle medya yoluyla yumuşak güce yapılan göndermeler uluslararası alanda oldukça önemli bir yer tutarak daha da yaygınlaşmasını sağlamıştır (Brannagan ve Giulianotti, 2015, s. 706). Devletler, uluslararası sistemde bir ülkenin ya da kamuoyunun tercihlerini etki altına almak istiyorsa bu durumda mutlaka hedeflediği kitleye yönelik doğru bir şekilde iletişim kurması gerekir. Eğer hedeflenen kitle yumuşak güce sahip olan aktörün mesajının etkisi altında kalmazsa sonuç başarılı olmaz. Ayrıca hedef kitleye istenilen mesajın doğru bir şekilde iletilmesine dikkat edilmezse karşı tarafta önyargıya neden olabilir ve yumuşak güce sahip olan devletin hedef kitleyi kendi çıkarlarına uygun şekilde etkilemesi ise bu durumda söz konusu olmayacaktır (Kroenig, McAdam ve Weber, 2010, s.414). Bu nedenle sadece devletlerin yumuşak güç unsurlarına sahip olması yeterli değildir, aynı zamanda hedefe yönelik doğru stratejilerle güç unsurlarını kullanıp, bu çerçevede cazibe ve sempati kazanabilirse yumuşak güç konusunda başarılı olacaktır. Bu kapsamda devletlerin hangi güç unsurlarına sahip olduğu kadar

bu güç unsurlarını hedefine yönelik ne şekilde uyguladığı da başarısında oldukça etkilidir.

Tablo 3. 2024 verilerine göre ülkelerin yumuşak güç indeksleri

Sıra	Ülke	Skor
1.	ABD	78.8
2.	İngiltere	71.8
3.	Çin	71.2
4.	Japonya	70.6
5.	Almanya	69.8
6.	Fransa	67.3
7.	Kanada	64.4
8.	İsviçre	62.9
9.	İtalya	62.0
10.	Birleşik Arap Emirlikleri	59.7

Kaynak: (Brand Finance, 2024).

‘‘Brand Finance, 100'den fazla ülkeden 170 bini aşkın katılımcının yer aldığı bir anketin sonuçlarına dayanarak hazırlanan raporda, BM’nin 193 üye ülkesini ilk kez derecelendirdi. Uluslararası üne sahip marka değeri değerlendirme kuruluşu “Brand Finance” tarafından 29 Şubat'ta yayınlanan 2024 Küresel Yumuşak Güç Endeksi Raporu'nda, Çin'in ulusal yumuşak güç endeksinin önemli ölçüde artarak Japonya ve Almanya'yı geride bıraktığı ve ilk kez üçüncü sıraya yükseldiği açıklandı’’ (China Radio International, 2024).

Güç kavramı ile ilgili geleneksel anlayışta meydana gelen değişimi Nye, New Gingrich’in ifadeleri ile örneklendirmiştir. Gingrich’in ABD‘nin Irak müdahalesi tartışmaları esnasında sarfettiği ‘‘Gerçek çözüm kaç düşman öldürdüğümde değildir; Gerçek çözüm kaç müttefik kazandığımdadır’’ sözleri esasında yumuşak gücün önemine işaret etmektedir (Nye, 2005, s.5). Sun Tzu’ nun ‘‘savaş sanatı’’ adlı eserinde bahsettiği gibi ‘‘Savaşırsan insan öldürmek şart olur. Ancak en iyisi savaşmadan kazanmaktır’’ sözleri de yumuşak gücün ne kadar önemli olduğunu bir kez daha anlatmaktadır (Tzu, 2008, s.47). NATO eski komutanlarından Wesley Clark’ın yumuşak güç için ‘‘Bize geleneksel güç dengesi politikalarının sert sınırlarının çok

ötesinde geçerlilik kazandırmıştır'' ifadesi de yumuşak güç kavramının sert güce karşı kazandığı etkinliği net bir biçimde açıklamaktadır (Clark, 2003, s.182).

Yumuşak gücün medya aracılığıyla kullanımına verilebilecek en önemli örneklerden biri Birleşik Krallığın BBC yayın faaliyetleridir. BBC ilk olarak Birleşik Krallık'ın koloniler ile iletişim kurmak amacıyla kullanılmış fakat yaşanan küresel ve teknolojik gelişmeler sayesinde artık farklı amaçlar için de kullanılan bir yayın kuruluşu haline gelmiştir. BBC, 1900'lü yıllardan itibaren dünyanın neredeyse her yerinde faaliyet gösteren bir yayın kuruluşudur. Ayrıca siyasete yön veren özelliği sayesinde yumuşak güce katkı sağlamaktadır. ''BBC Birleşik Krallık'ın dış politikasını anlatmada, onu evrensel bir değer olarak tanıtmada, ülkenin uluslararası çıkarlarını gözetmede etkili rol oynamaktadır.'' BBC sadece İngilizce değil, birçok farklı dilde yayın faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu durum da kendisini evrensel bir değer haline getirmektedir. Hem kültürel hem toplumsal hem de siyasi gibi birçok konuda Birleşik Krallık ile dünya arasında bir köprü görevi görmesi açısından oldukça önemlidir. ''Diğer dünya devletlerine sunduğu haberler çerçevesinde, onların merak duygusunu gidermekte böylece kendi politikasını da göstermiş olmaktadır. Bu nedenle Birleşik Krallık BBC'yi etkili bir yumuşak güç olarak dış politikada kullanmaktadır.'' BBC hem kendi ülkesi hem de yayın hayatını sürdürdüğü diğer ülkelerin ideolojilerine yönelik bir haber stratejisini başarılı bir şekilde izlemektedir. Birleşik Krallık'ın dış politikasına yönelik imajının diğer ülkelere doğru bir şekilde aktarılmasını sağlarken maddi ve manevi değerlerine önem vererek bu durumu dış politikasında ön plana çıkarmaktadır. Birleşik Krallık, BBC sayesinde sadece değerlerini ve kültürlerini yaymanın dışında yaşam tarzlarını da diğer bölgelere empoze etmeye çalışmaktadır (Yıldız, 2022, s.350).

Yumuşak güce verilebilecek başka bir örnek ise Lady Diana'dır. Diana'nın yürüttüğü sosyal sorumluluk projeleri sayesinde küresel düzeydeki etkileri ciddi bir biçimde artmıştır. Diana sadece bir monarşi üyesi değil, aynı zamanda bir değerler elçisi olarak toplumsal sorunların çözülmesi açısından oldukça önemli bir rol oynamıştır (Kırali, 2015, s.112). AIDS hastaları ile tokalaşarak halkın önyargılarını kırmayı başarmıştır. Yaptığı bu hareket Diana'nın küresel ölçekte toplumsal değerler üzerinde yumuşak güç kullanma biçimi olarak görülmektedir (Morton, 1997, s.175). Sadece AIDS hastaları için mücadele vermemiş, Angola'da mayın temizliği çalışmalarına da katılarak tüm dünyaya örnek olacak davranışlar sergilemiştir.

Dünyayı mayının tehlikeleri ve yarattığı etkiler konusunda bilgilendirmiştir (Brown, 2007, s.220). Medyanın Diana üzerindeki ciddi bir etkisi vardır ve bu durum asla göz ardı edilmemelidir. Çünkü yumuşak gücün etkili bir aracı olan medya sayesinde Diana Britanya Prensesi değil, ‘‘dünyada kültürel bir ikon’’ gibi görünmüştür. Bu etki onun yumuşak gücünün artışında önemli bir faktör olup yayılmasına da katkı sağlamıştır (Williams, 2014, s. 245).

Avrupa ise yumuşak güç kaynakları açısından ABD’nin en yakın rakibidir. Avrupa ülkeleri sahip oldukları ‘‘mutfak kültürü, sanat, müzik’’ sayesinde diğer ülkeleri de etkilemeyi başarmıştır. Bu ülkeler pek çok potansiyel yumuşak güç kaynaklarına sahiptirler. Bunlar arasında:

- Yapılan ‘‘siyasi sığınma başvurularında’’ İngiltere birinci sırada yer alırken Almanya ise ikinci sırada yer almaktadır.
- ‘‘Nobel Edebiyat ödüllerinde’’ Fransa birinci sıradadır.
- Avrupa’nın en önemli ve en popüler sporlarından biri olarak gösterilen futbol dünyada ‘‘beyzbol’’ ve ‘‘Amerikan futbolundan’’ daha yaygındır.
- Avrupa’nın ‘‘çok uluslu şirketlerinin’’ sahip olduğu uluslararası markalar bugün neredeyse tüm dünya tarafından bilinmektedir (Nye, 2023, 112-114).

Asya ülkeleri de yumuşak güç açısından güçlü potansiyel kaynaklara sahiptirler. ‘‘Eski Asya ülkelerinin modaları, mutfak kültürleri, sanatları’’ diğer ülkeler üzerinde de tesir etmiştir. Japonya ise diğer Asya ülkeleri ile kıyaslandığında daha fazla potansiyel yumuşak güç kaynaklarına sahiptir. Japonya;

- Patent sayısında dünyada birinci
- Uluslararası Hava taşımacılığında üçüncü
- Kitap ve müzik satışlarında üçüncü
- İnternet sunucu sayısında ikinci
- Kalkınma yardımlarında ise birincidir (Nye, 2023, s.122-126).

ABD ise hem yumuşak güç açısından hem de ekonomik güç açısından dünyanın en güçlü ülkesi konumundadır. Fakat bu iki güç türünde askeri güç alanında sahip olduğu kadar hakimiyeti yoktur (Nye, 2023, s.141).

1.8. Sert Güç -Yumuşak Güç Ayrımı

Yumuşak güç; etki altına alınmak istenen ülkeye yönelik daha çok ikna etmeye dayanan baskı ve askeri güç unsurlarını kullanmadan kendi istediğiniz şeyi hedef ülkenin de istemesini sağlamaya çalışmaktır. Bu şekilde davranan bir devlet ikna ve cazibe yoluyla bir sempati kazanarak sistem içerisinde olumlu bir imaj elde edebilir ve tehdit unsuru olarak görülmez. İkna sadece yumuşak gücün bir kaynağı olarak görülmemelidir. Çünkü güç zamana ve duruma göre değişen bir kavram olarak ikna bazen sert gücün de bir sonucu olabilir.

Sistem içerisinde sempati kazanmak ve olumlu bir imaj elde etmek özellikle sert güç ile kıyaslandığında daha uzun vadede sonuca ulaştırır. Sert güç ise, daha çok askeri güç yöntemlerine dayanır. Hedef ülkeyi ikna etmek için gerektiğinde baskı ve zorlama yollarına başvurarak hedefe ulaşmaya çalışır. Sert güç kaynakları yumuşak güce göre daha maliyetli ve daha yıkıcı etkiye sahiptir ve sadece askeri güç yaptırımı olarak düşünülmemelidir. Hedef ülkeye yönelik uygulanan ekonomik ambargolar da bir sert güç kaynağıdır. Sert güç ve yumuşak güç birbirleri ile etkileşim halindedir, bazen de duruma göre çatışmaları muhtemeldir. ‘‘Genel olarak sert gücün de çekici ya da yumuşak bir yanı olabilir’’ (Nye, 2005, ss.32-33).

Yumuşak güç ve sert güç ilişkilerini Nye şu sözler ile açıklamaktadır: Yumuşak güç ve sert güç birbirleriyle ilişkilidir*;* ‘‘çünkü birinin başkalarının davranışlarını etkileyerek amaçlarına ulaşması becerisinin her iki kolunu oluşturur. Aralarındaki fark hem davranışın türünde hem de kaynakların somutluğundadır. Kendi yanına çekme gücü ise o kişin kültürünün ve değerlerinin çekiciliğine ya da siyasi tercihler gündemini kendi amacına göre kullanabilme, başkalarının tercihlerini ifade edememelerini sağlama becerisine dayanabilir” (Nye, 2005, ss.16-17).

Özet olarak en önemli noktalardan biri, zorlama ve baskı merkezli sert güç ile ikna etme ve cezbetmeyi içeren yumuşak güç arasında sağlam bir denge oluşturmaktır. Sert güç kaynaklarının gereğinden fazla kullanılması, yumuşak gücün diğer ülkelerdeki insanları etki altına almasını zorlaştıracaktır. Örneğin 2003’teki Amerika’nın Irak işgalinde, Amerika askeri gücünü ön plana çıkarmaya çalışırken bu durum onun küresel imajının olumsuz bir yönde etkilenmesine neden olmuştur (Yılmaz, 2005, ss.32-39).

Uluslararası ilişkiler alanında kabul edilen bir gerçek, güç kaynaklarının ve formlarının değiştiğidir. Sert güç, ‘‘askerî ve ekonomik yetenekleri’’ içerirken gücün maddi olmayan boyutlarına olan ilgi artmış ve bu nedenle yumuşak gücün rolü önem kazanmıştır (Kadih, 2018, aktaran Wso, 2024, s.84).

Tablo 4. Noya’nın sert güç ve yumuşak güç ayrımı

Yumuşak Güç	Sert Güç
• İkna, İdeoloji • İmaj, Semboller • Kültür, Değerler • Kendi Kendini Kontrol • Güvenilirlik, Saygınlık • Toplum • Dolaylı (Kontrol Edilemez) • Kasıtlı Değerler	• Zorlama • Somut, Gerçeklik • Ekonomik, Askeri • Dış Kontrol • Bilgi • Hükümet • Doğrudan(Hükümet tarafından kontrol edilebilir.) • Kasıtlı/ İsteyerek

Kaynak: (Noya, 2006, s. 54).

Sert güç kaynaklarını kullanan bir ülkenin uluslararası sistem içerisinde olumsuz bir imaj edinmesi söz konusu iken, yumuşak güçte böyle bir durum söz konusu değildir. Çin yumuşak güç kaynaklarını ön plana çıkarmaya çalışsa da aynı zamanda sert gücünü de otoriter, tek partili bir yönetim anlayışını benimseyip devam ettirerek günümüzde elinde tutmaktadır.

1.9. Akıllı Güç

Devletler uzun yıllar boyunca ulusal çıkarlarını ve özellikle de güvenliklerini sağlamak ve korumak amacıyla temel strateji olarak sert güç kullanımını benimsemiş, zaman içerisinde ise sert gücün yetersiz kaldığı tespit edilmiştir (Eren, 2024, s.24).

‘‘Akıllı güç kavramı ilk olarak, 2006 yılında ABD’deki düşünce kuruluşlarından Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi (CSIS) bünyesinde kurulan “Tarafsız Akıllı Güç Komisyonu tarafından hazırlanmış olan “Daha Akıllı, Daha Güvenli Amerika (A Smarter More Secure America)” adlı raporda çeşitli açıklamalarla

tanıtılmıştır. Nye ve Richard Armitage gibi isimlerinde yer aldığı komisyon tarafından hazırlanan raporda güce dair ve ABD'nin dünyada onu nasıl kullandığı hakkında bilgi verilmiştir. Raporda ayrıca ABD'nin Akıllı Güç konsepti doğrultusunda dış politikada ittifaklar/ortaklıklar, küresel kalkınma, kamu diplomasisi, ekonomik entegrasyon ile teknoloji ve yenilik gibi beş kritik odak alanına yoğunlaşması gerektiği önerilmiştir'' (Armitage ve Nye, 2007, s. 27).

Sert güç unsurları kullanıldığında savaşın yıkıcı etkileri ve ekonomik açıdan verdiği hasarlar devletleri farklı bir güç arayışına itmişti. Bunun sonucunda cazibe ve sempati kazanarak karşı tarafa istediği şeyi yaptırma yeteneği olarak görülen yumuşak güç kavramı ortaya atılmış fakat kısa vadede çözüm sunmadığı ve bu güç çeşidinin tek başına yeterli olmadığı görülmüştür. "Buna ilaveten, güvenlik risk ve tehditlerinin küresel ve bölgesel ölçekte artması, araştırmacıları gerçekten karmaşık olan modern güvenlik sorunsalıyla ilgilenmede daha stratejik yöntemleri aramaya sevk etmiştir. Nihayet, sert ve yumuşak gücün negatif yönlerini elimine edip pozitif yönlerini kendi içerisinde birleştiren akıllı güç adında yeni bir yaklaşım ortaya konmuştur'' (Payam, 2018, s.17).

Akıllı güç en genel tanımıyla sert ve yumuşak güç unsurlarının birleşimi olarak ifade edilmektedir. Yani akıllı güç; ekonomik, askeri, politik, hukuki, diplomatik, kültürel değerler gibi yumuşak ve sert güç unsurlarının hepsinin bir araya getirilmesi ve içlerinden duruma göre bir veya birkaçının seçilerek uygulanmasıdır (Kaya ve Mammadzade, 2019, s.40). ''Sert ya da yumuşak güç kaynaklarından hangisinin seçileceği ise mevcut şartlara ve sorunların çözümü için ihtiyaç duyulan zamana bağlı olarak değişir'' (Kaya ve Mammadzade, 2019, ss.40-41). Her iki güç unsurunun da farklı avantajları söz konusudur. Sert güç kaynakları daha kısa sürede bir sonuç almayı sağlarken yumuşak güç ise sert güç ile kıyaslandığında çok daha uzun vadede hedefe ulaştırır ve daha kalıcı bir etkisi söz konusudur. Akıllı güç sadece devletler tarafından değil devlet dışı aktörler tarafından da uygulanan bir stratejidir.

Bu yaklaşımının ABD'de ortaya çıkmasındaki en önemli nedenlerden biri de ABD'nin süper güç sıfatıyla uluslararası ilişkilerde gerçekleştirdiği sert güç uygulamalarıdır (Eren, 2024, s. 25). SSCB ve ABD arasında yaşanan Soğuk Savaşın bitmesinin ardından sistemde başat aktör konumuna gelen ABD'nin o dönemki devlet başkanı George W. Bush, 2002 yılında yayınlanan meşru müdafaa, terörle mücadele gibi kavramlar kapsamında Irak ve Afganistan müdahalelerini gerçekleştirerek

Amerikan dış politikasını 11 Eylül saldırılarından sonra yeniden şekillendiren 'Bush Doktrini' çerçevesinde yanlış politikalar uygulamıştır. Bu müdahalelerde uyguladığı baskın, sert ve askeri güç politikaları kapsamında çok fazla eleştiri almıştır. Soğuk Savaş sonrası sistemde süper güç konumuna yükselen ABD'nin diğer aktörler üzerinde inandırıcılığını kaybetmesine yol açmıştır. ABD'nin işgal ettiği bölgelerde uyguladığı ağır insanlık suçları çerçevesinde Bush Doktrini kapsamında ortaya koyduğu tek taraflılık stratejisi ve müdahalelerin meşrutiyeti sorgulanmaya başlanmıştır. Tüm bu yaşanan durumlar neticesinde ABD'nin artık daha farklı politikalara ihtiyacı olduğu anlaşılmış ve Akıllı güç kavramı ABD tarafından ilk kez tüm dünyaya duyurulmuştur. ABD özellikle Bush döneminde sadece sert güç kaynaklarının dış politikası için tam anlamıyla yeterli olmadığını net bir şekilde anlamıştır.

Akıllı güç stratejisini kullanan bir devletin hedeflediği her şeyi elde etmesi mümkün değildir. Hedefe yönelik iyi bir planlama yapılmalı ve hangi güç türünün ne şekilde kullanılmasının gerekli olduğu iyi bilinmelidir. Hedefe yönelik durumlara bağlı olmakla birlikte bazı durumlarda sert ve yumuşak gücün tek başına kullanılması yeterli olabilir ya da beraber de kullanılabilir.

Nye'a göre bir ülke başka bir ülkeye yönelik akıllı güç stratejisi gerçekleştirmeden önce hem o ülkede uygulanabilecek akıllı güç politikasına dair fizibilite raporunu hazırlamalı hem de bu politika ve uygulamaların sonuçlarına ilişkin önceden bir projeksiyon hazırlamalı ve simülasyona sahip olmalıdır (Eren, 2024, s.28). Akıllı güç formülünün işleyebilmesi için; Akıllı gücün uygulanacağı hedef kitlenin imkân ve kabiliyetlerinin bilinmesi ve formül içerisindeki sert ve yumuşak gücün nerede, hangi düzeyde, nasıl ve ne zaman kullanılacağının belirlenmesi gerekmektedir (Payam, 2018, s.19) Bu nedenle hedeflere yönelik bir akıllı güç stratejisi geliştirmeden önce hedeflenen kitleye yönelik analizlerin doğru yapılması da son derece önemlidir.

1.10. Keskin Güç

Belirli devletlerin kullandığı yöntemler, ne sert güç kategorisine dahil edilecek kadar zorlayıcı, ne de yumuşak güçle ilişkilendirilecek kadar yumuşak niteliktedir (Allahverdiyev, 2023, s.62). Nye 'ye göre keskin güç, ''düşmanca amaçlar için aldatıcı bilgi kullanımı yoluyla başka bir devletin istediğini yapmasını sağlamaktır'' (Allahverdiyev, 2023, ss.66-67). Henüz literatüre çok yeni dahil olmuş olan bu

kavramın ortaya çıkışı ise ‘‘US National Endowment for Democracy’’ adlı vakıf tarafından yayınlanan rapora dayanmaktadır (Keleş, 2022, s.24). Çin’in dış politikadaki güç metodunu inceleyen ABD, Yeni Zelanda ve Avustralya kaynaklı araştırmalarda, Çin gibi otoriter bir rejimin kullandığı güç ve yumuşak güç araçlarının sadece yumuşak kavramı ile açıklanmasının yetersiz olacağı, onun yerine keskin güç, İngilizce ifadesiyle “Sharp Power” kavramının kullanılmasının uygun olacağı ifade edilmektedir (Bilener, 2019, s. 243).

Keskin güç hedefe yönelik baskı uygulamak yerine daha gizli ve sinsi bir etki yaratmayı amaçlar. Yarattığı bu etki sosyal medya aracılığıyla yürütülür. Çoğunlukla toplumsal uyum ve kamusal güveni hedef alır (Walker ve Ludwing, 2017, s.34). Keskin güç, sert güç ve yumuşak güç ile kıyaslandığında çok daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Sert güç, zorlama, baskı, askeri güç unsurlarını içerirken, yumuşak güç cazibe ve etki yaratmaya çalışır, Keskin güç ise manipülasyon ve halkı yanlış bir şekilde bilgilendirerek etki altına almayı hedefler. Özellikle küreselleşmenin etkisi ve 21. Yy.’da iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimle beraber artık internet ve sosyal medya hesapları üzerinden algı operasyonu yapılması daha da kolay hale gelmiştir.

Walker’e (2016, s. 58) göre keskin güç:

- “Kendi rejimleri dahilinde vatandaşların özgürlüklerinin kısıtlanması,
- Dezenformasyon yöntemlerinin kullanılması, bilgilerin tahrif edilmesi ve siber saldırılar,
- Vize politikası alanındaki manipülasyonlar,
- Fikirler, ilkeler düzeyinde demokrasiye olan inancı (Rusya’da Russia Today ve Çin’de CGTV gibi devletle bağlantılı medya kuruluşları vasıtasıyla) yok ederek kırmaya çalışmak olarak tanımlamıştır.’’

Keskin gücün oluşumunda etkili olan nedenler:

1) Dijital Devrim: İnternet ve sosyal medya gibi herkesin kolaylıkla ulaşabileceği platformlar, bilgiyi çok hızlı bir şekilde yayma ve manipüle etmeyi sağlamıştır. Bu durum da keskin gücün etkili bir biçimde kullanılmasında büyük kolaylık sağlamıştır.

2) Küreselleşme: Uluslararası sistemde yer alan aktörler arasında etkileşim arttıkça, devletlerin birbirlerinin iç işlerine karışması veya manipülasyon yapmaya yönelik stratejilerinin gündeme gelmesi.

3) Değişen Politik Ortam: Siyasi belirsizlik ve bölünmüşlük hissi, keskin gücün stratejilerini kullanma isteğini artırabilir. Özellikle, bir ülkede iç bölünmeler veya siyasi istikrarsızlık oluşmaya başladıysa bu durum dış müdahale riskini artırabilir.

4) Ekonomik Güç: Ekonomik güç sahibi ülkeler, bu gücünü kullanarak diğer ülkeleri etkisi altına almak isteyebilir (Allahverdiyev, 2023, s.64).

Keskin gücün dezavantajları ise aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Savaş ve Çatışma: ‘‘Keskin güç, ülkeler arasında savaş ve çatışmaya yol açabilir. Bu durum, keskin gücün yanlış kullanımı veya diğer ülkelerle gerilim yaratan politikaların izlenmesi sonucu ortaya çıkabilir.’’
- İstikrarsızlık: ‘‘Keskin güç, bir ülkede istikrarsızlık yaratabilir. Örneğin, diğer ülkelerle olan gergin ilişkiler, ekonomik veya askeri çekişmeler, ülkede sosyal ve siyasi istikrarsızlık yaratabilir.’’
- Ekonomik Etkiler: ‘‘Keskin güç, ekonomik sonuçlar da doğurabilir. Ülkelerin birbirleriyle rekabet etmek için kullanacakları kaynakların yetersiz olması, ticaret anlaşmazlıkları veya diğer ekonomik faktörler, keskin gücün olumsuz etkileri arasında yer alır’’ (Allahverdiyev, 2023, s.64-65).

Keskin güç daha çok Çin ve Rusya gibi otoriter devletler için kullanılan bir güç türü olsa da demokratik ülkeler de keskin gücü benimseyebilirler. Demokrasinin karşılaştığı sorunların başında ise, açık toplumlar olmaları yer almaktadır. Ancak bu açıklık bilgi manipülasyonuna karşı yüksek derecede savunmasız olmalarına yol açar. Demokratik kurumlar, ‘‘basın özgürlüğü ve bilgiye erişim’’ gibi ilkeler sayesinde dışsal aktörlerin bu kanalları kendi amaçları gibi kullanmalarını kolaylaştırır (Jankowicz, 2020, s.120-125).

21. Yy.’da yaygınlaşan internet ortamı ve teknolojinin hızla gelişmesi kapsamında artık bilgi akışı medya aracılığıyla da çok daha kolay hale gelmiştir. Medya, keskin güç stratejileri için son derece önem arz etmektedir. Örneğin Rusya’da yayın faaliyetlerini sürdüren ‘‘Global Times, Sputnik’’ gibi haber yayın kuruluşları Rusya’nın medya aracılığıyla sahip olduğu ‘‘keskin güç’’ kaynaklarından sadece bazılarıdır. Keskin güç faaliyetleri ‘‘siyasi elitleri, liderleri ve demokratik

toplumlardaki bilgi üreticilerini'' hedef almakta ve bu durum sonucunda destekçiler kazanıp otoriter rejimlere yapılan eleştirileri etkisiz hale getirmeyi planlayabilir (Walker ve Ludwig, 2017, s.7).

Keskin gücün kullanımına örnek olarak Rusya'nın 2016 yılında ABD başkanlık seçimlerine müdahale etmesi verilebilir. Rusya'nın ABD başkanlık seçimlerine müdahale etmesi aslında keskin güç kullanımının basit örneklerinden biridir. Rusya seçimlere müdahale ederken hiçbir şekilde askeri güç ya da ekonomik bir yaptırımı doğrudan kullanmayı tercih etmemişti. Bunun yerine sosyal medya platformları üzerinden seçim süresince ABD'deki toplumsal algıyı manipüle etmiştir. ''Bu tür bir müdahale genellikle toplumları bilinçli olarak yönlendirme ve bilgi bozulması yaratma amacı güder. Sosyal medya kampanyaları, başta yalan haberler ve sahte hesaplar aracılığıyla etkili olmuştur.'' Rusya'nın uyguladığı bu müdahale ABD başkanlık seçimlerinin sonuçlarında da görülmektedir. ''Seçim sürecinde yaşanan bu olay Amerika'daki toplumsal güveni zayıflatmış'' ve zaten var olan bir politik kutuplaşmanın daha da derinleşmesine zemin hazırlamıştır (Mueller, 2019, s.102).

Genellikle otoriter devletlere atfedilen keskin güç ile sert ve yumuşak gücün bir bileşimi olan akıllı güç arasında bazı benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır.
Benzerlikler arasında;

- Hedef ülkede etki oluşturmayı amaçlar: Her iki güç türü de bir ülkenin dış politikasına etki ederek diğer ülkelerde etki oluşturmayı amaçlamaktadır. Ancak bu planlanan etkiyi yaratma yöntemleri farklıdır.
- Yumuşak güç ve sert gücün birleşimi: Akıllı güç ve keskin güç, yumuşak güç ve sert güç kavramlarının bir kombinasyonunu temsil edebilir.
- Yumuşak güç, bir ülkenin kültürü, ideolojisi, diplomasisi ve çekiciliği gibi gayri resmî ve gayri askerî araçları içerirken sert güç, askerî ve ekonomik gücü unsurlarını ifade eder. Keskin güç ve akıllı güç, bu iki tür güç arasında bir denge oluşturmaya çalışmaktadır (Wso, 2024, s.95-96).

Keskin güç, bir ülke üzerinde ne yumuşak güç gibi sempati uyandırmak ne de sert güç gibi baskı kurmayı hedefler. Keskin gücünü kullanan bir devlet duruma ve şartlara göre bu iki güç türünün bir sentezi olarak sistemdeki aktörler üzerinde etki kabiliyetini arttırabilir. Keskin güç, gerektiğinde sert gücü de kullandığı için akıllı güç ile kıyaslandığında daha negatif ve manipülatif bir etkiye sahiptir. Akıllı güç iş

birliğine daha çok önem verdiği için pozitif bir etkiye sahip olduğundan keskin güç ve akıllı güç arasında net bir biçimde algı farkı bulunmaktadır.

Yumuşak güç ve akıllı güç ile keskin güç arasında net bir sınır olmaması nedeniyle değerlendirme sürecinde hâlâ belirsizlik bulunmaktadır. Kullanılan gücün keskin güç olarak tanımlandığı durumlar hangisidir? Keskin güç, sadece baskıcı rejimlerle özdeşleştirilen bir güç türü mü, yoksa demokratik veya liberal ülkeler de keskin güç kullanmakta mıdır? Hükümetler keskin güç karşısında nasıl bir politika izlemelidir? Ayrıca keskin gücün ölçülmesi sorunu da mevcuttur, çünkü kaynakları yumuşak güç gibi somut olmayan bir şekilde belirlenir (Shao, 2019, s. 134).

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN İPEK YOLU PROJESİ: BİR KUŞAK BİR YOL

Çin'in 2013 yılında temellerini attığı BKBY girişimi, tarihi geçmişte stratejik açıdan önemli bir ticaret merkezi olan Tarihi İpek Yolunun yeniden canlandırılmasını amaçlamaktadır. Türkler Tarihi İpek yolunda uzun yıllar hakimiyet kurmuş olup yeni ipek yolunun da stratejik açıdan önemli bir konumunda yer almaktadır. Asya-Avrupa-Afrika gibi birbirinden bağımsız ve farklı kıtaları birbirine entegre etmeyi amaçlayan son yılların en tartışmalı ve en büyük projelerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Projeye katılım sağlayan ülkeler genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdir. Girişim Xi Jinping tarafından duyurulduğu günden itibaren çok fazla eleştirinin de merkezi olmuş, Kazan-kazan stratejisinden çok borç tuzağı diplomasisine dönüştüğü şeklinde yorumlayanlar olmuştur. Ayrıca Rusya'yı çevreleme stratejisi olduğu ya da ABD'nin geçmiş dönemlerde uyguladığı Marshall Planına benzetip buna yönelik eleştiriler yapanlar da olmuştur. Proje Ortadoğu, Avrupa ve Afrika gibi kıtalara faydalar sağlarken riskleri de beraberinde getirmiş, deniz ve kara güzergahı olarak farklı rotalar belirlenerek bu çerçevede birçok altyapı, inşaat, liman vb. projeler hayata geçirilmiş/ geçirilmeye çalışılmaktadır.

2.1. Tarihi İpek Yolunun Önemi

''İpek Yolu, MÖ 130'da Çin'in Han Hanedanlığı döneminde kurulmuş ve antik dünyanın bölgelerini MÖ 130- MS 1453 yılları arasında ticarette birbirine bağlayan eski bir ticaret yolları ağıydı. İpek Yolu doğudan batıya tek bir yol değildi ve bu nedenle tarihçiler 'İpek Güzergahı' adını tercih ediyor, ancak 'İpek Yolu' yaygın olarak kullanılıyordu'' (Mark, 2018). Tarihi İpek yoluna ipek yolu adını ilk veren ''Alman Coğrafyacı Von Richtofen'dir'' (Karaca, 2022, s.156). İpek yolu adını ana vatanı Çin olan ve o dönemde ticaretinin yapıldığı önemli bir ürün olan ipekten almaktaydı (İbiş, 2019). İpek Yolu, İslam Kaynaklarında ''Et-Tarikul-Harir, İngilizcede Great Silk Road, Moğolcada ise Jamp adıyla anılmaktadır'' (Kırpık, 2022).

İpek ilk başta sadece önemli bazı ailelerin kontrolü altında olan bir üründü. Aynı zamanda varlıklı ailelerin ayrıcalıklığını belirten bir giyim göstermeliği olarak kullanılıyordu. Fakat zaman içerisinde ipek gibi değerli bir ürünün imparatorlukların denetimine girmesiyle birlikte ipek üretimi dış pazarlarda da ilgi görmeye başladı. İpek o dönemde sadece ticareti yapılan bir mal değildi. İpek giyim ve ticaret dışında bir takas unsuru olarak da kullanılıyor, bazı durumlarda döviz ya da altının muadili olarak da görülüyordu (Şahin, 2020, s.75).

Tarih boyunca bu yol üzerinde farklı uygarlıklar, farklı medeniyetler ve farklı halkların yaşadığı toprakları birbirine bağlayarak bilgilerin, fikirlerin yayılmasına katkı sağlamıştır. Evrensel bir kültür oluşmasında ise önemli bir yeri vardır (Yılmaz, 2017, ss. 672-673). Başlangıçta ipek yolu tek bir güzergahı olan bir yoldan ibaret değildi. Diplomatların, tüccarların, yolcuların hareket ettiği, ticaret yaptığı birbirlerine bağlı olan rotalardan oluşuyordu. İpek Yolu'nun sahip olduğu güzergahlar için bilim adamlarının farklı görüşleri bulunmaktadır. Yolun rotası şartlara ve döneme göre değişiklik göstermiş ve bu nedenle hem değişime uğramış hem de zaman içerisinde yeni rotalar bu yola eklenerek gelişmiştir. İki ana koldan oluşsa da birden fazla tali yola sahiptir. İpek yolunun kara güzergahı dışında deniz yolu güzergahı da vardır (İbiş, 2019).

''İpek Yolu 6.400 kilometre uzunluğunda olan bir kervan yoludur. Çin'in Xi'an kentinden başlar. Kuzeybatı yönüne doğru Çin seddini takip eder, Taklamakan Çölü'nün yanından geçerek, Pamir Dağları'nı aşar ve böylece Afganistan'ı geçtikten sonra Doğu Akdeniz'e ulaşır.'' İpek Yolu burada iki kola ayrılır;

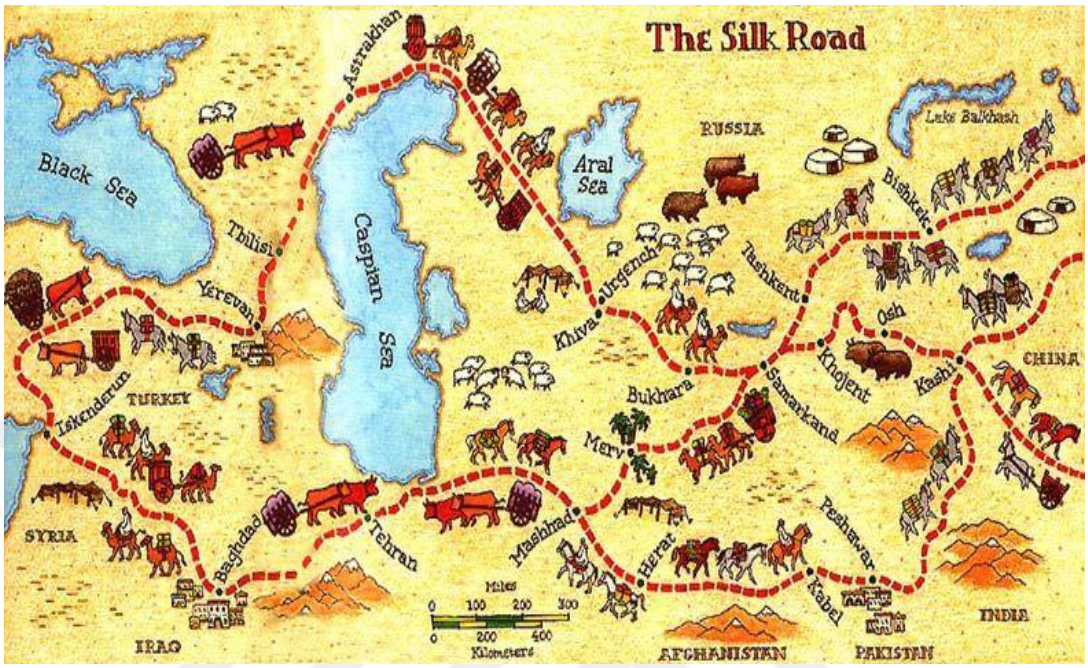
1.Yol: Güneyde İran topraklarından başlayarak, Suriye ve Anadolu üzerinden Akdeniz kıyılarına kadar ulaşan kısımdır.

2. Yol: Kuzeyde Hazar Deniz'inin kuzeyinden başlayarak, Karadeniz'in kuzey bölgelerine kadar ulaşır (Çin Bilgisi, 2020).

İpek yolu çok uzun bir yol olduğu için bu güzergahta ticaret yapan kervanlar konaklama yapmak zorunda kalmış ve tarih boyunca çok fazla soyguna da uğramışlardır. Bu yol üzerinde birçok krallık bulunur ve bu krallıklar oradan geçen kervanlardan topraklarından geçme karşılığı olarak belli bir miktar para talep etmiştir (Karaca, 2022, s.159). O dönemlerde ise bir kervanda yaklaşık olarak 2500 kişi bulunmaktaydı. Çin'den yola çıkan kervanlar Yeni Çağ ve Yakın Çağ'a kadar yaklaşık

olarak 10 ayda Roma'ya ulaşabiliyorlardı. Tüccarlar yola çıkmadan önce mevsimleri de dikkate alarak bir yol hesabı yapar ve ona göre yola çıkardı (Kırpık, 2022).

Harita 1. Tarihi İpek Yolu Haritası

Kaynak: (Çin Bilgisi, 2020).

Stratejik ve jeopolitik açıdan oldukça önemli olan bu yola tarih boyunca farklı devletler sahip olmak için mücadeleler vermişlerdir. İlk Çağlardan itibaren kervanlar aracılığıyla Asya'nın değerli ipekten yapılmış kumaşları, halıları ve daha birçok değerli malları, çay gibi ürünler ipek yolu aracılığıyla Avrupa'nın farklı bölgelerine ulaştırılıyordu. Dönüşte ise bu defa Avrupa'nın malları Çin'e getiriliyordu (İbiş, 2019). Batı'dan doğuya atlar, eyer takımları, meyve, asma, üzüm, evcil hayvanlar, altın, mücevherler, köleler ve silahlar bu yol aracılığıyla taşınıyordu. Doğu'dan ise başta ipek olmak üzere, baharat, parfüm, kâğıt, pirinç, fil dişi, porselen, bronz, altın ve çini gibi ürünler ihraç ediliyordu (Mark, 2018). Karşılıklı olarak yapılan bu ticari faaliyetler sonucunda ise sadece ticaret sağlanmıyor aynı zamanda farklı bölgeler arasında dini ve kültürel etkileşimler de meydana geliyordu. Hristiyanlık, İslamiyet, Budizm, Yahudilik bu yol ile Avrupa'dan Asya'ya taşınarak farklı dinlerin farklı toplumlara yayılma ve tanıtılma sürecine önemli bir katkı sağlamıştır (İbiş, 2019).

İpek Yolu tartışmasız Türkler için de son derece önemlidir. Çünkü ipek yolunun güzergahlarının önemli kısımları Türk nüfusun çoğunlukta yaşadığı coğrafyalardan geçmekteydi. Bu nedenle de Türk tarihi ve Türk kültüründe İpek yolunun önemli bir yeri vardır. Türklerin yaşadığı coğrafyaları birbirine bağlayan tek yol olma özelliği

taşırken, aynı zamanda ticareti de canlandırarak zenginleşmelerinde büyük rol oynamıştır. Türklerin ‘‘Kâinatta iki büyük yol vardır. Biri gökyüzünde Saman Yolu, diğeri Dünya’da İpek Yolu’dur.’’ sözü ipek yolunun Türk dünyası için önemini açıklar niteliktedir (Deniz, 2016, s.197).

‘‘Anadolu bölgesinde yer alan Kayseri şehri 13. Yüzyılda ipek yolunun önemli noktalarından biri olarak görülmektedir. Dünyadaki ilk fuar olma özelliğine sahip olan Yabanlı pazarı bu şehirde kurulmuştur. İpek yolu için geçtiği tüm bölgeler önemli sayılmakla birlikte Anadolu’yu diğer bölgelerden ayıran önemli bir özelliği vardır.’’ Anadolu bölgesi İpek yolunun tüm yol ağlarının kesişim merkezinde yer alması açısından oldukça önemlidir. ‘‘Doğu için ise Avrupa’ya açılan önemli bir kapı konumundadır. Kara yolu güzergahının son noktası olmuş ve gelen mallar buradan Avrupa’ya deniz yolu ile taşınmıştır’’ (Yılmaz, 2017, ss.672-673). İpek yolu Türkiye’de İstanbul başta olmak üzere ‘‘İznik, Adana, Konya, Antakya, Beypazarı, Gaziantep, Samandağ, Kahramanmaraş, Tarsus, İskenderun, Kayseri, Malatya, Erzincan, Sivas, Trabzon’’ gibi şehirlerden geçmekteydi (Karaca, 2022, s.169).

Türk devletleri ipek yolu üzerinde bin yıldan daha da uzun bir süre hakimiyet kurarak varlığını bu topraklarda sürdürmüştür. Bu süre boyunca yaptıkları ticaret vasıtasıyla da büyük bir gelir elde etmişlerdir. Doğu ve Batı arasında bulunan ticaret yapılan önemli stratejik yolların da kontrolünü sağlayıp, güzergahların güvenliğinden de sorumlu olarak denetimi sağlamışlardır. Türkler ipek yoluna hâkim oldukları dönemde tarihleri boyunca en güçlü devlet konumuna yükselirken bu durum imparatorluk olarak da anılmaya başladıkları dönemin de başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Fakat zaman içerisinde yaşanan değişiklikler ve siyasi şartlar karşısında varlığını devam ettirememiş ve Türkler bu yol üzerindeki hakimiyetini kaybetmiştir (Karaca, 2022, s.163).

İpek Yolu 14. Yüzyıla kadar altın dönemini yaşarken, Yeni Çağ’da yapılan Coğrafi keşifler sayesinde insanlarda merak duygusunu uyandırarak yeni yerler keşfedilmeye başlandı. Özellikle Ümit Burnu’nun keşfi ile ipek yolu artık ticarette eski önemini kaybetmeye başlamıştı. Bunlara ilave olarak denizcilik faaliyetlerinin de başlamasıyla birlikte ipek yolundaki kervanlar zamanla ortadan kalkmaya başladı. Bunun sonucunda ise Selçuklular zamanında kullanılan kervan yolları boş kalmıştır. Başta Çin olmak üzere Uzak Doğu’nun mallarına duyulan ilgi de gün geçtikçe azalmaya başladı. 19. Yüzyılda ise İpek Yolu artık tam anlamıyla kullanılmayan bir

yola dönüşmüştür. 2013 yılına gelindiğinde Çin'in ''İpek Yolu Projesi'' kapsamında tarihi ipek yolunu yeniden hayata geçirilmesini amaçlayan projesi tüm dünyaya duyuruldu (Karaca, 2022, ss.159-169). Çin'in hayata geçirmeye hazırlandığı bu proje ise çok büyük eleştirilere maruz kalmasına rağmen büyük oranda da destek görmektedir.

2.2. Çin Rüyası

Çin tarihi boyunca birçok lider iktidara gelmesinin ardından kendisi ile özdeşleşen sloganları gündeme getirerek kullanmıştır. Bunlardan bir tanesi de Çin'in başına Xi Jinping geçtikten sonra ortaya çıkardığı Çin Rüyası adını verdiği sloganı olmuştur. Çin rüyası sloganı Xi jinping 'in yaptığı konuşmalarda sıklıkla dile getirdiği için artık Çin'in resmi kavramı olarak görülmeye başlanmıştır (Ercilasun, 2023).

Çin Rüyası, Çin'i mevcut bulunan durumdan daha ileri seviyeye taşımak ve ülke içerisinde yayılan rüşvet gibi durumlara son vermeyi amaçlayan slogandır. Xi Jinping'in bu sloganının temelinde Çin ulusunun gençleştirilmesi yatmaktadır. 2013 yılında Xi Jinping tarafından duyurulan Bir Kuşak Bir Yol girişimi Çin rüyasını hayata geçirecek olan en önemli projelerden bir tanesi olarak görülmektedir. Yalnızca ekonomik açıdan değil, sosyal ve kültürel anlamda da Çin'i daha ileriye götürmek amacıyla Çin'in yumuşak güç potansiyelini ilerletmesinde bu sloganın bir parçası olarak görülmektedir (Ercilasun, 2023).

''Xi Jinping, Komünist Partisi Genel Sekreteri olduktan kısa bir süre sonra 29 Kasım 2012'de Millî Müze'yi gezerken ilk defa bu kavramı sahiplendi. Herkesin bir ideali ve kendine has bir hayali olduğunu belirten Xi'' sözlerine şöyle devam etti:

''Şimdi herkes Çin rüyasını tartışmaktadır. Bence, Çin milletinin yüce dirilişini gerçekleştirmek, milletimizin yakın çağdan beri en büyük rüyasıdır. Bu rüya birkaç nesil boyu Çinlilerin kutsal hayaliydi. Çin milletinin ve halkının tamamının faydasını yansıtmaktaydı. Her Çin gencinin ortak beklentisiydi. Tarih bize göstermektedir ki her kişinin kaderi ülke ve milletinin kaderi ile yakından ilişkilidir. Ülke iyi olursa, millet iyi olursa herkes ancak o zaman iyi olur. Çin milletinin yüce dirilişini gerçekleştirmek şanlı ve çetin bir görevdir. Bu görev, nesilden nesile Çin halkının ortak çabasını gerektirmektedir. Boş konuşmak ülkeye zarar verirken sıkı bir çalışma ülkeyi müreffeh kılar. Bizim neslimizin Komünist Parti üyeleri olarak Partimizi iyi düzenlemek için

geçmişten ders alarak geleceğimizi kurmalıyız. Ülkemizi iyi düzenlemek için bütün Çin halkı ile birleşmeliyiz. Milletimizin ilerlemesi için Çin milletinin yüce dirilişi amacına yönelik olarak cesurca ilerlemeliyiz'' (Ercilasun, 2023).

''Ulusal Halk Kongresinin 2013 toplantısıyla Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) Başkanı olarak ilan edilen Xi Jinping, bu seferki konuşmasında "Çin Rüyası" kavramına büyük ölçüde yer ayırdı.''

"Çin rüyası, aslında halkın rüyasıdır. Sıkı sıkıya halka dayanarak gerçekleştirilebilir. Ayrıca kesintisiz bir şekilde halka da fayda sağlamalıdır" şeklinde ifade etti (Ercilasun, 2023).

2.3. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Ortaya Çıkışı ve Genel Hatları

Çin, dünyada nüfusu en fazla olan ülkeler arasında yer almaktadır. İkinci dünya savaşının son bulmasıyla Çin ekonomisini geliştirmek için çeşitli politikalar hayata geçirmiştir. 1990'lı yıllar itibariyle piyasa ekonomisine geçiş yaparak neo-liberal politikayı uygulamaya başlamış ve başarılı olarak bu durumu ekonomisine de yansıtmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise Çin'in uyguladığı politikalar ekonomisinde daha net görünür olmuş ve Çin'in bir üretim merkezi haline gelerek önemli bir gelişme kaydetmesine yol açmıştır. 2008 yılına kadar ekonomisindeki hızlı yükseliş devam etmiştir (Genç, 2019, ss.19-20).

2008 yılında yaşanan ekonomik krizin etkisiyle de sadece Çin'de değil tüm dünyada küresel ticarette yavaşlama kaydedilmiştir (Akdağ, 2019, s.74). 2011 yılına gelindiğinde ise Çin'in ekonomik büyüme verilerinde inişler ve çıkışlar gözlemlenmiştir (Genç, 2019, ss.19-20). Bu durum karşısında ise Çin ekonomisinin artık eski çift haneli büyüme rakamlarına ulaşmasının oldukça zor hatta olanaksız olduğu anlaşılmıştır. Çin'in artan hızlı ekonomik büyümesine yönelik hem bölgesel hem de küresel çapta tepkilerin meydana gelmesiyle yeni alternatif politikalara yönelme ihtiyacı hissetmiştir (Akdağ, 2019, s.67). Bu noktada Çin 2013 yılında yeni bir projeye başlamış ve tüm kıtalarda bulunan ülkelere ve uluslararası örgütlere katılımı açık hale getirerek son yılların en tartışmalı projesine imza atmıştır. ''Söz konusu bu proje Tek kuşak Tek Yol Girişimi/projesi, Bir Kuşak Bir Yol Projesi, Kuşak ve Yol Girişimi, Modern İpek Yolu Projesi vb. gibi birçok isimle proje'' anılmaktadır (Akdağ, 2019, s.74).

Çin'in BKBY Projesi Çin merkezli yeni bir dünya düzeninin de altyapısıdır. Çin'in bu proje ile uluslararası politikada görünürlüğü ve yumuşak gücü etkili bir şekilde artmıştır. ''1978 yılında başlatılan reform ve dışa açılım politikasıyla Çin dünya sistemine entegre olurken 2013 yılında başlatılan Bir Kuşak Bir Yol Projesi ile dünya ekonomisinin Çin'e entegre olması beklenmektedir. Çin dünya ekonomisine uyum sağlamaya çalışırken artık diğer ülkeler büyümekte olan Çin ekonomisine uyum sağlamaya çalışacaktır'' (Akdağ, 2019, s.79).

Proje ilk olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin o dönemki devlet başkanı Xi Jinping tarafından 7 Eylül 2013'te Kazakistan'ın başkenti Astana'da Nazarbey Üniversitesinde ''Tarihi ipek yolunun yeniden canlandırılmasına'' yönelik yaptığı konuşmasında tüm dünyaya duyurulmuştur. Ardından 3 Ekim 2013'te Endonezya'da yaptığı konuşmasında Jinping 21. Yy Deniz İpek Yolunu hayata geçirmek amacıyla Güney Doğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) ülkeleriyle ortak iş birliği için hazır olduklarını sözlerine eklemiştir (Genç, 2019, ss.20-21). Xi Jinping'in açıkladığı BKBY Projesi Çin'in ortaya çıkaracağı yeni küresel vizyonunun da alt yapısını oluşturmuştur.

Çin yönetimi BKBY Projesini bir dış politika stratejileri olarak benimsediklerini ve projenin BM'nin ilkeleri ve amaçlarına uygun olarak hayata geçirmeye hazırlandıklarını ifade etmiştir (Genç, 2019, ss.20-21). ''Girişim, Ekim 2017'de 19. Parti Kongre sırasında Çin Komünist Partisi'nin anayasasına dahil edilmiştir'' (Rolland, 2019).

BKBY Projesi sadece karayolları güzergahlarını içeren bir proje değildir. Çin Komünist Partisi 11. Merkez Komite toplantısında 21.Yüzyıl Deniz İpek yolu ve İpek Yolu Ekonomi Kuşağı'nın tanıtımları yapılmış ve Kuşak kelimesi proje kapsamında yer alan kara güzergahlarını oluşturan; demiryolları, karayolları, petrol ve doğalgaz boru hatları ve altyapı yatırımlarını kapsamaktadır. Yol kelimesi ise proje içerisine dahil olan deniz yollarının karşılığı olarak kullanılmaktadır (Genç, 2019, ss.20-21).

BKBY Projesi Xi Jinping tarafından duyurulduğu günden itibaren dünya genelinde büyük yankı uyandırmış ve son yılların en önemli girişimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. BKBY Projesi sadece ticari değil, ''kültürel, stratejik ve askeri'' konularda da önemli bir etkiye sahip olan kapsamlı bir projedir. Girişim tarihi İpek Yolunun canlandırılmasından daha fazlasını içermektedir. Bir Kuşak Bir Yol, Çin'in

uluslararası arenada finansal nüfuzunu arttırmayı, Uluslararası prestijini yükseltmeyi ve küresel imajını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Girişim, Çin'in ekonomik büyümesini sürdürmesine ve uluslararası ticaretin merkezine yerleşmesine olanak tanırken, aynı zamanda Çin'in askeri ve stratejik pozisyonunu da güçlendirmektedir.'' Projeye karşı çekimser kalan ülkeler olmakla birlikte katılan ülke sayısı göz önüne alındığında genel anlamda büyük bir ilgi gördüğü söylenebilir (Gülten ve Erin, 2023, ss.61-71).

BKBY Projesi Pasifik Okyanusundan başlayarak Baltık Denizi'ne kadar uzanan çok geniş bir coğrafyaya sahiptir. Dünya nüfusunun yaklaşık olarak dörtte üçünü kapsamaktadır. Proje doğrudan ya da dolaylı olarak da 130'dan fazla ülkeyi proje kapsamında dahil etmiş son yılların en tartışmalı projelerinden bir tanesi olarak görülmektedir. BKBY Girişimi için çalışmalar devam etmektedir. Çin'in kuruluşunun 100. Yılı olan 2049 yılında tamamlanması hedeflenmektedir (Yılmaz, 2019, ss.12-14).

Çin'in ''Zengin olmak istiyorsan, bir yol inşa et'' sözünden de anlaşıldığı üzere Çin'in bu girişim kapsamında ülke kalkınması ve ekonomisi açısından önemli beklentileri olduğu açıktır (Genç, 2019, s. 43). Proje kapsamında Çin, Asya, Avrupa ve Afrika gibi birbirinden farklı ve bağımsız kıtalarda etkili olmayı amaçlamakta aynı zamanda bu kıtaları birbiri ile bağlantılı hale getirmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede Çin küresel sistemde etkin bir rol oynamayı isterken, BKBY Projesine dahil olan her ülkenin ''toprak bütünlüğüne ve bağımsızlıklarına'' saygılı olduklarını, projenin katılan tüm üye ülkelere fayda sağlayacak bir kazan-kazan projesi olduğunu belirterek katılımcı ülke sayısını arttırmaya çalışmaktadır. (Yılmaz, 2019, ss.12-14).

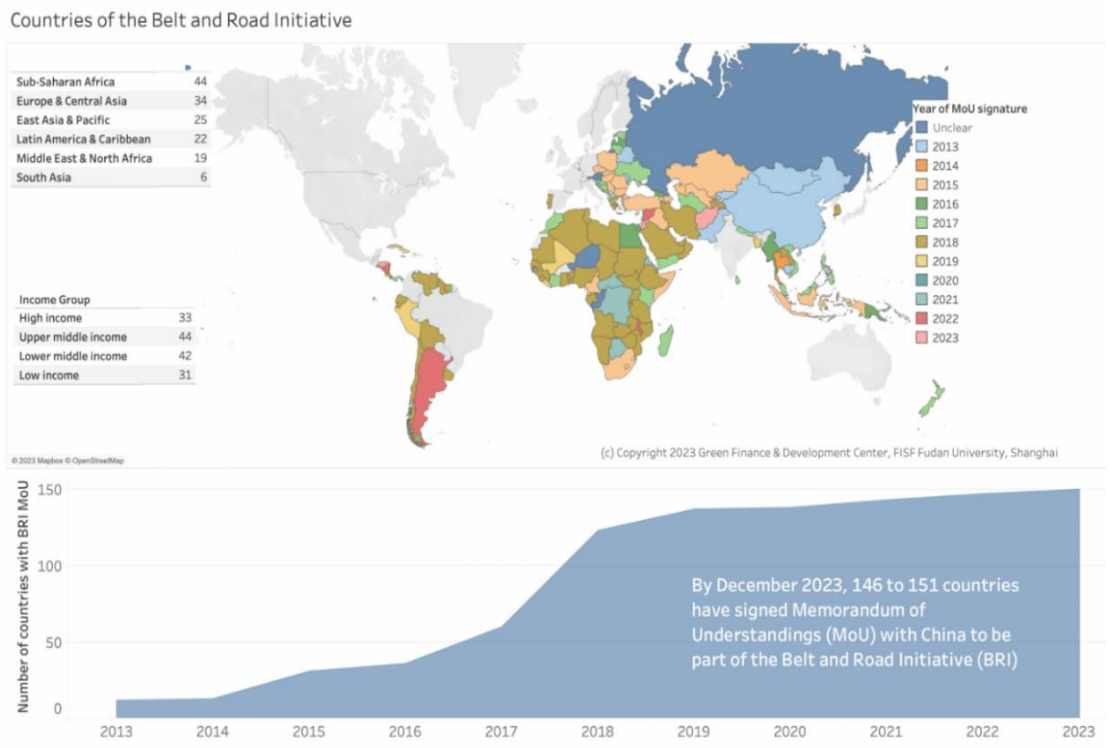
BKBY Projesi, Çin'in Pasifik ve Atlantik Okyanusları arasındaki proje kapsamında yer alan ilgili ülkelerin üzerinde yumuşak güç olarak ağırlık göstermesine ve bölgede sert politikalara bir alternatif olarak görülüp ülkelere daha cazip gelmesine neden olmaktadır. Fakat projeye katılan ülkelerin Çin'den aldıkları kredi desteği sonucunda Çin'e olan borç bağımlılığının ortaya çıkmasına yol açacağı düşünülmektedir. Bu durum sadece bir bağımlılık ile kalmayacak ve siyasi bir baskının olduğu/ olabileceğini konusunda eleştiriler yapılmaktadır. Girişime sadece ''salt ekonomik saiklerle'' yaklaşmak ise doğru olmayacaktır. Projenin sahip olduğu potansiyeller dikkate alındığında paydaş ülkeler arasında insani ve kültürel bağların da güçlenmesi beklenmektedir (Yılmaz, 2019, ss.176).

Projenin dikkat çeken başka bir özelliği ise katılan ülkelerin gelişmekte ya da az gelişmiş ülkeler olmasıdır. BKBY Projesi özellikle de bu ülkeler için yeni bir fırsat olarak görülmüştür. Örneğin Asya bölgesinde yer alan bazı ülkeler kalkınmak istiyorlar fakat bunu başarabilmek için yeterli kaynakları olmadığından birtakım zorluklar yaşayarak başarılı olamıyorlardı. BKBY Projesi tam da bu durumda olan ülkeler için yeni bir kapı olarak görülmüş ve birçok ülke projeye dahil olarak Çin'den finansman desteği almayı kabul etmişlerdir (Çalık Muhasiloviç, 2018).

Çin girişim için farklı iş birliği mekanizmalarından faydalanmaktadır. Bunlar arasında;

- "Şangay İş birliği Örgütü (The Shanghai Coorperation Organisation- SCO)
- Asya Pasifik Ekonomik İş birliği (The Asia -Pasific Economic Coorperation- APEC)
- Asya İş birliği Diyaloğu (The Asia Cooperation Dialogue- ACD)" gibi çok taraflı mekanizmaları proje içeriğinde bulunmaktadır (Genç, 2019, s. 23).

Harita 2. Bir Kuşak Bir Yol Projesine Katılan Ülkelerin Haritası

Kaynak: (Green Finance ve Development Center, 2025).

Tablo 5. Bir Kuşak Bir Yol Projesine dahil olan ülkeler, Bölgeler, Gelir düzeyleri ve Projeye katılım tarihleri

Ülke	Bölge	Gelir Düzeyleri	Projeye Katılım Tarihi
Afganistan	Güney Asya	Düşük Gelir	2023
Angola	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	2018
Antigua ve Barbuda	Latin Amerika ve Karayipler	Yüksek Gelir	2018
Arjantin	Latin Amerika ve Karayipler	Yüksek Gelir	2022
Arnavutluk	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2017
Avusturya	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2018
Azerbaycan	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2015
BAE	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Yüksek Gelir	2018
Bahreyn	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Yüksek Gelir	2018
Bangladeş	Güney Asya	Alt Orta Gelir	2019
Barbados	Latin Amerika ve Karayipler	Yüksek Gelir	2019
Belarus	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2013
Benin	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Bolivya	Latin Amerika ve Karayipler	Alt Orta Gelir	2018
Bosna Hersek	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2017
Botsvana	Sahra Altı Afrika	Üst Orta Gelir	2021
Brunei Sultanlığı	Doğu Asya ve Pasifik	Yüksek Gelir	2018
Burkina Faso	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2021
Bulgaristan	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2015
Burundi	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Cezayir	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Üst Orta Gelir	2018

Cibuti	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Alt Orta Gelir	2018
Cook Adaları	Doğu Asya ve Pasifik	Üst Orta Gelir	2018
Çad	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Çek Cumhuriyeti	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2015
Çin	Doğu Asya ve Pasifik	Üst Orta Gelir	2013
Doğu Timor	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2017
Dominik Cumhuriyeti	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2019
Dominika	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2018
Ekvador	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2018
Ekvator Ginesi	Sahra Altı Afrika	Üst Orta Gelir	2019
El Salvador	Latin Amerika ve Karayipler	Alt Orta Gelir	2018
Endonezya	Doğu Asya Pasifik	Alt Orta Gelir	2015
Eritre	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2021
Ermenistan	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2015
Estonya	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2017
Etiyopya	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Fas	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Alt Orta Gelir	2017
Fiji	Doğu Asya ve Pasifik	Üst Orta Gelir	2018
Fildişi Sahili	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	2017
Filipinler	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2017*
Gabon	Sahra Altı Afrika	Üst Orta Gelir	2018
Gambiya	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Gana	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	2018
Gine	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018

*2023 yılında ayrılmıştır

Gine-Bissau	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2021
Grenada	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2018
Guyana	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2018
Güney Afrika	Sahra Altı Afrika	Üst Orta Gelir	2015
Güney Kore	Doğu Asya ve Pasifik	Yüksek Gelir	2018
Güney Sudan	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Gürcistan	Avrupa ve Orta Asya	Alt Orta Gelir	2016
Hırvatistan	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2017
Honduras	Latin Amerika ve Karayipler	Alt Orta Gelir	2023
Irak	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Üst Orta Gelir	2015
İran	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Üst Orta Gelir	2018
İtalya	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2019**
Jamaika	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2019
Kamboçya	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2013
Kamerun	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	2015
Karadağ	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2017
Katar	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Yüksek Gelir	2019
Kazakistan	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2015
Kenya	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	2017
Kıbrıs	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2019
Kırgız Cumhuriyeti	Avrupa ve Orta Asya	Alt Orta Gelir	2013
Kiribati	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2020
Komorlar	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2015
Kongo Cumhuriyeti	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	-

* * 2023 yılında projeden çekilmiştir.

Kosta Rika	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2018
Kuveyt	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Yüksek Gelir	2018
Kuzey Makedonya	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2013
Küba	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2019
Laos	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2018
Lesoto	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	2019
Letonya	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2016
Liberya	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2019
Libya	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Üst Orta Gelir	2018
Litvanya	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2017
Lübnan	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Üst Orta Gelir	2017
Lüksemburg	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2019
Macaristan	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2015
Madagaskar	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2017
Malawi	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2022
Maldivler	Güney Asya	Üst Orta Gelir	2017
Malezya	Doğu Asya ve Pasifik	Üst Orta Gelir	2017
Mali	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2019
Mısır, Arap Cumhuriyeti	Ortadoğu ve Kuzey Afrika	Alt Orta Gelir	2016
Mikronezya	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2018
Moğolistan	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2013
Moldova	Avrupa ve Orta Asya	Alt Orta Gelir	2013
Moritanya	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	2018
Mozambik	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Myanmar	Doğu Asya ve Pasifik	Üst Orta Gelir	2016
Namibya	Sahra Altı Afrika	Üst Orta Gelir	2018
Nepal	Güney Asya	Düşük Gelir	2017

Nijer	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	-
Nijerya	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	2018
Nikaragua	Latin Amerika ve Karayipler	Alt Orta Gelir	2022
Niue	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2018
Orta Afrika Cumhuriyeti	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2021
Özbekistan	Avrupa ve Orta Asya	Alt Orta Gelir	2015
Pakistan	Güney Asya	Alt Orta Gelir	2013
Panama	Latin Amerika ve Karayipler	Yüksek Gelir	2017
Papua Yeni Gine	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2016
Peru	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2019
Polonya	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2015
Portekiz	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2018
Romanya	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2015
Ruanda	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Rusya Federasyonu	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	
Samoa	Doğu Asya ve Pasifik	Üst Orta Gelir	2018
Senegal	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Seyşeller	Sahra Altı Afrika	Yüksek Gelir	2018
Sırbistan	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2015
Sierra Leone	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Singapur	Doğu Asya ve Pasifik	Yüksek Gelir	2018
Slovakya	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2015
Slovenya	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2017
Solomon Adaları	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2019
Somali	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2015
Sri Lanka	Güney Asya	Alt Orta Gelir	2017
Sudan	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	2018
Surinam	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2018

Suriye Arap Cumhuriyeti	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Düşük Gelir	2017
Suudi Arabistan	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Yüksek Gelir	2018
Şili	Latin Amerika ve Karayipler	Yüksek Gelir	2018
Tacikistan	Avrupa ve Orta Asya	Düşük Gelir	2018
Tanzanya	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Tayland	Doğu Asya ve Pasifik	Üst Orta Gelir	2014
Togo	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Tonga	Doğu Asya ve Pasifik	Üst Orta Gelir	2018
Trinidad ve Tobago	Latin Amerika ve Karayipler	Yüksek Gelir	2018
Tunus	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Alt Orta Gelir	2018
Türkiye	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2015
Türkmenistan	Avrupa ve Orta Asya	Üst Orta Gelir	2017
Uganda	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018
Ukrayna	Avrupa ve Orta Asya	Alt Orta Gelir	2017
Umman	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Yüksek Gelir	2018
Uruguay	Latin Amerika ve Karayipler	Yüksek Gelir	2018
Ürdün	Orta Doğu	Üst Orta Gelir	2023
Vanuatu	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2018
Venezuela, RB	Latin Amerika ve Karayipler	Üst Orta Gelir	2018
Vietnam	Doğu Asya ve Pasifik	Alt Orta Gelir	2017
Yemen Cumhuriyeti	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Düşük Gelir	2017
Yeni Zelenda	Doğu Asya ve Pasifik	Yüksek Gelir	2017
Yunanistan	Avrupa ve Orta Asya	Yüksek Gelir	2018
Zambiya	Sahra Altı Afrika	Alt Orta Gelir	2018

Zimbabve	Sahra Altı Afrika	Düşük Gelir	2018

Kaynak: (Green Finance ve Development Center, 2025).

Çin, BKBY Projesi kapsamında Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerini olumlu bir şekilde sürdürmeye özen gösterirken aynı zamanda siyasi istikrarsızlıkların fazla olduğu bu bölgede sorunların çözümünde de aktif bir şekilde rol oynamayı istemektedir. Ortadoğu sahip olduğu potansiyel enerji kaynakları açısından Çin'in ilgisini çekmektedir. Bu nedenle bölgede ortaya çıkan krizlerin çözülmesi, huzur ortamının tesis edilmesi ve siyasi istikrarın sağlanması Çin için de önemlidir. ''Batı'nın Ortadoğu'daki krizleri körüklemesi, büyük oranda Çin'in ekonomik çıkarlarına zarar verme hedefi taşımaktadır. ABD'nin desteğiyle İsrail'in savaşı uzatması, bunun birer göstergesidir.'' Çin, Ortadoğu bölgesinde ortaya çıkan sorunlarını çözmek için samimi ve gerçekçi bir diplomasi yolu seçmiştir. ''Örneğin Husiler'in Kızıldeniz'deki saldırılarını sona erdirmek ve onları yatıştırmak için Çin'in İran'la diplomasi trafiği yürüttüğü bilinmektedir. Hem İsrail hem Filistin tarafıyla yapıcı-somut ilişkiler kurabilen belki de tek büyük güçtür.'' ABD, Rusya, Hindistan veya diğer Avrupalı güçlerin İsrail- Filistin meselesinde tarafsız bir şekilde yaklaşmaları pek mümkün değildir. ''İran-İsrail arasındaki gerilimin düşürülmesi adına Türkiye ve Çin'in birlikte hareket edebileceği bir konjonktür söz konusudur. İran, Kızıldeniz ve Basra Körfezi'ndeki jeopolitik riskler giderek yükselmektedir.'' Ayrıca Suriye ve Irak bölgesindeki istikrarsızlıklar devam etmekte bu durum da Çin'in işini zorlaştırmaktadır. ''Bu yüzden Türkiye ve Çin, Ortadoğu'yu esas alan Güney Koridoru yerine Orta Koridor bağlamında iş birliğine yönelmektedir. Türkiye'nin Irak üzerinden Basra Körfezi'ne uzanan Kalkınma Yolu Projesİ, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin tamamlayıcısı niteliğindedir. Çin, Kızıldeniz'deki risklerden kaçınmak için Kalkınma Yolu Projesi'ne destek verebilir'' (Erol ve diğerleri, 2024. ss.39-40).

BKBY Girişimi kapsamında çeşitli inşaat, altyapı vb. projeler devam ederken Avrupa ülkeleri ise proje özelinde ABD'nin artan baskısı ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Avrupa ülkeleri Çin ile bir savaşa girmek istememekte fakat Çin'e yönelik ihracatın kısıtlanmasına ilişkin yeni politikalar oluşturarak Çin'in projedeki işini zorlaştırmaya çalışmaktadır. Almanya ise Çin'e yönelik uyguladığı birkaç küçük ticari engel dışında diğer Avrupa ülkelerine kıyasla sessizliğini korumakta ve tıpkı diğer Avrupa ülkeleri gibi Çin ile olası bir savaşa girmeyi göze almamaktadır. Çin proje

içerisindeki eleştirileri ortadan kaldırmak ve Avrupa'yla daha iyi ilişkiler geliştirmek amacıyla diplomasi yollarını aktif bir şekilde kullanmayı tercih etmektedir (Erol vd., 2024. ss.38-39).

İtalya 2019 yılında BKBY Girişimine dahil olmuş fakat 2023 yılında ise projeden çekilme kararı alarak bu durumu Çin yönetimine resmi bir nota ile bildirmiştir. Bu durum sonucunda İtalya BKBY Girişiminden çekilen tek Batı ülkesi olmuştur (Pınar, 2023). İtalya aynı zamanda Çin ile ekonomik ilişkilerini proje dışında olsa bile geliştirmeyi istemektedir. Rusya-Ukrayna arasında yaşanan savaştan sonra Avrupa ülkeleri BKBY Projesinde Orta koridor' un geliştirilmesi için destek vermiştir. Bu ülkeler üzerinde giderek daha fazla hissedilen Amerika baskısı Avrupa ülkelerinin Çin ile iş birliği yapmasının önünde ciddi engeller oluşturmaktadır (Erol vd., 2024. ss.38-39).

Kuşak ve Yol girişimi 2020'de tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınından dolayı yaşanan pandemi sürecinde kesintiye uğramıştır. Proje kapsamında Çin'den üye ülkelere verilen fon destekleri ve yapılması planlanan inşaat projeleri de sekteye uğradı. Bazı projeler ise yapım aşamasında yarım kaldı. ''2022'de Bir Kuşak Bir Yol ülkelerine yönelik yatırım ve inşaat projeleri, 2018'e (122,5 milyar dolar) göre yaklaşık yüzde 44 düşüşle 68,3 milyar dolara ulaştı'' (China Power, t.y.).

2.4. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin İlkeleri

''Çin Halk Cumhuriyeti'nin 28 Mart 2015 tarihli Vizyon ve Faaliyetler Bildirgesine göre Kuşak-Yol Projesi, barış ilkesini desteklemekte, tüm ülkelerin katılımına açık, karşılıklı fayda gözetilen, piyasa kuralları ve uluslararası düzenlemeler ile uyumlu bir pazarı içermektedir'' (Özdemir, 2024). Proje katılım sağlayan her ülkeye fayda sağlayacaktır. Tarafların karşılıklı olarak menfaatlerine uygun olduğu Çin tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Üye ülkelerin ortak bir paydada buluşmasına ve karşılıklı diyalog ortamının güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Katılan ülkelerin güçlü yönlerini ve yaratıcılıklarını kullanmaları için destek verilecektir. BKBY Projesi pazar operasyonlarına da uyumlu bir proje olduğu belirtilmektedir. Piyasa kurallarına bağlı kalıp uluslararası normlara da uygun davranacaktır. Proje ülkelerin birbirlerine hoşgörülü davranmasını istemekte ve üyelerin seçmiş oldukları çeşitli kalkınma yollarına/usullerine saygılı davranarak destek sağlayacaktır (Genç, 2019, ss.21-22).

2.5. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Hedefleri

''Girişime dair ilk resmî belge olan ve NRDC (National Development and Reform Commission)'' tarafından yayınlanan belgede, projenin 5 ana hedefi belirtilmiştir. Bunlar; Politika koordinasyonu, olanakların birbirine bağlanabilirliği, engelsiz ticaret, finansal bütünlük ve halklar arasında bağlantı kurulmasıdır (Ateş, 2024, ss.29-30).

2.5.1. Politika koordinasyonu

BKBY Projesinin başarılı olabilmesi için üye ülkelerin politikalarının birbirleri ile uyum içerisinde olması büyük önem arz eder. Hükümetler arasında iş birliği ortamının kuvvetlendirilerek çeşitli konularda benzer politikalar uygulanması amacıyla bağlantı mekanizmaları kurulması planlanmıştır. ''Ayrıca projeye dahil olan ülkelerin ekonomik kalkınma strateji ve politikalarını, bölgesel iş birliği ve sorunların müzakere ile çözülmesi ilkelerine bağlı kalarak uyumlaştırmaları gerekmektedir'' (Ateş, 2024, s.30).

2.5.2. Olanakların birbirine bağlanabilirliği

Olanakların birbirine bağlanabilirliği hedefi BKBY Projesi'nin hayata geçirilmesinde büyük rol oynamaktadır. Projeye dahil olan ülkeler ''altyapı oluşturma planlarının ve teknik standartlar sistemlerinin birbirine bağlanabilirliğini arttırmak ve uluslararası gövde yolu geçitlerinin inşasını ilerletmek yoluyla Asya'daki tüm alt bölgeler ile Asya'yı, Avrupa'yı ve Afrika'yı birbirine bağlayacak bir altyapı ağı oluşturmalıdır.'' Ulaşım altyapısı için kilit öneme sahip olan geçitlere, bağlantı noktalarına ve projelere önem verilip, ulaşımdaki engellerin ortadan kaldırılması hedefler arasındadır. Ayrıca yolların birbiri ile bağlı olmayan bölümleri de bağlı hale getirilmesi hedeflenmektedir. Kara ve deniz yolundan ulaşım kanalları oluşturulacak bu sayede limanların iş birliğini arttırma yoluna gidilecektir. (Durdular, 2016, s.83*).* ''Ayrıca bu uyumlaştırma sürecinde düşük karbon salınımı gerçekleştiren alt ve üst yapı yatırımlarının tercih edilmesi böylece küresel ısınmaya karşı organize bir mücadelenin verilmesi açısından önemlidir. Sayılan altyapı yatırımları arasında kara, deniz ve hava yolu bağlantılarına ek olarak güvenli enerji taşımacılığına olanak

verecek olan boru hatları, elektrik kablo hatları ve su yolları da yer almaktadır'' (Ateş, 2024, s.30).

2.5.3. Engelsiz ticaret

Proje kapsamında yer alan ülkeler arasında ticaret ve yatırımlar büyük önem arz ettiğinden, üye ülkeler arasında ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve güvenilir bir iş birliği ortamının yaratılması projenin sürekliliği açısından önemlidir (Durdular, 2016, ss.83-84).

Bölge ülkeler arasında serbest ticaret alanları yaratılmaya çalışılmakta ve bu sayede ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin artacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda karşılıklı olarak gümrük mevzuatlarında sadeleştirilmeye gidilmeli ve ticaretin önündeki tarife dışı engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Tüm bunlara ilave olarak AR-GE (Araştırma-Geliştirme) yatırımları teşvik edilecek ve teknoloji firmalarının daha fazla kurulması için kolaylıklar sağlanarak üye ülkeler özendirilecektir (Ateş, 2024, s.30).

2.5.4. Finansal bütünlük

Finansal bütünlük projenin başarılı bir şekilde uygulanması için destekleyici ve son derece önemli bir ilkedir. Üyeler arasında mali iş birliği geliştirilmeli ve istikrarı sağlamak için finansal sistem ve kredi bilgi sistemi hayata geçirilecektir. Bu çerçevede Asya'da finansal iş birliğinin arttırılması hedeflenmektedir. "Kuşak-Yol projesi kapsamındaki ülkeler arasında döviz takasının ölçeği ve kapsamı genişletilerek Asya'da bir tahvil piyasası oluşturulmalı, Asya Altyapı Yatırım Bankası, BRICS Yeni Kalkınma Bankası gibi kurumların kurulması için ilgili taraflar arasında görüşmeler yapılması, İpek Yolu Fonu'nun en kısa sürede kurulması ve kullanılmaya hazır hale getirilmesi bu hedefin amaçları arasında yer almaktadır'' (Durdular, 2016, s.84).

BKBY Projesi dahilinde üyelere kredi desteği için kurulan BRICS Yeni Kalkınma Bankası, İpek yolu Fonu, Asya Yatırım ve Kalkınma Bankası (ADB) gibi kuruluşların daha etkin bir şekilde çalışması ve güçlendirilmesi projenin hedefleri arasında yer almaktadır. Proje kapsamında yer alan ülkelerde ortaya çıkabilecek

herhangi bir kriz durumunu önceden tespit etmeye çalışmak, kriz anında krizin nasıl yönetileceği, krizden çıkış koordinasyonun sağlanması ve o ülkenin hızla toparlanmasına yardımcı olmak adına finans desteği sağlanması projeye yönelik hedeflerdendir (Ateş, 2024, s.31).

2.5.5. Halklar arasında birebir bağların kurulması

BKBY Projesinin istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi için halkın desteği oldukça önemlidir. Gönüllü olarak uygulanacak olan projeler desteklenirken bu projelerde üye ülkelerin halkları arasında bağ kurulması da hedeflenmektedir. Medya iş birliği ve personel iş birliğinin sağlaması, kültürel ve akademik bilgi paylaşımının desteklenmesi gibi hedefler yine bu projenin önemli hedefleri arasındaki yerini almıştır. Turizm alanında iş birliğinin genişletilmesi ve bunun akabinde BKBY güzergahı üzerinde yer alan ülkelerin vize başvurusu yapmalarını daha kolay hale getirmeye çalışmaktadır. Tüm bunlara ilave olarak ‘‘ortaklaşa idare edilen okullarda iş birliği desteklenerek öğrenci değişim programları oluşturmak; siyasi partiler ve parlamenterleri arasında iletişim sağlanarak yasama organları, önde gelen siyasi partileri ve siyasi örgütleri arasında dostâne paylaşımları teşvik etmek amaçlanmaktadır’’ (Durdular, 2016, s.84-85).

2.6. Bir Kuşak Bir Yol Projesi’nin Finansmanı

Çin, BKBY Projesine dahil olan ülkeler ile farklı alanlarda 200’e yakın iş birliği anlaşmaları imzalamıştır. Çin, proje kapsamında gerekli olan finans kaynağını temin edebilmek için dört kaynak kullanmaktadır. Bunlar:

- 2014 Yılında Çin tarafından 40 milyar dolar yatırım ile kurulan İpek Yolu Fonu
- Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika ülkeleri (BRICS üyeleri) ile 2014 yılında kurulan Yeni Kalkınma Bankası
- 2015 yılında 21 ülkenin katılımı ile kurulan Asya Altyapı yatırım Bankası
- Çin Exim Bank, Çin Kalkınma Bankası (CDB), Çin Endüstri ve Ticaret Bankası (ICBC) ve diğer bazı Çin Devlet Bankaları (Güler, 2022, ss.57-58).

AIIB ve diğer finans kuruluşları ile kıyaslandığında temelde bazı farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıkların en başında kararları etkileme ve yönetim gibi konular gelmektedir. (Yavilioğlu, 2016, s. xi). AIIB ilk kurulduğunda Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası gibi uluslararası finans kuruluşlarına rakip olarak görülmüş ve Çin'in proje kapsamında kurduğu bu bankayı mevcut küresel ekonomik düzene bir meydan okuma olarak değerlendirmeler yapanlar olmuştur. Bazı araştırmacılara göre Yeni Kalkınma Bankası IMF'nin, Asya Altyapı Yatırım Bankası ise Dünya Bankasının alternatifi olarak gösterilmektedir (Yavilioğlu, 2016, s.xii). Dünya Bankası küresel sistemde gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına destek sağlamak amacıyla kurulan uluslararası bir finans kuruluşudur. Dünya Bankası ve Asya Altyapı Yatırım Bankası karşılaştırıldığında aralarında bazı farklılıklar mevcuttur. Dünya Bankası başkanı ABD tarafından seçilir ve çoğunlukla Amerikalı bir başkanı olur. Asya Kalkınma Bankası ise Asya merkezli olan bir finans kuruluşudur. AIIB'nin en büyük hissedarı bankanın kurulmasında ön plana çıkan Çin'dir. AIIB'nin merkezi Çin'in başkenti olan Pekin'de bulunmaktadır. AIIB, Çin'in 2013 yılında başlattığı Kuşak-Yol girişimi kapsamı içerisinde görülen bir finans kuruluşu olma özelliği taşımaktadır. ''Asya'dan Güney Kore'ye ve Japonya'ya; Avrupa'da İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ABD müttefiklerini AIIB'ye dahil etmek suretiyle Çin, küresel hakimiyet yarışında kendine alan açmaya çalışmaktadır'' (Yavilioğlu, 2016, s. xi).

Çin, bankayı kurmak için gerekli çalışmalara başladığında ABD açık bir ifade ile bu bankanın yapılanmasına projeye yaptığı gibi karşı çıkmıştır. Bankaya üye olmayı düşünen diğer ülkelere üye olmamaları gerektiğini söyleyerek engellemeye çalışmıştır. ABD'nin tüm karşı çıkmalarına rağmen İngiltere bu finans kuruluşunu bölge ülkeleri ile ticari bağlarını güçlendirecek bir basamak olarak görerek bankaya üyelik başvurusunu iletmiş ve üyelik sürecini başlatmıştır. İngiltere'nin bu üyelik başvurusu aslında üye olmak isteyen ama tereddüt yaşayan diğer ülkelere bir emsal teşkil etmiştir. İngiltere'nin ardından birçok ülke üyelik için başvurularını iletmeye başlamıştır. İngiltere'yi takiben Fransa, İtalya, Almanya gibi ülkeler üyelik başvurusu yaparak katılım sağlamıştır. ''Bu beklenmedik girişimlerin ardından Lüksemburg, Avusturya, İsviçre, Gürcistan, Türkiye ve Güney Kore, Rusya, Hollanda ve Danimarka kurucu üye olarak AIIB'ye katılmak istediklerini deklare ettiler.'' Brezilya, Çin'in en önemli ticaret ortaklarından birisi olup hiçbir şartı olmadan AIIB'ya üye olmak istediğini duyurmuştur. ''29 Haziran 2015 yılında Çin ve 49 ülke bankanın kuruluş anlaşmasını

imzaladılar. 7 Ülke ise iç onay sürecinin tamamlanmasının ardından anlaşmayı onaylamıştır.'' Tayvan ve Kuzey Kore üyelik başvurusu iletmiş fakat bu talepleri reddedilmiştir. ''Böylece AIIB 37'si Asya kıtasından, 20'si Asya dışından olmak üzere 57 kurucu üye ile yola çıkmıştır'' (Yavilioğlu, 2016, ss. xii-xiii).

AIIB, Asya bölgesinde yer alan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin projelerine önemli ölçüde finans desteği sağlamak amacıyla Asya Kalkınma Bankasının bir tamamlayıcısı olması da söz konusudur. Bankanın üye ülkelerle daha fazla demiryolu, karayolu, boru hattı, havalimanı gibi girişimleri hayata geçirmek için destek sağlamak adına çok daha sınırlı sayıda hedefleri mevcuttur. Bu çerçevede kısa ve uzun vadede bankanın bir tehdit unsuru olarak görülmemesi gerektiği belirtilmektedir. Asya Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası ilk başta bu kuruluşa karşı çıksa da Avrupalı ülkelerin sırasıyla yaptığı başvurular ve üyelik talepleri sonrasında daha yumuşak bir üslup kullanmayı tercih etmişlerdir (Yavilioğlu, 2016, s. xiv). Türkiye ise 25 Mart 2015'te AIIB'ye üyelik talebini iletmiş, bölge ülkesi statüsü verilerek kurucu üye kapsamına dahil edilen Türkiye oy gücü açısından diğer ülkelerle sıralandığında 11. sırada kuruluş içerisindeki yerini almıştır (Yavilioğlu, 2016, s. xv).

Çin hem ortaya koyduğu proje çerçevesinde hem de alt yapısını oluşturduğu finans kuruluşları açısından incelendiğinde kendi para birimi olan Yuan'ın bölgede daha fazla kullanılmasını amaçlamaktadır. Çin, BKBY Projesi kapsamında yer alan ülkelerin, finans kurumlarının ve şirketlerin Yuan cinsinden olan tahvil satışlarına destek vererek bu bölgelerde kendi para birimini yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. ''Ayrıca yurt içindeki finans kuruşlarının ve şirketlerin diğer ülkelerde tahvil satışlarını, kazançlarını bölge ülkelerinde harcamaya dönüştürmelerini ve bu ülkeler arasında para swaplarını genişletmelerini teşvik etmektedir. SWIFT karşısında CIPS (Çin Uluslararası Ödeme Sistemi) öne çıkarılarak uluslararası para transferinde de söz sahibi olmak istemektedir. Bunları gerçekleştirebilirse Yuan uzun vadede dolara alternatif bir para birimi olabilecektir.'' Diğer taraftan, küresel ölçekte doların değerinde meydana gelen yükseliş, Çin'in elindeki önemli döviz rezervlerinin satın alma gücünü arttırarak ülkeyi finansal anlamda daha güçlü hale getirmektedir (Yavilioğlu, 2016, s.xii).

Pekin'de 29 Eylül 2024 tarihinde İpek Yolu Fonu tarafından ''İpek Yolu On Yılı: Fırsatlar ve Zorluklar'' semineri yerli ve yabancı merkez bankalarının da katılımıyla başarılı bir şekilde düzenlenmiştir. Seminerin katılımcıları 10 yıllık ipek yolu fonu

tarihi hakkında görüşlerini bildirmiş, yatırım ve finans konularında karşılaşılan fırsatlar ve zorluklar üzerinde durarak konuları gözden geçirmişlerdir. ‘‘Konferans sırasında İpek Yolu Fonu ilk Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nu da yayınladı’’ (Silk Road Fund, 2024).

8 Kasım 2014 tarihinde Xi Jinping ‘‘Bağlantı Ortaklığını Güçlendirme Diyaloğunda’’ yaptığı konuşmasında İpek yolu Fonunu kuracağını ve bu girişim için 40 milyon ABD doları yatırım yapacağını da belirtti. 29 Aralık 2014’te ise Pekin’de resmen ipek yolu kuruluşu tescil edilerek proje kapsamında fon desteği sağlamaya hazır hale getirildi (Silk Road Fund, 2014).

2.7. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Ekonomik Koridorları

BKBY Projesinin 6 kara güzergahı bulunmaktadır. Bu güzergahlar proje kapsamında Asya-Avrupa ve Afrika gibi kıtaları birbirine bağlamayı amaçlamaktadır.

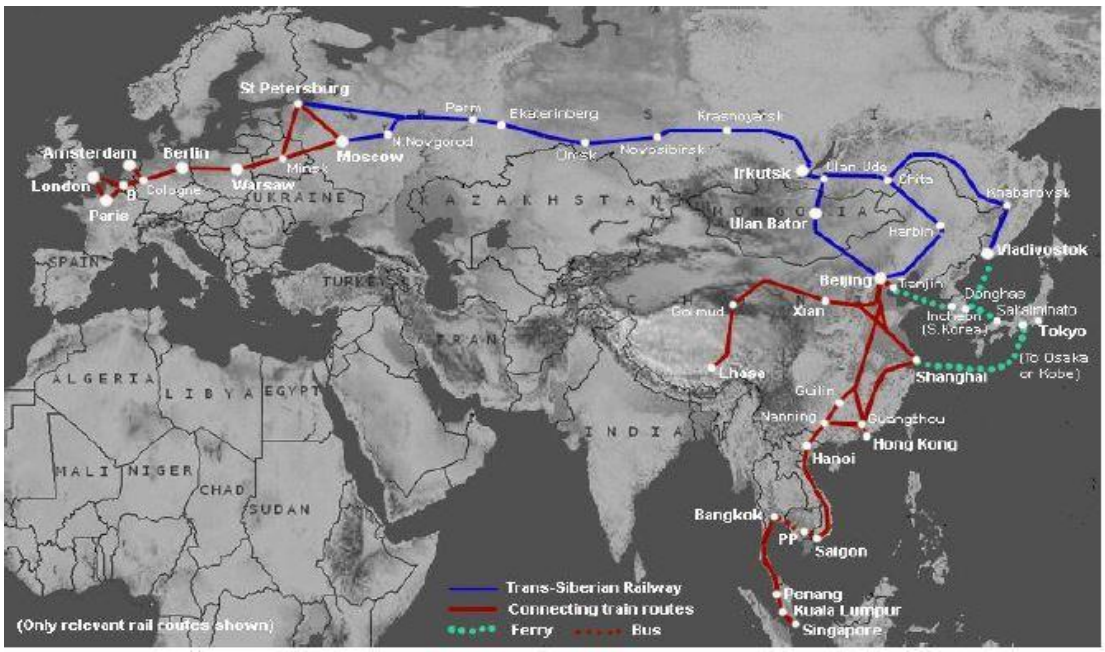
2.7.1. Çin-Moğolistan-Rusya ekonomik koridoru

Bu güzergâh iki ekonomik koridor içermektedir. Biri Çin’in kuzeyinden başlayıp, Hohhot üzerinden Moğolistan topraklarına gelip Rusya’ya ulaşan kara yolu güzergahıdır. Diğer ekonomik koridor ise Kuzeydoğu Çin’den başlayıp Manzhouli’yi geçip Rusya’nın Chita kentine kadar uzanmaktadır (Aoyama, 2016, s. 6). ‘‘Koridorun lojistik altyapısını kullanarak ticaretin kolaylaştırılması ve bölgesel entegrasyonun güçlendirilmesi de önemli hedefler arasındadır. Enerji ve doğal kaynakların verimli bir şekilde taşınması, koridorun bir diğer önemli hedefidir.’’ (Erol vd., 2024. s.22)

2.7.2. Yeni Avrasya Kara Köprüsü (İkinci Avrasya Kara Köprüsü) ekonomik koridoru

Bu koridor Jiangsu Eyaleti Lianyungang’ı Hollanda’daki Rotterdam Limanı'na bağlayarak 3 önemli rotaya bölünmüştür. Koridor Lianyugang üzerinden Güney Kore, Avrupa ve Japonya’ya da bağlanmanın söz konusu olduğunu belirtmiştir. Rusya ve İran’dan başlayarak Kazakistan üzerinden Macaristan’a kadar ulaşan 30’dan fazla ülkeyi kapsayan büyük ve kapsamlı bir koridordur. (Aoyama, 2016, s.6).

Harita 3. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Yeni Avrasya Kara Köprüsü Ekonomik Koridoru Haritası

Kaynak: (Bayar, 2019).

2.7.3. Çin-Orta Asya-Batı Asya ekonomik koridoru

Bu koridorun başlangıç noktası Çin'in insan hakları konusunda tartışmalı bölgesi olan Sincan Uygur Özerk bölgesidir. Basra Körfezine kadar ulaşıp oradan Akdeniz kıyılarına dahil olan ve sonrasında Arap Yarımadasını da kapsayan bir koridordur. Kırgızistan, Kazakistan ve Tacikistan gibi Orta Asya ülkelerini kapsayıp İran ve Türkiye'yi ile birbirine bağlayan önemli stratejik bir koridor olma özelliği taşımaktadır. Bu ülkeler çeşitli yer altı ve petrol kaynakları bakımından zengin bölgeler olduğundan Çin'in dikkatini çekmiş ve Çin içinde bu ülkeler enerji kaynağı açıdan cazip olarak görülmektedirler (Aoyama, 2016, s.6).

Çin'in bu koridoru hayata geçirmesindeki en önemli nedenlerin başında Çin-Orta Asya- Batı Asya ekonomik iş birliğini geliştirme amacı gelmektedir. Petrol, Doğal gaz ve enerji kaynakları başta olmak üzere tarım ürünleri ve madenler gibi kaynakların da ticaretinin kolaylaştırılmasını sağlamak istemektedir. Aynı zamanda iş birliğinin kuvvetlendirilerek, politik ve ekonomik düzeyde istikrarın sağlanması gibi stratejik hedefleri de söz konusudur (Kuşak ve Yol İnisiyatifi Ekonomi ve Kültür Derneği, 2024).

Türkiye ve Çin arasındaki resmi ilişkiler ise sahip oldukları ideolojik farklılıklar, Çin'in Uygur özerk bölgesindeki halklara yönelik uyguladığı insanlık dışı politikalar nedeniyle inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Türkiye 2000'li yıllar itibariyle AB'ye üye olmayı istemiş fakat bu üyelik süreci başarılı bir şekilde sonuçlanmamıştır. Batıya yönelik politikası çerçevesinde zaman içerisinde Batı ülkeleriyle de sorunlar yaşamaya başlamıştır. Tüm bunlar neticesinde ise Türkiye yeniden Asya kıtasına yönelmiş ve Asya ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmeye karar vermiştir. Bu dönemde Türkiye ve Çin arasında ekonomik ilişkiler iyileşme dönemine girerek gelişme kaydedilmiştir. İki ülke arasında yapılan karşılıklı üst düzey ziyaretlerde artış olmuş, Türkiye ve Çin birbirlerini stratejik ortak olarak tanımlamıştır. Ekonomisindeki yükselişi ve ortaya koyduğu projeler bazı devletlere göre tehdit olarak algılansa bile dünyanın ikinci büyük ekonomisi olarak nitelendirilen Çin ile Türkiye ilişkilerinin stratejik ortaklık seviyesine gelmesi Türkiye için de önemli bir başarı olarak görülmektedir. 2008 yılında ABD ve AB ekonomilerinde yaşanan krizler sonucunda ilişkilerde yavaşlama gözlemlenmiştir. Türkiye'nin dış ticaretinde önemli bir rolü olan bu iki aktörün ekonomik krizden etkilenmesi Türkiye'ye de yansımış ve bu durum sonucunda Türkiye kendine yeni pazarlar bulma arayışına yönelmek zorunda kalmıştır (Akdağ, 2019, ss.69-71).

14 Kasım 2015'te Antalya'da Türkiye ve Çin arasında 21. Yy Deniz İpek Yolunun, İpek Yolu Ekonomik Kuşağının ve Orta Koridor Girişiminin uyumlaştırılmasına ilişkin mutabakat zaptı imzalandı. Bu Mutabakat Zaptı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylandı ve 7 Haziran 2017 tarihinde Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi. Bunun sonucunda ise Türkiye Cumhuriyeti resmi olarak BKBY Projesine dahil olan ülkeler arasına katıldı. Türkiye ve Çin arasında aynı yıl 14 Kasım'da bu defa Demiryolları alanında iş birliğine ilişkin bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşma da TBMM tarafından onaylandı ve 6 Haziran 2017 yılında Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş oldu. İki ülke arasında iş birliği ortamını geliştiren başka bir anlaşma ise henüz Xi Jinping Kuşak-Yol projesini duyurmadan önce 2010 yılında iki ülke arasında imzalandı. Ulaştırma ve Denizcilik alanında imzalanan Resmî mutabakat zaptı 2010 yılında imzalanmasına rağmen 5 Haziran 2017 yılında Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi. 2015 yılında ise Bilgi İpek Yolunun gelişimi ve güçlendirilmesine ilişkin E-Ticarette İş birliği Mutabakat Zaptı imzalanarak ikili ilişkiler ivme kazandı. 14-15 Mayıs 2017

tarihlerinde Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Beijing'de düzenlenen Kuşak Yol zirvesine katılım sağlayarak projeye değer verdiğini göstermiş oldu (Güler, 2022, ss.122-123).

Türkiye proje kapsamında yer alan Çin'den sonra neredeyse en büyük güzergaha sahip ülke olma özelliği taşımaktadır. Sahip olduğu jeopolitik ve stratejik öneminden dolayı projenin tamamlanıp başarılı bir şekilde sürdürülebilmesi için kilit bir öneme sahiptir. Proje dahilinde Çin-Türkiye ilişkilerinde ilerleme beklenirken Türkiye'ye de fayda sağlayacağı aşikardır. Proje başarılı bir şekilde tamamlandığında Çin kendi mallarını rahatça Avrupa'ya ulaştırma imkanına sahip olacaktır. Proje çerçevesinde iki ülke arasında yeni iş birliği fırsatları çıkması da muhtemeldir. Bu sayede mevcut ilişkilerin daha iyi seviyeye taşınması beklenmektedir. ''Kara yolu ve hava yolu taşımacılığında hızla gelişen Türkiye ulaşım sektöründe tarihsel olarak en sıkıntılı olduğu demir yolu alanındaki açığını Çin'in iş birliği ile telafi etmeyi amaçlamaktadır.'' Türkiye'nin de dahil olduğu Orta Kuşak koridoru güzergâh üzerindeki tüm ülkeler arasında hem ticareti arttıracak hem de ekonomik entegrasyonu genişletecektir (Akdağ, 2019, ss.82-83).

Bu proje 'de Türkiye'nin önemini Çin Büyükelçisi Yu Hongyang şu sözlerle ifade etmiştir; "Yeni İpek Yolu projesinde çok sayıda yol var. Ancak her yol, nereden geçerse geçsin, mutlaka Türkiye'den geçecek" sözleri Türkiye'nin ne kadar önemli olduğunu anlatmaktadır (Tahincioğlu, 2015).

Türkiye'nin BKBY Projesine yönelik bakış açısını yansıtma konusunda en önemli belge, 2019 yılında Ticaret Bakanlığı Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) tarafından hazırlanan ''Türkiye'nin Kuşak ve Yol Girişimi'nde Konumlandırılması' başlıklı 68 sayfalık rapor ve 'Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi- Covid-19 Salgını Sonrası Dönemde Türkiye için Fırsatlar, Riskler ve Öneriler'' başlıklı 2022 yılında hazırlanan 156 sayfalık rapordur (Güler, 2022, s. 124).

Rapora göre BKBY Projesinin alternatif olarak ortaya koyduğu uluslararası ekonomik politika avantajlarından yararlanmak için aşağıdaki stratejik konular belirlendi.

- ''Türkiye'nin Çin yatırımı açısından çekiciliğinin arttırılması
- Türkiye'nin, Çin ile üretmesi ve teknoloji geliştirmesi
- Türkiye'nin öncelikli olarak bir lojistik merkezi haline gelmesi

- Çin ile başka pazarlara öncelik verilmesi ve girilmesi
- Kuşak ve Yol ile genişleyen ticarete öncelik verilmesi'' (DEİK ve PwC Management Consulting, 2019, s. 46).

''Her iki ülke için de ilişkilerin geliştirilmesi devlet çıkarları doğrultusunda önemlidir. Türkiye, Çin ile olan ilişkilerini siyasi, ekonomik ve güvenlik açısından değerli bulmaktadır. Çin'in gelişmiş teknolojik silahları, yükselen bir güç olması ve gelişmiş ticareti Türkiye için önemlidir.'' Çin açısından Türkiye ise bulunduğu jeopolitik konum nedeniyle son derece önemlidir. ''Türkiye'nin Asya ve Avrupa kıtasındaki kesişim noktasında bulunması onu proje için önemli yapmaktadır. Türkiye'nin içinde bulunduğu Orta Koridor ile Avrupa'ya ulaşım daha da hızlı ve kolay bir şekilde yapılabilecektir'' (Coşkun, 2021, s.2).

Mehmet Şimşek 2024 yılında Çin-Ankara Büyükelçiliği tarafından Çin'in kuruluşunun 75. yılı nedeniyle düzenlenen resepsiyona katıldı. Konuşmasında İpek Yolu projesini desteklediğini ve Tarihi İpek Yolunun canlandırılması için çalıştıklarını ifade ederek, Çin ile dostluk ve iş birliklerinin sağlam temeller üzerine kurulduğunu da ifade etti. Çin'in Türkiye için üçüncü büyük ticaret ortağı olduğundan bahsederken son dönemlerde Türkiye'ye gelen Çinli turist sayısından da memnun olduklarını ifade etti. Mehmet Şimşek konuşmasına şu sözlerle devam etti; ''İki ülke arasında yapay zekâ, yeni teknolojiler, yeşil enerji, sürdürülebilir tarım ve finans gibi alanlarda da iş birliğini önemsiyoruz. Yeniden Asya Girişimimiz kapsamında da Çin'le ilişkilerimizi daha ileri noktalara taşıma iradesindeyiz. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluş yıl dönümünü bir kez daha içtenlikle kutluyorum. Şimşek, konuşmasını Çince "Dostluğumuz sonsuza kadar sürsün.'' diyerek tamamladı (Dünya Gazetesi, 2024).

Türkiye için BKBY Projesi olumlu sonuçlar vermeye başlasa bile Çin'in kendi ülkesi içerisinde Uygur Özerk Bölgesinde yaşayan halklara yönelik uyguladığı baskıcı ve insanlık dışı politikalar tartışmalı bir konudur. Üstelik Uygur Özerk bölgesinde yaşayan halklar ile Türkiye arasında hem kültürel hem de tarihi bağlar vardır. Çin'in Uygurlara yönelik uyguladığı politikaları iki ülke arasında zaman içerisinde gerginliklere neden olmaktadır (Filiz, 2020, s.171).Türkiye ile Çin arasında yapılan ticaretlerde yerel para birimlerinin kullanılması konusunda taraflar arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Fakat imzalanan bu anlaşma gerçek anlamda geçerli olmamış ve iki taraf arasında yapılan ticaretlerde büyük oranda Amerikan doları kullanılmaktadır (Güler, 2022, s.128).

Harita 4. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Çin-Orta Asya-Batı Asya Ekonomik Koridor Haritası

Kaynak: (OBOReurope, 2025).

2.7.4. Çin-Hindiçini Yarımadası ekonomik koridoru

Nanning, Guangxi Zhuang Özerk Bölgesi ve Kunming, Yunnan Eyaleti'nde başlar ve Singapur'da son bulan ekonomik koridordur (Aoyama, 2016, s.6).

Harita 5. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Çin- Hindiçini Yarımadası Ekonomik Koridoru

Kaynak: (Geopolitical Monitor, 2017).

2.7.5. Çin- Pakistan ekonomik koridoru

‘‘Kaşgar, Sincan ve Uygur Özerk Bölgesi'ni birbirine bağlayan 3000 kilometrelik bir güzergâh olan Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru, bu örneğin yerini alıyor: Pakistan'daki Gwadar Limanı Tek Kuşak’ ın bu Tek Yol ile birleştirilmesinde rolü vardır. Çin'in Pakistan ile Gwadar Limanı'nı geliştirmenin yanı sıra enerji, altyapı ve sanayi gibi alanlarda iş birliği yapmak üzere bir anlaşması vardır’’ (Aoyama, 2016, s.7). Bu proje kapsamında başta Gwadar limanı olmak üzere ülke genelinde özel ekonomik bölgelerin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. ‘‘Böylece Pakistan’ın dünyayla ekonomik bağlantılarının güçlendirilmesi öngörülmektedir’’ (Erol vd., 2024. s.24).

2.7.6.Bangladeş-Çin-Hindistan-Myanmar ekonomik koridoru

Bu koridor Bangladeş, Myanmar, Hindistan’dan geçmektedir. Çin yakın ilişkileri olmayan Hindistan Bangladeş gibi ülkelerle bu ekonomik koridor sayesinde ilişkilerini geliştirme amacını taşımaktadır. (Aoyama, 2016, s.7). ‘‘Dört ülkenin havayolu ve su yolu bağlantılarını güçlendirmek, enerji nakil hatları ve petrol boru hatları kurmak da hedefler arasındadır.’’ Bu koridorun hayata geçirilmesiyle dört yüz milyondan fazla insanın ortak bir pazara erişimin sağlanması öngörülmektedir. ‘‘Bu koridor; mallar, hizmetler ve enerji için daha fazla pazar erişimi, tarife dışı engellerin ortadan kaldırılması, ticaretin daha iyi kolaylaştırılması, altyapı gelişimine yatırım yapılması ve maden, su ve diğer doğal kaynakların ortak araştırılması ve geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu ticaret koridorunun ekonomik avantajlarından en önemlisi, Güneydoğu Asya’daki çok sayıda pazara erişim, ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ve sanayi bölgelerinin oluşturulmasıdır’’ (Erol vd, 2024. s.24).

Harita 6. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Bangladeş-Çin-Hindistan-Myanmar Ekonomik Koridoru Haritası

Kaynak: (Öztop, 2024).

2.8. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Deniz Yolu Güzergahları

21. yüzyıl Deniz İpek Yolu güzergahları Jinping'in 3 Ekim 2015 yılında Endonezya Parlamentosunda yaptığı konuşmasında 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu aracılığıyla denizler üzerindeki iş birliği ortamını arttırmak için ortak bir şekilde inşa edilmesi teklifi ile ortaya çıkmıştır. ASEAN ülkeleri dışında Güney Asya, Kuzey Afrika, Batı Asya ve Avrupa ekonomilerini de birbirine entegre etmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda Kuşak-Yol Girişimi ''Güney Çin Denizi, Pasifik Okyanusu ve Hint Okyanusunu'' kapsayan önemli bir stratejik ekonomik kuşaktır (Genç, 2019, s.32).

''21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu'nun iki rotası vardır:

1) Çin'in kıyı limanlarından başlayan, Güney Çin Denizi'ni kat ederek Hint Okyanusu'na ulaşan rota

2) Çin'in kıyı limanlarından başlayan, Güney Çin Denizi'ni kat ederek Güney Pasifik'e uzanan rota'' (Güler, 2022, s.56).

Harita 7. Bir Kuşak Bir Yol Girişimi Deniz ve Kara Yolu Haritası

Kaynak: (Dezan Shira ve Associates, 2015).

21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu Projesi kapsamında üçüncü bir koridorun da projeye dahil edilme durumu söz konusudur. Bu yeni koridor Kutup İpek Yolu olarak adlandırılmaktadır. Avrupa'yı Arktik Okyanusu ile bağlaması planlanmaktadır (Genç, 2019, s.33).

BKBY girişimi kapsamında Deniz İpek Yolunun bazı hedefleri de mevcuttur. Stratejik limanlar inşa etmek bu girişimin amaçları arasında gösterilebilir. Çin söz konusu olan bu limanları devletlerle ortak bir şekilde inşa edebileceği gibi kendi öz sermayesi ile de hayata geçirebilmektedir. Ekonomik açıdan zayıf olan ülkelerde ise inşa edilen bu limanların işletim hakkına sahip olarak bu ülkelerde ön plana çıkmaktadır. Proje başlangıcı itibariyle Çinli işletmeler 17 liman ve terminali işletme hakkını elde etmişlerdir. Bunlar şöyledir;

- ‘‘Belçika'da Anvers ve Zeebrugge Limanları
- Mısır- Süveyş Kanalı Terminali
- Türkiye-İstanbul'daki Kumport Limanı
- Yunanistan'da Pire Limanı
- Singapur'da Pasir Panjang Limanı
- Hollanda-Rotterdam'da Euromax Limanı (Avrupa Kapısı olarak adlandırılan Avrupa'nın en büyük limanı)
- Birleşik Arap Emirlikleri- Abu Dabi'deki Khalifa Limanı

- İtalya-Ligurya'daki Vado Limanı
- Doğu Afrika- Cibuti Limanı ve Panama Kanalı (Aynı zamanda burada Çin'in askeri üssü bulunmaktadır.)
- Malezya- Malakka Boğazı'ndaki Kuantan Limanı'' (Genç, 2019, ss.35-36).

Çin'in Proje'nin başında kurduğu ekonomik ilişkiler zaman geçtikçe yerini politik angajmanlara bırakabilmektedir. Örnek olarak Sri Lanka, Çin'den aldığı kredi sonucunda borcunu ödeyememiş ve önemli limanlarını Çin yönetimine vermek zorunda kalmıştır/bırakılmıştır (Genç, 2019, s.36).

2.9. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Yarattığı Fırsatlar

BKBY Projesi'nin başlıca fırsatları arasında barış içinde bir arada yaşama ilkesini desteklemesi yer almaktadır. Çin projenin başından itibaren sürekli olarak bir kazan-kazan projesi olduğunu vurgulamıştır. Proje kapsamında katılım sağlayan tüm ülkelere fayda sağlayacağı söylenilmiştir. Proje'nin ortaya çıkaracağı başlıca fırsatları ise şu şekildedir:

- BKBY Projesi güzergahı üzerinde yer alan ülkeler arasındaki iş birliği ortamının arttırılarak karşılıklı diyalog ortamının kuvvetlendirilmesi ve böylelikle ikili ilişkilerde ilerleme kaydetmek
- Proje kapsamında yer alan ülkelerin genellikle büyük çoğunluğu gelişmekte ya da az gelişmiş ülkelerdir. Bu çerçevede ise projenin sanayileşme ve küreselleşmeye katkı sağlayacağı muhtemeldir. Bunun sonucunda projeye dahil olan ülkelerin istihdam oranı artacak ve ülkelere de yeni gelir kapıları açılmasına da katkı sağlamak
- Bölge ülkelerin gelişmesine ve refahına katkı sağlarken aynı zamanda yabancı sermayenin de ülkeye çekilmesine yardımcı olmak
- Proje için önemli bir konumda olan Türkiye ile Asya ülkeleri arasında hem ticareti hem de ulaşımı kolaylaştırarak ikili ilişkilere ivme kazandırmak
- BKBY girişimi kapsamında birçok limanın işletilmesi ve geliştirilmesi için çalışmalar yapılacaktır. Proje üzerinde yer alan ülkelerin ekonomilerine katkı sağlayacak ticaret önündeki engeller ortadan kaldırılarak ticaretin teşvik edilmesi katkıda bulunmak

- Sermaye transferleri BKBY girişimi çerçevesinde kolaylaştırılarak ülkelerin üretim kapasitesinin arttırılmasına olanak sağlamak
- BKBY Projesi kara ve deniz güzergahları ile malların Çin'den Avrupa'ya daha kısa sürede ulaşmasını sağlamak
- Girişime dahil olan ülkelerin hayata geçirmek istedikleri *sosyal ve kültürel* çalışmalarını desteklemek
- ''Proje'nin Merkez Asya ülkelerinin karayolu, demiryolu, liman ve lojistik altyapılarını geliştirme imkânı sağlamak''
- BKBY Projesi'nin Orta Koridor güzergahında bulunan Türkiye için Türkistan ve Kafkasya'da bulunan ülkelerle iş birliği ortamının geliştirilmesi ve Türkiye'nin dış ticaretinde artış sağlamak
- ''Ekonomik büyümeyi ve Çin'in üretime ilişkin rekabetini arttırmak''
- Asya-Avrupa ve Afrika kıtalarında bulunan ülkeleri oluşturulan kara ve deniz yolu güzergahı ile birbirine bağlı hale getirmek

Gibi durumlar proje kapsamındaki ülkelere yaratması beklenen fırsatlar arasındadır (Ece, 2023, ss.49-50).

2.10. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Kapsamında Ülkeler Arasındaki Sorunlar

Son yılların en kapsamlı aynı zamanda en tartışmalı projeleri arasında gösterilen BKBY Projesi çok fazla ülkeyi kapsadığı için bazı sorunlar proje için tehdit unsuru oluşturmaktadır. Bunlardan bir tanesi Çinli şirketlerin yeterli uluslararası tecrübeye sahip olmaması projeye yönelik ortaya çıkan sorunlar arasındadır. Projenin merkezinde bulunan Çin'in şirketlerinin ''uluslararası serbest ticaret kuralları, uluslararası yönetim standartları ile ilgili bilgi eksikleri olduğu gibi proje onaylama, şeffaflık, finansal altyapı gibi konularda eksikleri, işletme noktasında esnek olmama gibi soruları devam etmektedir. Çin menşeli birçok girişimciler uzun yıllardır yurt dışında faaliyet göstermelerine rağmen bir kısmı çalıştıkları ülkelerin kültürleri, gelenekleri, dinleri hakkında yeteri kadar bilgi sahibi değillerdir.'' Ayrıca şirketler bu ülkelerde yerel halkı çalıştırmak yerine Çin'den kendi işçilerini getirmekte bu durum ise faaliyet gösterilen ülkede yerel halk tarafından korku ve endişelere neden olmaktadır. Çinli şirketlerin bu uygulamaları Çin'in ülkedeki imajını zedeleyerek

istenmeyen şirketler konumuna düşmesini de beraberinde getirmektedir. (Çakan, 2017, s.47).

Proje kapsamına dahil olan ülkelerin Çin hakkında ise bazı kaygıları vardır. Bunların en başında Çin'in projeyi ön plana çıkararak gizli bir planı olup olmadığı yönündeki düşüncelerdir. Proje gün geçtikçe ilerlemiş, ülkelerdeki yatırım faaliyetleri yaygınlaşmış ve ticari ilişkiler hız kazanmıştır. Bunun neticesinde Çin'de üretilen ucuz Çin mallarının ülkelerin iç pazarlarına girmeye başlaması ile diğer ülke halklarının Çin mallarının pazarlarında yaygınlaşmasından rahatsız olmaya başlamasına neden olmuştur. Ülke yöneticileri ise halkın bu tepkileri karşısında zor durumda kalmıştır. BKBY Projesi'nin üye ülkeleri Çin mallarının kendi ülkeleri içerisindeki yerli üretimi bitireceği, yer altı kaynaklarının ise Çin tarafından sömürüleceği kaygısını taşımaya başlamışlardır. Bunun dışında ülkeler projenin başarısı arttıkça Çin'in ekonomik gücünün yükseleceği ve ülkelerine daha çok Çinli işçi ve göçmen geleceği, toplumsal ve kültürel çatışmaların da ortaya çıkacağını düşünerek ülkelerindeki istikrarın bozulmasından endişe etmektedirler (Çakan, 2017, ss.47-48).

BKBY Girişimi için önemli bir yeri olan Türkiye ile Çin ilişkileri, ''tarafların birbirlerini yeterince iyi tanımaması, tarihi sorunlardan kaynaklanan anlayış farkı'' nedeniyle sağlam bir zemine oturtulamamıştır. Türkler bin yılı aşkın bir süredir Anadolu topraklarında olsalar bile kökleri Orta Asya coğrafyasına kadar uzanan bir geçmişleri vardır. Tarihte kurulan ilk büyük Türk devletlerinin önemli bir kısmı Uygur özerk bölgesini de içine alan Orta Asya coğrafyasında kurulmuştur. Çin'in Uygur Türklerine yönelik yaklaşımı Türkiye-Çin arasındaki en önemli sorunlarından biridir. Çin, Uygur Türklerine karşı uyguladığı politikaları Türkiye'nin Kürt meselesine benzetmekte ve kendi iç meselesi olarak görerek kimsenin karışmamasını istemektedir. Bu iki konu ise birbirinden tamamıyla farklıdır. Türk ve Kürt halkı Türk coğrafyasında 1071 Malazgirt zaferinden itibaren birlikte yaşamışlardır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Türklerin ve Kürtlerin eşit haklara sahip olduğu açık ve net bir şekilde belirtilmektedir. Ayrıca bu iki halk arasında herhangi bir din ve mezhep farkı da bulunmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti kendisine karşı gelip ülkeyi bölmek isteyen sosyalist ve materyalist düşünceye sahip olan bölücü gruplara karşı ülkesini savunmaktadır. Uygur bölgesinde ise durum çok farklıdır. Uygurlar insanlık dışı muamele gördükleri topraklarda çok eski yıllardan itibaren yaşamaya başlamış ve devletler kurmuş kökeni Türk olan halklardır. Karahanlılar döneminde İslamiyet'i

kabul etmişler, 11 asırdır kendi vatanlarında İslam dinini kabul ederek yaşamışlardır. Han Çinlileri ve Uygurlar arasında ırk ve din açışından büyük farklılıklar söz konusudur. Türkiye'de ise Uygur bölgesinde yaşayan halklarla kan bağları olan yüzbinlerce kişi vardır. Çin'in uyguladığı baskıcı rejim, aşırı kontrol, insan haklarını ihlal eden politikaları nedeniyle Türkiye-Çin ilişkileri zaman zaman gerilime neden olmaktadır (Çakan, 2017, ss.49-50).

BKBY Girişimi küresel çapta genişledikçe şeffaflık ilkesi eksikliği sıklıkla gündeme gelmeye başlamıştır. Projenin finansman süreçlerine dair bilgiler çok kısıtlı bir şekilde paylaşılmakta, yapılan sözleşmeler, finansal anlaşmalar ve inşaat projelerine dair işleyen süreçler kamuoyundan gizlenmekte ya da bilgiler eksik olarak aktarılmaktadır. Tüm bunların dışında Çin finansman desteği sağladığı projelerde yerel hükümetler ve şirketler arasındaki anlaşma süreçleri, ihale kriterleri gibi konularda da bilgiler net olarak kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. Finans düzeyindeki kaynaklar hakkında da yeterli bilgiler paylaşılmamaktadır. Kamuoyuna da yeterli bilgi verilmediği için halkın da bu projelere karşı ön yargılı yaklaşmasına neden olmaktadır. Az gelişmiş ülkeler Çin'den aldıkları yüksek faizli krediler sonucunda ödemekte zorluk yaşamış bu durum karşısında ise stratejik açıdan önemli kaynaklarını Çin'e devretmek zorunda kalmışlardır. Bu çerçevede girişime yönelik güven sorunları sadece finans alanında değil, politik ve sosyal düzeye de yansıyarak daha da büyümüştür (Durdular, 2016, ss.86-90). Örnek olarak Sri Lanka, Hambantota Limanını Çin'e devretmek sorunda kalırken, Pakistan ve Kenya gibi ülkelerde de benzer şekilde Çin'e olan borç yükü, bu ülkelerin ekonomik bağımsızlıklarını sınırlamaktadır (Haberglobal, 2025). Tüm bunların dışında söz konusu ülkelerin jeopolitik stratejilerindeki farklılıklar vb. gibi sorunlar projenin hayata geçirilmesini engelleyen faktörler arasındadır (Özdemir, 2024).

Myanmar bölgesinde yaşayan Arakanlı Müslüman halk ile Hintliler arasında anlaşmazlıklar vardır. Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından Azerbaycan ve Ermenistan arasında ortaya çıkan Dağlık Karabağ sorunu sınır anlaşmazlıklarını beraberinde getirerek bölgedeki huzur ve istikrar ortamını tehdit etmiştir. Çin ve Afganistan'a sınır olan Keşmir bölgesinde ise Hindistan ve Pakistan arasında tartışmalar yaşanmaktadır. Keşmir bölgesinde Müslümanlar ile Hindu nüfus arasında problemler mevcuttur. Pakistan ve Bangladeş arasında yer alan Bengal bölgesinde ise ‘‘dil ve kültür açısından problemler’’ iki ülke arasında anlaşmazlığa sebep olmaktadır.

Tüm bunlara ilave olarak Ortadoğu bölgesinde yaşanan siyasi istikrarsızlıklar arasında olan ‘‘Suriye İç Savaşı, Irak ve Afganistan’daki iç huzursuzluklar ile bölgede IŞİD, YPG/PKK’’ gibi terör örgütlerinin varlığından kaynaklanan olumsuz koşullar BKBY Girişiminin karşılaştığı problemler arasında gösterilebilir (Genç, 2019, s. 40).

2.11.Bir Kuşak Bir Yol Girişimine Yöneltilen Eleştiriler

BKBY Projesi son dönemlerin en çok eleştiri alan projelerinin başında gelmektedir. Çin’in bu proje çerçevesinde Rusya’yı çevrelemek gibi bir planı olduğu, ekonomileri çok iyi seviyede olmayan ülkeleri kendine bağımlı hale getirerek borç tuzağına çekmek istediği ya da yaptığı yardımların Marshall planına benzetilmesi gibi çeşitli iddialar gündeme gelmiştir. Söz konusu ortaya atılan bu iddiaların bir kısmının doğru olmadığı analizlerle ortaya koyulmuş bir kısmı ise belirsizliğini korumaya devam ederek iddia olarak kalmıştır.

2.11.1. Bir Kuşak Bir Yol projesi Çin’in Marshall Planı mı?

Projeye yöneltilen eleştirilerin başında ABD’nin o dönemki dış işleri bakanı olan George Marshall’ın adıyla anılan ‘‘Marshall Planı’’ gelmektedir. Çin’in liderliğinde gerçekleştirilmeye hazırlanılan BKBY Projesi ABD’nin Marshall planına benzetilmektedir. 5 Haziran 1947 yılında Marshall, Harvard Üniversitesinde yaptığı konuşmasında ‘‘16 Avrupa ülkesini SSCB’ye karşı’’ *ABD* yardımlarından yararlanmayı içeren Marshall Planını tanıtmıştır. ABD kongresi tarafından ‘‘Marshall Planı 11 Eylül 1947’de onaylandı. Fakat Türkiye ilk başta Marshall planına dahil edilmemişti. Bunun nedeni olarak da Türkiye’nin ihtiyaçlarını tespit amacıyla incelemeler yapan General Oliver misyonunun, Türk ekonomisinin sağlıklı olduğu ve 5 yıllık bir askeri yardımın ardından Türkiye’nin kendi kendine yeter duruma geleceği şeklindeki raporuydu.’’ Ankara’nın yardımlardan faydalanmak istemesiyle Paris’e heyet gönderildi ve 1948 yılından itibaren Türkiye de Marshall Planına dahil olmuştu. Çin, BKBY Projesini duyurduktan sonra projenin Çin’in Marshall Planı olduğu yönünde eleştiriler yapılmaya başlandı. Fakat ABD’nin Marshall Planı ve Çin’in BKBY Projesi detaylı incelendiğinde çok fazla karşıt noktaların olduğu tespit edilmiştir. Bunlar arasında:

- Marshall Planı çerçevesinde ABD, SSCB' yi bir tehdit olarak görmüş ve Avrupa'yı SSCB'den kurtarmayı amaç edinmişti. ''Avrupa'yı Doğu Avrupa ve Batı Avrupa'' olarak ikiye bölmüştü. BKBY Projesi ise bu kapsamda net bir şekilde Marshall Planından ayrılarak Avrupa'yı bölmekten ziyade Avrupa-Asya ve Afrika gibi kıtaları birbirine bağlamayı amaçlamıştır.
- Marshall Planı çerçevesinde yapılan yardımlardan faydalanmak için ABD'nin şartları vardı. Bu şartlara bağlı olarak yardımlar gerçekleştiriliyordu. Bu sayede ülkedeki siyasi denetime de hâkim olmayı hedefliyordu. Çin ise BKBY kapsamında verdiği fon desteklerinde paranın nereye ve ne şekilde harcanacağı gibi konulara müdahale etmiyor.
- Marshall Planı, Yunanistan ve İtalya gibi ülkeler başta olmak üzere ülkelerde komünist rejimlerin iktidara gelmesinden rahatsız oluyor hatta engellemeye çalışıyordu. Fakat BKBY Projesi hangi ülkede hangi rejimin iktidarda olduğu ile ilgilenmiyor.
- ''Marshall Planı ABD'den Batı Avrupa ülkelerine, yani tek bir devletten pek çok devlete yönelik bir yardım programıydı.'' BKBY Projesinde ise durum tam tersidir. Çin, ''pek çok ülke ile pek çok ülke'' arasında yardım programları gerçekleştiriyor.
- Marshall Planı kapsamında yardım almak isteyen ülkelerin ABD'nin kapitalist düzenini kabul etmeleri ve bu düzenin gerekliliklerini yerine getirmelerini istiyordu. BKBY Projesi üyelikleri ise küresel sistemde yer alan tüm ülkelere ve uluslararası örgütlere açıktır.
- ''Marshall Planı, sosyalist ülkelerle ticaretin kesilmesi ve ulusal ekonomi planlarının iptal edilmesi demekti. Kuşak ve Yol ise ticarette engelleri kaldırmayı savunmaktadır'' (Güler, 2022, ss.70-73).

Tüm bunlar çerçevesinde yapılan eleştirilere rağmen Marshall planı ve BKBY Projesi arasında çok sayıda farklılıklar olduğu aşikardır.

2.11.2. Çin'in Rusya'yı çevreleme stratejisi mi?

Çin merkezli projeye Marshall Planından sonra yapılan başka bir eleştiri de Çin'in bu projeyi Rusya'yı çevreleme stratejisi olarak ortaya koyduğu iddiasıdır. Bu eleştirinin sahibi ise Avrasya Hareketinin kurucu ismi Alexander Dugin tarafından

ortaya atılmıştır. Xi Jinping'in 2013 yılında ortaya koyduğu BKBY Projesi için Rusya'yı hedef alan bir Atlantikçi proje olduğunu savunmuştur. (Güler, 2022, ss.74-75).

Dugin'in iddiası ise şu şekildeydi:

''Öncelikle, Bir Kuşak Bir Yol Girişimi bir çeşit Atlantikçi proje olarak başladı ve Amerikalı küreselleşme yanlılarının yardımıyla, Çinli seçkinler tarafından tasarlandı. Başlangıçtaki düşünce, Çin ile Batı Avrupa arasında doğrudan bir bağlantı oluşturup, bütün sahil bölgesini birbirine bağlayıp Rusya'yı jeopolitik olarak kıstırmaktı; Rusya'yı kuşatıp, sıcak denizlere erişimi konusunda önünü kesmekti. Atlantikçilerin geleneksel jeopolitik yaklaşımı her zaman bu yönde olmuştur. Bu proje yani Kuşak ve Yol Girişimi de bu şekilde başlamıştı. Çin, pazarlarını geliştirmek ve güvence altına almak ve kendi ülkesi dışında siyasi ve ekonomik çıkarlarını desteklemek için çok iyi bir fırsat olduğunu düşünüyordu. Batılı küreselleşme yanlısı seçkinler de bunu destekledi çünkü proje Rusya'yı dışlıyordu'' (Akfırat, 2020, s.10).

Dugin'in iddiası çerçevesinde BKBY Projesine bakıldığında;

- BKBY Projesinin aslında Rusya'yı çevrelemek gibi bir amacı yoktu. Tam tersine projenin en önemli geçiş güzergahları üzerinde Rusya bulunmaktaydı.
- İkinci olarak Atlantikçiler BKBY Projesine destek vermiyorlar hatta projenin hayata geçmesini engellemeye çalışarak işleri daha da zorlaştırıyordu.
- Üçüncü olarak ise BKBY Projesi Rusya'yı hedef almıyor aksine Rusya projenin en önemli ortakları arasında yerini alıyordu (Güler, 2022, s.75).

Dugin'in ortaya koyduğu bu eleştiriler çerçevesinde farklı bölgeler de Çin'i hedef aldı. Girişim için ''Çin-İngiliz ortak Planı'' olduğuna yönelik farklı iddialar ve eleştiriler gelmeye devam etti. Fakat Dugin bu iddiasını sürdürmedi ve aynı söyleyişi de BKBY Projesine karşı görüşlerinin değiştiğini şu sözlerle ifade etti;

''Son yıllarda birçok şey değişti. Her şeyden önce, Çin o kadar güçlü, o kadar bağımsız ve o kadar egemen bir devlet oldu ki küreselleşme yanlılarına karşı, Batı'ya karşı yeni bir meydan okumanın temsilcisi olmaya başladı. Çin artık ikinci bir kutup oldu. Küreselleşmeci / Batılı seçkinlerin bir kısmı Çin'in giderek daha bağımsız hale geldiğini gözlemleyerek, Çin'e saldırmaya başladılar. Dolayısıyla bu değişiklikler, Çin'in, Kuşak ve Yol Girişimi'ni jeopolitik olarak yeni bir bağlamda değerlendirmesine yol açtı. Çin, adım adım Rusya'nın Kuşak ve Yol Girişimi'ne dâhil

edilmesi gerektiği sonucuna vardı ve projeyi birleşik bir Avrasyacı Girişim'e dönüştürdü. Böylece projenin tamamı "Avrasya yolu"na dönüşmeye başladı. Başlangıçta Atlantikçi bir proje olarak tasarlanmıştı ve Rusya "cordon sanitaire" (güvenlik kuşağı- jeopolitikte "cordon sanitaire" Rusya'yı komşu ülkelerden ayırmak için önemli bir araç olarak görülüyor) ile kuşatılmaya çalışılmıştı ancak Çin'in büyümesi ve Putin'in Rus egemenliğini savunma ve genişletme ısrarı ile Kuşak ve Yol Girişimi son iki yılda yeni bir şeye dönüştü'' (Akfırat, 2020, ss.10-11).

Bu sözleri Dugin'in BKBY Projesine karşı olan fikirlerinin değiştiğini ve artık Rusya için tehdit unsuru olarak görülmediğini daha net açıklar niteliktedir.

2.11.3. Kazan-Kazan projesi mi? Borç tuzağı diplomasisi mi?

Son yılların en büyük projelerinden biri olarak nitelendirilen BKBY Projesi üye ülkeler ve kuruluşlara verdiği kredi desteği ile büyük bir tartışma konusu olmuştur. Çin'in şu ana kadar üyelere girişim kapsamında verdiği krediler genelde gizli tutulmakta net rakamlar bilinmemektedir. Projeye katılan ülkelerin çoğunluğunun gelişmekte ve az gelişmiş ülkeler olması da dikkatleri çeken başka bir unsur olmuştur (Wong, 2023).

Çin uluslararası sistemde daha fazla etkin olmak amacıyla nüfusunu arttırmak istemekte ve bu kapsamda üçüncü dünya ülkelerine yönelik bir strateji benimsemektedir. Bu ülkeler dışında doğal kaynaklar ve stratejik açıdan önemli olan ülkeler de Çin'in ilgi odağında olmuştur. Ülkelerin dış kalkınmalarına ve kredi ihtiyaçlarına öncülük etmekte, finans desteği sağlayarak kendine bağımlı hale getirmek ve onları sömürmek istediği yönünde eleştirilere maruz kalmaktadır. Çin'in hedef aldığı ülkelerin büyük çoğunluğu batıya güvenmeyen ve Çin'i alternatif ülke olarak kabul eden ülkelerden oluşmaktadır. Batı borç verdiği ülkelere bazı şartlar sunmakta ve bu şartlar çerçevesinde kredi desteği sağlamaktadır. ''Borç talebinde bulunan ülkenin siyasi koşullarına, paranın nereye ve hangi şartlarda harcayacağına dek geniş koşulların sağlanması istenmektedir. Bu durum da talepte bulunan ülkeyi zora sokmaktadır. Çin'in ise tek bir şart olarak Tayvan'ı tanımaması yeterli olmaktadır. Siyaset ve ekonominin ayrı şeyler olduğunu, iç siyasetine ve durumuna karışmanın saygısızlık olduğunu vurgulaması neticesinde, gelişmekte olan ülkeler için Çin daha

cazip gelmektedir.'' Çin'in kredi verdiği ülkelerin borçlarının üzerine sürekli faiz de eklemektedir (Çin'in Borç Diplomasisi, 2024).

Zaten ekonomileri çok iyi seviyede olmayan bu ülkeler Çin'den aldıkları kredilerin vade tarihleri geldiğinde zor durumda kalmaktadır. Birçoğu bu kredileri ödemekte büyük zorluk yaşamıştır. Çin borcunu ödemekte zorluk yaşayan ülkelerin borçlarının vade tarihleri geldiğinde vadeleri uzatmış fakat borçlarını tam anlamıyla silmemiştir. Borçlarını ödemekte kolaylık sağlamak adına bu ülkelere 240 milyar dolar dağıtmıştır. Fakat üyelere sağladığı bu kolaylıklar Pekin yönetiminin itibarını zedelemekten kurtaramamış ve tüm bu yaşananlara karşılık Çin'e zaten yoksul durumda olan ülkelere ödemekte zorluk yaşayacağı pahalı projeler imzalattığı yönünde yeni eleştiriler yöneltilmiştir. Çin borcunu ödeyemeyen ülkelerin önemli limanlarına işletim yerlerine el koyarak işletmeye başlayınca eleştiriler daha da artarak devam etmiştir. Uluslararası sistemde son yıllarda gündeme gelen ''Çin yükselişi'' ve ''Çin tehditi'' gibi algılara ilave olarak ''Borç Tuzağı Diplomasisi'' gündeme gelmeye başlamıştır (Wong, 2023).

Ülkeler proje kapsamında ''doğrudan olmasa bile dolaylı şekilde Çin'in boyunduruğu altında kalmaktadırlar. Çünkü, Çin'e borcunu ödeyemeyen ülkeler iletişim, altyapı, enerji, ulaşım vb. önemli stratejik kuruluşlarını Çin yönetimine vermek zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca Çin'e borçlanan ülkenin kendi vatandaşları vasıflı eleman olarak istihdam edilmektedir, yerli vatandaşların yetkin insanları ise istihdam dışı kalmaktadır'' (Çin'in Borç Diplomasisi, 2024).

Çin'in daha önce kredi desteği verdiği Sri Lanka borcunu geri ödemekte zorluk yaşamasına karşılık stratejik açıdan önem arz eden Hambantota limanını 99 yıllığına Çin'e devretmek zorunda kalmıştır. Benzer bir durumun, BKBY çerçevesinde Çin'in önemli yatırımlar yaptığı Afrika kıtasında da olabileceği endişesi gündeme gelmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇİN'İN YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE BİR KUŞAK BİR YOL PROJESİ'NİN AFRİKA ÜLKELERİNE ETKİLERİ

Afrika, Çin'in BKBY Projesi kapsamında olan ve Çin için oldukça önemli bir bölge konumundadır. Çin, Afrika kıtasında yer alan ülkeler ile sadece BKBY Projesi çerçevesinde değil, projeden çok daha önce ilişkilerini geliştirme çabası içine girmiştir. BKBY Projesi kapsamında özellikle Kenya, Cibuti, Etiyopya ve Mısır gibi ülkeler ön plana çıkarken, Çin bu bölgelerde geçmiş yıllardan itibaren yumuşak gücünü etkili bir şekilde kullanmaya çalışmış fakat uyguladığı politikalar onun eleştiri almasının önüne geçememiştir. Çin, proje kapsamında Afrika kıtasında yatırımlar gerçekleştirmiş, çok sayıda istihdam yaratmıştır. Fakat yine de borç tuzağı diplomasisi gündeme gelmiş ve Afrika ülkelerinin Çin'den aldıkları kredi desteği çerçevesinde stratejik açıdan önemli yerlerine el koyulacağı endişesi söz konusu olmuştur. Çin, Afrika kıtasında sadece altyapı ve inşaat projeleri çerçevesinde değil, kültürel ve askeri alanda da ilişkiler kurmaya özen göstermiştir. Tüm bunların karşılığı olarak da Afrika ülkeleri Çin'e siyasi açıdan destek vermiş ve uluslararası platformlarda Çin'in yanında olmuştur. Çin, Afrika ülkelerinin siyasi açıdan kendisine verdiği desteği kaybetmek istememektedir. Bu çerçevede bölge halkı ile projeler kapsamında iş birlikleri gerçekleştirerek kamuoyunda olumlu imaj elde etmeye çalışmış ve yumuşak güç araçlarını ön plana çıkararak bölgede etkili olmayı tercih etmiştir. Bu nedenle tarihi arka plana bakıldığında Çin-Afrika ilişkilerinin büyük ölçüde kültür, siyasi değerler ve dış politika gibi yumuşak güç araçları çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Bununla birlikte bazı konularda keskin güç ile uyumlu faaliyetler de yürüttüğü gözlemlenmiştir.

3.1. Çin-Afrika İlişkileri Gelişim Süreci ve Temel Dinamikleri

Eski çağlarda Çin, Afrika kıtasını Batı bölgesinin son bulduğu bir yer olarak tanımlıyordu. Hanedanlıklar dönemi boyunca Çin ve Afrika ülkeleri birbirinden etkilenmişlerdir. ''Öyle ki Mısır Kraliçesi yedinci Kleopatra'nın elbiselerinde Çin

İpeğinin bulunduğu tespit edilmiştir. Yine Çin seramiklerinin ve madeni paraların Mısır, Kenya, Zanzibar'da bulunması bu bölgelerle olan etkileşiminin izleridir.'' Han Hanedanlığı döneminin ilk yıllarından itibaren Afrika, Doğu ve Batı'yı birbirine bağlayan bir köprü olarak görülmekteydi. Çin-Afrika arasındaki etkileşimin en üst seviyeye ulaştığı dönemler ise Çin'in denizlerde büyük güce ulaşması ile yaşanmıştır. Bu dönemde Çinliler denizlerde ulaştıkları büyük güç ve pusula kullanmaya başlamış olmaları sayesinde Afrika'ya deniz seferleri düzenleyebilmişlerdir. Bu durum Çin'in küresel bir hegemonya oluşturma çabasını da beraberinde getirmiştir. Otuz binden fazla kişinin katılımı ile gerçekleştirilen seferlerde önce İran Körfezi sonrasında Aden Körfezini geçmişler ve Doğu Afrika kıyılarına ulaşmışlardır. Doğu Afrika'dan dönüşte ise Çin'e, zürafa dahil pek çok hayvan türü, fildişi, koku, gergedan boynuzu gibi ürünler getirilmiştir (Küçükaltan, 2023, s.89). Daha önce de değinildiği gibi Çin'den ise Afrika'ya ipek, porselen, altın, pirinç, fasulye gibi farklı ürünler ihraç edilmiştir.

1947'de Çin İç Savaşının sona ermesinin ardından, Afrika ülkeleri Çin'in dış politikasında çok önemli bir yer edinmiştir (Tepebaş, 2024, s.17). Aynı zamanda bu dönemden sonra Çin uluslararası sistemde çok fazla eleştiri aldığı bir döneme de girmiştir. 1949 yılında Mao Zedong önderliğinde kurulan Çin Halk Cumhuriyeti, kısa süre içerisinde özellikle Batılı devletler başta olmak üzere akademisyenler ve insan hakları savunucuları tarafından sahip olduğu otoriter yapısı ve ideolojik sertliği nedeniyle çok fazla eleştirilmeye başlanmıştır. 2. Dünya Savaşı sonrasında ise Çin'in komünist bir rejime yönelmesi, Soğuk Savaş atmosferinde özellikle Batı bloğu tarafından ideolojik bir tehdit olarak görülmüş ve bu nedenle Çin'e karşı siyasi ve diplomatik tepkiler gün geçtikçe artarak devam etmiştir. En sert eleştiriler ise 1958-1962 yılları arasında uygulanan ''Büyük İleri Atılım'' politikası sonrasında Çin'e yöneltilmeye başlanmıştır. Tarımın kolektifleştirilmesi, üretim hedeflerinin yapay biçimde şişirilmesi ve merkezi planlamanın yanlış uygulanması gibi politikalar sonucunda Çin'de çok büyük çaplı bir kıtlık meydana gelmiştir. Sayıları 30 milyonu bulan vatandaşın açlıktan ölmesine yol açan politikalar nedeniyle ortaya çıkan söz konusu kıtlık durumu insan eliyle yaratılmış olan en büyük felaketlerden biri olarak tarihte yer almıştır. (Becker, 1996, ss. 150-155).

Çin-Afrika ilişkilerinin temeli ise Soğuk Savaş yıllarına dayanmaktadır (Tepebaş, 2024, s.17). 1955 yılında Bağlantısızlar grubunun temellerinin atıldığı ''Bandung Konferansı'' ve kıta ülkelerinin sırasıyla bağımsızlık ilan etmeleri

sonucunda ülkeler arasındaki diplomatik ilişkilerin önü açılmıştır. Ayrıca bu konferans Asya ve Afrika kıtasındaki farklı ülkeleri bir araya getirdiği için ‘‘Asya-Afrika Konferansı’’ olarak da adlandırılmaktadır. Söz konusu bu konferans Çin-Afrika liderlerini bir araya getiren bir platform ve diplomatik ilişkilerin önünün açılması açısından önemli bir zirve olarak kabul edilmektedir. Afrika kıtasında yer alan ve sömürge geçmişleri bulunmayan ‘‘Etiyopya ve Liberya, 1922 yılında tek taraflı bir şekilde bağımsızlığını ilan eden Mısır, 1951 yılında ise bağımsızlığını kazanan Libya, Sudan (1956) ve Gana (1957) Bandung Konferansına katılım sağlayan’’ Afrikalı üyelerdir (Tepebaş, 2024, ss.17-18). Konferansta Çin heyetinin başkanlığı görevini yapan Zhou Enlai, Çin’in dış politikasında temel unsurlar olarak belirtilen ‘‘Barış İçinde Bir Arada Yaşamanın Beş İlkesini’’ açıklamıştır. Afrika kıtasında önemli sorunlardan olan sömürgeciliğe ve emperyalizme yönelik kullanılan söylemler ve bağımsızlık hareketlerinin desteklenmesi gibi konular ikili tarihsel ilişkilerde kilit bir öneme sahiptir (Tepebaş, 2024, s.18). Bu konferansın ardından Çin, Afrika kıtasında önemli yatırımlar yapmak için adımlar atmaya başlamış ve bu yaptığı yatırımlar da Afrika ülkeleri tarafından olumlu karşılanarak ikili ilişkilerde ilerleme kaydedilmesine sebep olmuştur. Çinli liderlerin Afrika kıtasına düzenledikleri ziyaretlerde dile getirdikleri ‘‘yoksul dostlar’’ söylemi Çin ile Afrika’nın benzer yönlerine dikkat çekmiş ve Çin’in sahip olduğu nüfus ve yüzölçümüne ilişkin yükselen büyük güç statüsüne sahip olduğu yönünde söylemler gündeme gelmeye başlamıştır (Bayram ve Emiroğlu, 2018, s.503).

1956 yılında Çin ve Mısır arasındaki diplomatik ilişkiler, Çin - Afrika arasındaki resmi diplomatik ilişkilerin de başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Çin aynı yıl Kahire’de bir ticaret ofisi açarak ikili ilişkileri bir üst seviyeye taşımıştır (Tepebaş, 2024, s.18).

‘‘6 Eylül 1960 tarihli, Gizli damgalı ve Çin’in Afrika'daki Acil Hedefleri başlıklı bir belgede’’ Çin’in Afrika kıtasına yönelik amaçları şu şekilde belirtilmektedir:

- Afrika ülkeleri ile resmi ve diplomatik ilişkiler tesis edilmesi
- BM’de Afrikalı üye ülkelerin oylarının kazanılması
- Sovyet arasında yaşanan anlaşmazlıklarda Afrika’nın desteğinin alınması
- Çin’in genel politikalarında Afrika’nın desteğinin kazanılması
- Batı taraftarı olan Afrika hükümetlerinin devrilmesi
- Ülkeler arası ticaretin geliştirmesi

Söz konusu olan bu belgede amaçlara yönelik çözümler de belirtilmektedir (African, 2015).

Daha önce de belirtildiği gibi Çin, Afrika kıtasındaki birçok bağımsızlık hareketine destek vermiştir. Bunlardan biri Cezayir'deki Ulusal Kurtuluş Cephesine verdiği destektir. Sonrasında ise tüm Afrika kıtasında Çin'in desteği yaygın olarak görülmeye başlanmıştır. Daha fazla Afrika ülkesinin bağımsızlığını elde etmesi ve BM üyesi olması, Çin için Tayvan'ın ''yerini almayı hedefleyen Pekin Hükümeti açısından da büyük önem arz ediyordu.'' Diğer yandan Çin-Afrika ilişkilerini bir üst seviyeye taşımak için yeni düzenlemeler de gündeme gelmiştir. 1960 yılında kurulan ''Çin-Afrika Halkları Dostluk Derneği'', 'Tüm Çin Öğrenci Federasyonu'' ve ''Çin İslam Derneği'' gibi çeşitli oluşumlar hayata geçirilmiştir (Tepebaş, 2024, s. 19).

Başkan Zhou Enlai ve yardımcısı Chen Yi, 14 Aralık 1963 ve 4 Şubat 1964 tarihleri arasında Afrika'ya 10 ülkeyi kapsayacak bir şekilde ziyaretler düzenlemiştir. Enlai bu ziyaretler çerçevesinde Afrika kıtasında daha fazla ülkenin desteğini kazanmayı hedeflemiştir. Ziyaretlerde ise bağımsızlık mücadelelerinin desteklenmesi, anlaşmazlıkların barış içinde çözülmesi, sömürgeciliğe karşı mücadele ve egemenlik gibi konular ikili görüşmelerin gündemini oluşturuyordu (Tepebaş, 2024, s.19). 1970'li yılların başında ise Çin, Afrika'daki devrimci hareketlere verdiği desteği keserek dikkatleri üzerine çekmiştir. Fakat Afrika ülkelerine yaptığı ziyaretlerde artış yaşanmıştır (Tepebaş, 2024, s.20). Çin'de yaşanan Kültür Devrimi sırasında Afrika ülkeleriyle karşılıklı yapılan üst düzey ziyaretlerde gerileme kaydedilmiştir (Tepebaş, 2024, s. 20). Kültür Devrimi sırasında (1966-1976) Mao yönetimi, devrimin ''saflığını koruma'' iddiasıyla öğretmenler, akademisyenler ve parti içindeki muhalifleri hedef alarak milyonlarca kişiyi sürgüne göndermiş, çalışma kamplarında esir tutmuş ya da siyasi suçlamalar yönelterek cezalandırmıştır. Bu dönem sadece insan hakları ihlalleri ile değil aynı zamanda Çin'in kültürel mirasını büyük ölçüde tahrip etmesi nedeniyle de uluslararası alanda eleştiriler alarak ön plana çıkmıştır (Fairbank, 1986, ss. 305-310).

''1970 ve 1975'li yıllarda ilişkiler yardımlar, faizsiz krediler ve projelerle birlikte zirveye ulaşmış, Mao'nun son yılı olan 1976 yılından'' itibaren ise ciddi bir düşüş gözlemlenmiştir. Mao'nun ölümü, Çin Komünist Partisinde yaşanan kutuplaşmalar ve 1976 yılında yaşanan Tangshan Depremi, Çin'in Afrika kıtasına yapılan yardımlarının azalmasında önemli faktörler olarak gösterilmektedir. Mao

iktidarının ardından gelen Hua Guofeng döneminde Çin-Afrika ilişkileri çok ilerleme kaydetmemiş ve sınırlı bir seviyede kalmıştır. Deng Xiaoping döneminde (1978-1992) ise ekonomik reformlar ön plana çıkmış bu durum ise Çin'in küresel ticaretinde artış yaşanmasına neden olmuştur. Afrika ticareti ise çok yüksek bir seviyede ilerlememiştir. 1989 yılına kadar Afrika'ya düzenlenen üst düzey ziyaretlerin de çok kapsamlı olmaması dikkat çekmektedir (Tepebaş, 2024, ss.23-24)

1980'li yıllarda Sahra Altı Afrika bölgesinde bulunan ülkelerin yüksek miktarlarda dış borçları vardı ve borçlar artarak devam ediyordu. Batılı devletler alacaklı durumda olup, bu artıştan bölgedeki kötü yönetimler kadar sorumluydular. 1989 Tiananmen Meydanı olaylarının ardından Çin'in Afrika ülkeleri ile iyi ilişkiler kurma girişimi Afrika kıtası tarafından da sempati ile karşılanmıştır. Çin Dışişleri bakanları 1991 yılından itibaren her yeni yılın ilk ziyaretlerini Afrika ülkelerine gerçekleştirmişlerdir. Soğuk Savaş'ın bitişinin ardından Batılı güçlerin Afrika'ya ilgileri yavaş yavaş azalmaya başlamış bu durum karşısında ise Çin'in kıtaya olan ilgisi daha da artmıştır. Jiang Zemin dönemi (1993-2003) bugünkü Çin-Afrika ilişkilerinin temelini oluşturmuştur (Tepebaş, 2024, s. 25).

3.2. Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Kültürün Çin-Afrika İlişkilerine Etkisi

Çin son yıllarda hızlı ekonomik yükselişi ile dikkatleri üzerine çeken bir ülkedir. Hızla devam eden bu yükselişi çerçevesinde Çin günümüzde dünyanın en önde gelen enerji kullanıcılarından biridir, ayrıca Güney Afrika bölgesinin ise en büyük ihracat pazarlarından biri olma özelliğini elinde tutmaktadır. Gelişmekte olan bazı ülkeler Çin'in ekonomik yükselişini örnek almışlardır. Çin, başarılı bir şekilde yürüttüğü bu yükseliş sayesinde birçok ülke ile iyi ilişkiler tesis etmeyi başarmıştır. Çin'in diğer kıta ülkelerinde kurduğu ilişkilerde ise yumuşak gücünün göz ardı edilmemesi gereken bir etkisi vardır. Çin geçmiş dönemlerde yaşanılan olaylar karşısında sergilediği davranışlar neticesinde ‘‘sorumsuz ve ilişki kurulması zor olan bir ülke’’ olarak algılanmış ve imajını değiştirmek için yumuşak güç kaynaklarını daha etkin kullanmaya özen göstermiştir. Bu çerçevede Afrika kıtası, Çin için oldukça önemli bir konuma gelmiştir. Bu durumun en önemli nedenleri arasında Çin'in ekonomisindeki ivmenin büyük ölçüde Afrika kıtasında bulunan önemli kaynaklara bağlı olması ve

Çin'in Afrika kıtasını siyasi bir manevra alanı olarak görmesi yer almaktadır. Çin'in BM'de sahip olduğu etkisinin artması ve ekonomik yükselişi ile orantılı olarak artan hammadde ve enerji ihtiyacının karşılanmasında Afrika kıtası Çin için her geçen gün daha önemli bir hale gelmektedir. Bu kapsamda Çin, Afrika kıtasında ''kültürü, siyasi değerleri ve dış politikayı'' yumuşak gücün kaynakları olarak kullanmaya özen göstermiştir (Vural, 2017, s.125).

Kültür yumuşak gücün en önemli araçları arasında yer almaktadır. Çin, kültürünü başarılı bir şekilde yaymak amacıyla medyayı aktif olarak Afrika ülkelerinde kullanmaya özen göstermiştir. Çin'in Afrika bölgesinde birçok farklı dilde yayın faaliyeti sürdüren ''radyo istasyonları, haber ajansları ve televizyon kanalları bulunmaktadır. Özellikle 2012 yılında yayına başlayan ve yayın dili İngilizce olan CCTV Africa, Afrika'da birçok belgesel ve sohbet programları düzenlemektedir. Ayrıca Çin, Afrika ülkelerindeki gazetecilerin bilgi kaynaklarını arttırmaları konusunda onlara da burs imkânı sunmakta ve bu ülkelerde China Daily-Africa Weekly isimli bir gazeteyi haftalık olarak yayımlamaktadır.'' (Vural, 2017, s. 137).

Çin kültürünü Afrika kıtası dahil pek çok ülkeye yaymaya çalışırken bu ülkelerle eğitim alanında da iyi ilişkiler kurmaya dikkat etmiştir. Afrika kıtasında yer alan birçok önemli üniversitelerde Çinli akademisyenler ve öğrenciler eğitim hayatında yer almaktadır. Çin hükümeti tarafından Afrikalı öğrencilere burs desteği sağlanmış ve çok sayıda Afrikalı öğrenci Çin'e gelerek eğitim almıştır. Verilen burslar sayesinde Çin-Afrika arasındaki ilişkiler kapsamında büyük ölçüde ilerleme kaydedilmiştir. 2013 yılı verilerine göre Afrika'dan Çin'e gelen öğrenci sayısı otuz beş bin civarındadır (Vural, 2017, s. 136).

1956 ve 2002 yılları arasında Çin tarafından Afrikalı öğrencilere yönelik sağlanan burslardan 15.333 öğrenci yararlanmış ve Çin'de eğitim almıştır. 2002 yılında, 1.646 Afrikalı öğrenci Çin'de eğitim hayatına devam ediyordu ve bu sayı o dönemki toplam yabancı öğrenci sayısının üçte birini oluşturmaktadır. Çin, 1960 yılından itibaren Afrika'ya 10.000' den fazla tarım teknisyeni göndermiş ve 40 Afrika ülkesine, çiftliklerin ve tarımsal teknik istasyonların kurulması ve personelin eğitimi de dahil olmak üzere 200' e yakın tarımsal proje hayata geçirilmesine olanaklar sunmuştur (Embassy of the People's Republic of China in South Africa, 2004).

Çin Uluslararası sistemde Çin kültürünü ve dilini diğer kıtalara yaymak için kurduğu Konfüçyüs Enstitülerini Afrika ülkelerinde de açmıştır. Kâr amacı taşımayan bu eğitim kurumu Çin ile diğer kıtalar arasında bir köprü görevi görmektedir. (Shanghaı Internatıonal Studıes Unıversıty, t.y.). Çin, her geçen gün Afrika'daki Konfüçyüs enstitülerinin sayısını arttırmış ve dil diplomasisini ekonomik ve jeopolitik amaçlarını hayata geçirmek için daha etkili kullanmak amacıyla çaba göstermiştir. Afrika kıtasında açılan ilk enstitü Nairobi'de 2005 yılında kuruldu. ''Afrika kıtasında en son açılan enstitü Cibuti'de yer almaktadır. Cibuti Sanayi ve Ticaret Lisesinde bulunan ilk Cibuti Konfüçyüs Enstitüsü, Çin Sichuan Normal Üniversitesi ve Cibuti Ulusal Eğitim ve Mesleki Eğitim Departmanı tarafından ortaklaşa kurulmuştur. Afrika'da toplam 16 ülke Çin dilini ulusal eğitim sistemlerine dahil etmiş ve yaklaşık 30 üniversite Çince ana dalları kurmuştur'' (Sawahel, 2023).

Çin, öğrenilmesi ve anlaşılması zor bir dile sahiptir. Fakat bu duruma rağmen bölgede dilini ve kültürünü yaymak için çalışmalarını sürdürmektedir. ''Örneğin 2017 yılında Kamerun Yaoundé Üniversitesi'ndeki enstitü, sekiz yerel üniversite ve birkaç özel dil okulu iş birliğinde 10 bin Kamerunlu öğrenciye eğitim vermiştir. Afrika kıtasının bazı ülkelerinde Çin dili eğitimine yönelik ilgi ön sıralardadır. Güney Afrika, Benin, Kamerun, Kenya ve Fildişi Sahilleri gibi ülkelerin üniversitelerinde Çince kursları düzenlenmektedir. Zimbabve ve Kongo gibi yerlerde ise ortaöğretim seviyesinde Çin dili eğitimi verilmektedir'' (Toprak, 2019).

3.2. Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Siyasi Değerlerin Çin-Afrika İlişkilerine Etkisi

Çin-Afrika ülkelerinin tarihi geçmişlerinde siyasi değerlerin göz ardı edilmemesi gereken bir önemi söz konusudur. Siyasi değerler çerçevesinde karşılıklı ilişkiler ivme kazanmıştır. Bu kapsamda özellikle yapılan ziyaretler önem arz etmektedir. Afrika-Çin arasındaki ''yüksek düzeyli ziyaretler, siyasi partiler, yasama organları, danışma organları ve yerel yönetimler arasındaki değişimler; Afrika Birliğinin başını çektiği bölgesel kuruluşlar ile ilişkiler; barış ve güvenlik konularında iş birliği ve uluslararası ilişkilerde iş birliği gibi konular dikkat çekmektedir'' (Tepebaş, 2024, s.46).

Tarihi ilişkiler bölümünde de yer verilen Zhou Enlai ile Zhao Ziyang'ın Afrika ziyaretleri ikili ilişkilerin ivme kazanmasına sebep olmuştur. ''Ziyaretler, 2002-2012

yılları arasında Hu Jintao ile yoğunlaşırken, 2012 yılının Kasım ayında göreve başlayan Xi Jinping ile birlikte zirveye ulaşmıştır.'' 2013 yılında Afrikaya yönelik ilk ziyaretlerini gerçekleştiren Xi Jinping Güney Afrika, Tanzanya ve Kongo Cumhuriyeti'ne gitmiştir. *FOCAC* (Forum on China-Africa Cooperation) ve *BRICS* gibi platformların etkisiyle ilişkiler üst seviyeye taşınmıştır (Tepebaş, 2024, s.46).

İkili ilişkiler yapılan karşılıklı zirveler sonucunda ilerleme kaydetmiştir. Bu durumun en önemli örnekleri FOCAC zirveleridir. FOCAC çok boyutlu ilişkilere yön veren bir platformdur. ''Eşit istişare, anlayışın güçlendirilmesi, fikir birliğinin genişletilmesi, dostluğun güçlendirilmesi ve iş birliğinin teşvik edilmesi'' FOCAC'ın temel hedeflerindendir. Katılımcı profili açısından Bakanlar Konferansı olarak da adlandırılan FOCAC, üç yılda bir Çin'de ve bir Afrika ülkesinde gerçekleştirilmektedir (Tepebaş, 2023, ss. 28-29).

Tablo 6. FOCAC, Forumlar, Ana konular ve Sonuçlar

	Yıl	**Yer**	**Ana Tema**	**Sonuç**
1. FOCAC	2000	Pekin		Pekin Bildirgesi Yayınlandı
2. FOCAC	2003	Addis Ababa	Pragmatik ve Eylem Odaklı İş Birliği	Addis Ababa Eylem Planı (2004-2006)
3. FOCAC	2006	Pekin	Dostluk, Barış, İş Birliği ve Kalkınma	Pekin Bildirgesi Pekin Eylem Planı (2007-2009)
4. FOCAC	2009	Şarm El Şeyh	Sürdürülebilir Kalkınma için Yeni Tür Çin-Afrika Stratejik Ortaklığının Derinleştirilmesi	Şarm El Şeyh Bildirgesi Şarm El Şeyh Eylem Planı (2010-2012)
5. FOCAC	2012	Pekin	Geçmiş Başarıların Üzerine İnşa Etmek ve Yeni Tip Çin-Afrika Stratejik Ortaklığı için Yeni Umutlar Geliştirmek	Pekin Bildirgesi Pekin Eylem Planı (2013-2015)
Johannesburg Zirvesi ve 6. FOCAC	2015	Johannesburg	Afrika-Çin Birlikte İlerliyor: Ortak Kalkınma için Kazan-Kazan İş Birliği	Johannesburg Bildirgesi Johannesburg Eylem Planı (2016-2018)
Pekin Zirvesi ve 7. FOCAC	2018	Pekin	Çin-Afrika: Kazan-Kazan İş Birliği Yoluyla Ortak Geleceğe Sahip Daha Güçlü Topluluğa Doğru	Pekin Bildirgesi Pekin Eylem Planı (2019-2021)

8. FOCAC	2021	Dakar	Yeni Çağda Ortak Geleceğe Sahip Olmak Çin-Afrika Topluluğu İnşa Etmek İçin Çin-Afrika Ortaklığının Derinleştirilmesi ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Teşvik Edilmesi	Dakar Bildirgesi Dakar Eylem Planı (2022-2024) Çin- Afrika İş Birliği 2035 Vizyonu İklim Değişikliği Belgesi
Pekin Zirvesi ve 9. FOCAC	2024	Pekin	Modernleşmeyi İlerletmek ve Ortak Bir Geleceğe Sahip Yüksek Düzeyli Bir Çin-Afrika Topluluğu İnşa Etmek için El Ele Vermek	Yeni Dönemde Ortak Bir Gelecekle Her Hava Koşuluna Uygun Çin-Afrika Topluluğunun Ortaklaşa İnşası Hakkında Pekin Bildirgesi

Kaynak: (Tepebaş, 2023, s. 28-29).

2006 yılında düzenlenen Pekin Zirvesinde, Dış İşleri Bakanları arasında düzenli olarak karşılıklı fikir alışverişinde bulunulması konusunda ortak mutabakata varmışlardır. Çin ve Afrika liderleri bugüne kadar 2007, 2010, 2013 ve 2017 yıllarında BM Genel Kurulu'nun görüşmeleri sırasında New York'ta bir araya gelmişlerdir (Tepebaş, 2024, s.47). Afrika, ''Çin'in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne , 2008 Olimpiyat Oyunlarına, 2010 yılında Dünya Fuarı'na katılımına ve 2022 Kış Olimpiyatlarının'' Çin'de düzenlenmesine destek olmuştur. (Tepebaş, 2024, s. 51).

Pekin Eylem Planında (2025-2027) Çin; Afrika ülkeleri ile kalkınma konusunda deneyimlerini paylaşacağını, kıta ülkelerinin ekonomik ve sosyal açıdan kalkınma planlarını hayata geçirmelerine, yönetim kapasitelerinin geliştirilmesine ve devlet yönetim düzeylerinin arttırılmasına yardımcı olacağını taahhüt etmiştir. Yerel yönetimlerle işbirliği kapsamında ''Çin-Afrika Yerel Yönetimler İş Birliği Forumu'' adı altında her üç yılda bir etkinlikler düzenlenmektedir (Tepebaş, 2024, ss. 49-50).

3.3. Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Dış Politikanın Çin-Afrika İlişkilerine Etkisi

Yumuşak gücün başka bir kaynağı olan dış politikayı Çin Afrika'ya yönelik stratejisinde kullanmıştır. ''Bu doğrultuda, 1954 yılında Çin'de dönemin Başbakanı olan Zhou Enlai, dış politikada barış içinde yaşama hedefi çerçevesinde beş ilke oluşturmuştur. Zhou Enlai tarafından oluşturulan bu ilkeler, egemenlik konusunda karşılıklı saygı, bölgesel bütünlük, karşılıklı saldırmazlık, müdahale etmeme, eşitlik ve karşılıklı yarardır. Çin, dış politikasında bu ilkeler aracılığıyla, genel olarak

ülkelerle ve uluslararası topluluklarla iş birliğine dayalı ilişkiler kurmayı ve daha sonra bu ilişkileri geliştirmeyi hedeflemiştir.'' 1997 yılından itibaren Çin'in yumuşak güç stratejisi ''kazan-kazan'' (win-win) çerçevesinde şekillenmiş ve Afrika ülkeleri ile kurulan her türlü ilişkilerde karşılıklı kazanç hedeflenmiştir. Bu kapsamda Çin'in yürüttüğü bu strateji onun Afrika kıtası ile olan ilişkilerinde yukarıda belirtilen beş ilke dikkate alınarak oluşturulmaya çalışılmıştır (Vural, 2017, s.143).

Çin'in günümüz Afrika politikası, ÇKP'nin 2006 yılında karşılıklı kazanç çerçevesinde düzenlediği program ile gündeme gelmiştir. Partinin Uluslararası ilişkiler departmanı Afrika ile ticari yakınlaşma üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir (Küçükaltan, 2023, s. 92). Çin, Yumuşak güç stratejisi olarak dış politika kapsamında Afrika ülkelerine kalkınma yardımlarında bulunmuştur. Çin, Afrika'daki pek çok ülke ile ekonomik anlaşmalara imza atmıştır. Fakat söz konusu bu yardımlar Batılı pek çok ülke tarafından eleştirilmiştir. ''Çin'in Avrupa'nın arka bahçesine girdiğini ve Çin'in Afrika'da sömürgeciliği başlattığını düşünmektedirler. Ayrıca onlar, Çin'in Afrika'ya yardımını Afrika kıtasında Avrupa Birliği'ne bir meydan okuma olarak görmektedirler'' (Vural, 2017, s.144).

Çin dış politikada hem Afrika ülkeleri hem de uluslararası sistemde olumlu bir imaja sahip olmak için barışı koruma operasyonlarında aktif olarak yer almıştır. Bu çerçevede Afrika ülkelerinde de düzenlenen operasyonlara katılmıştır. ''Çin, Afrika ülkeleri ile ilgili oluşturulan Demokratik Kongo Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Örgütü Misyonu (MONUC), Sudan'daki Birleşmiş Milletler Misyonu (UNMIS), Fildişi Sahili'ndeki Birleşmiş Milletler Operasyonu (UNOCI), Etiyopya ve Eritre'deki Birleşmiş Milletler Misyonu (UNMEE), Liberya'daki Birleşmiş Milletler Misyonu (UNMIL) ve daha birçok operasyonda yer almıştır. Dolayısıyla, Çin'in bu operasyonlarda varlığını göstererek, Afrika ülkelerine kendisinin barışçıl bir ülke olduğunu göstermeyi amaçladığı ve bu amacın ise onun yumuşak güç stratejisine hizmet ettiği görülmektedir'' (Vural, 2027, s.146).

Çin'den Afrika'nın çeşitli bölgelerine mühendis, teknisyen ve sağlık personeli gönderilmiştir. Bu kapsamda futbol sahaları, demiryolları, hastaneler ve diğer alt yapı projeleri hayata geçirilmiştir (Küçükaltan, 2023, s.91). İlk Çin sağlık personeli 1963' te Cezayir'e gönderilmiş ve bu tarihten itibaren Çin, 47 Afrika ülkesine 15.000' den fazla sağlık personeli göndermiş ve 170 milyondan fazla Afrikalı hastaya tedavi hizmeti vermiştir. Tanzanya'da 10.000' den fazla HIV/AIDS gibi hastalıklarla

mücadele eden halka 1987 yılında geleneksel Çin tıp bilimi ile hastalıklarını tedavi etmek için kurduğu hastaneler ile hastalar Çinli doktorlar tarafından tedavi edilmiştir (Embassy of the People's Republic of China in South Africa, 2004). 1970-1976 yılları arasında inşa edilen Tanzanya-Zambiya Demiryolu (Tanzara) projesi de Çin-Afrika tarihi ilişkilerinde öne çıkan projelerden bir tanesidir. Birçok ülke ve uluslararası kuruluş bu projeye destek vermeyi reddetmiş fakat Çin hiçbir koşul olmadan proje için 988 milyon Yuan tutarında krediyi faizsiz olarak vererek destek olmuştur. Ayrıca Çin ‘‘yaklaşık 1 milyon ton ekipman ve malzemenin dışında demiryolunun inşası, yönetimi ve bakımı ve yerel teknisyenlerin eğitimi için uzmanlar göndermiştir.’’ Tanzara demiryolu projesi resmi olarak başladıktan sonra Çin, projeye toplam 56.000 mühendis ve işçiyi projeye destek olmak için göndermiştir. Demiryolu projesi 1860 km uzunluğunda, 320 köprü, 22 tünel ve 93 istasyonun inşasını içermekteydi. Projeye batı en başından itibaren karşı çıkmıştır. Bu konu hakkında Alman bir muhabir, basın yazısında Çin' in projedeki desteği ve hızı hakkında şunları yazmıştır: ‘‘Çinliler ve Amerikalılar Doğu Afrika'da acı bir güreş içindeler. Bugün kesin olan bir şey var ki o da Çinlilerin şüphesiz üstün olduğu. Çin demiryolu projesi planlanandan bir buçuk yıl ileride, Amerikalılar ise kendilerinin aylarca gerisinde’’ İfadelerini kullanarak Çin’in o dönemki başarısını vurgulamıştır (Embassy of the People's Republic of China in South Africa, 2021).

Çin’in dış politikada sergilediği davranışlar onun uluslararası arenada yeni eleştiriler almasına neden olmuştur. Bu yapılan eleştirilerin başında ise Çin’in Uygur Özerk Bölgesinde Uygur Türklerine yönelik uyguladığı baskıcı ve insanlık dışı politikalar ve Tibet’te insan haklarına aykırı olarak yaptığı düzenlemeler gelmektedir. (Vural, 2017, s.137-138). Çin’in yumuşak güç stratejisinden bazı konularda uzaklaştığına dair en önemli emareler Uygur, Hong- Kong ve Tayvan meselelerinde gözlemlenebilir. Afrika ülkelerine yapılan yardımları, kendi siyasi çıkarları doğrultusunda uluslararası platformlarda manivela olarak kullandığına dair eleştiriler tamamen yersiz değildir.

3.3.1. Tiananmen Meydanı olayları

1989 yılında Tiananmen Meydanı Protestoları ve ardından meydana gelen olaylar tarihsel ilişkilerde önemli konular arasındadır. Bu olaylar, 1949 yılında Çin’in kuruluşunun ilan edildiği ‘‘Tiananmen meydanında öğrenciler, işçiler ve aydınların

başlattığı özgürlük, insan hakları, ekonomi ve anayasa alanlarındaki yenilik talepleriyle 15 Nisan ve 4 Haziran 1989 tarihleri'' arasında sürmüş olan gösterilerdir. Çin hükümeti ilk etapta sadece gösterileri izlemiş fakat gün geçtikçe protestolar uzayarak ülke geneline yayılınca dış güçlerin manipüle ettiğini düşünerek isyan olarak değerlendirmiştir. Bu durum karşısında ise protestolara askeri müdahale ile karşılık vermiş ve çok sayıda insan yaşamını yitirmiştir. Bu olay tarihe ''Tiananmen Katliamı'' olarak da geçmiştir. ''Artan baskılar sonucunda dış ilişkilerini yeniden düzenlemek isteyen Çin başta gelişmekte olan ülkeler ve Afrika ülkeleri dahil olmak üzere pek çok ülkeye iyi niyet misyonları göndermiştir'' (Tepebaş, 2023, s.24).

Tiananmen Meydanı olaylarının ardından Batılı ülkelerin Çin'e yönelik sert eleştirileri ve yaptırımları yoğunlaşırken, birçok Afrika ülkesi ise Çin'i açıkça kınamaktan kaçınmış ve diplomatik ilişkilerini sürdürmüştür. Bu tutum Çin'in Afrika ülkeleri ile uzun yıllara dayanan siyasi ve ekonomik ilişkilerin yanı sıra, karşılıklı çıkar temelli bir iş birliği anlayışının ürünüdür. Özellikle Zimbabve, Gana, Namibya ve Etiyopya gibi ülkeler, Çin ile stratejik ortaklıklarını korumuş ve geliştirmişlerdir (Taylor, 2006, ss. 112-115).

Sonuç olarak, Tiananmen Meydanı olayları sonrası Çin'e yönelik uluslararası izolasyon girişimlerine rağmen, Afrika ülkelerinin önemli bir bölümü Çin'i destekleyici ya da tarafsız bir duruş sergilemiş, bu da Çin'in Afrika'daki uzun vadeli stratejik varlığını güçlendirmiştir (Shinn ve Eisenman, 2012, ss.78-80).

3.3.2. Uygur meselesi:

Doğu Türkistan pek çok medeniyete ev sahipliği yaparak tarihte iz bırakmıştır (İnsani Yardım Vakfı, 2009). Uygur Türkleri geçmişte Çinliler ile uzun dönem birlikte yaşamışlardır (Gökçelik, 2021). 1876 yılında Çin-Mançu Devleti tarafından Doğu Türkistan işgal edilmiş ve 1884'te Şinciang (Sincan) diğer bir ifadeyle ''Yeni Toprak/Kazanılmış Topraklar'' adıyla Çin İmparatorluğu'na bağlı hale gelmiştir. Doğu Türkistan halkının verdiği uzun mücadeleler sonucunda Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti 1933 yılında Kaşgar'da kurulmuştur (İnsani Yardım Vakfı, 2009). Fakat çok zaman geçmeden 1934 yılında Çin ve Stalin'in uyguladıkları ortak politikalar sonucunda Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti yıkılmıştır (İnsani Yardım Vakfı, 2009).

1944 yılında Doğu Türkistan Cumhuriyeti adında yeni bir devlet kurulmuş fakat bu devletin kaderi de (Gökçelik, 2021) 1949 yılında Çin yönetimine terk edilmiştir. Doğu Türkistan önemli doğal kaynakları, enerji hatları, ticaret yolları ve ipek yolu bakımından merkezi konumda olması nedeniyle her zaman Çin için önemini korumuştur. Uygurlar Çin'in ''ulusal güvenlik politikasında, iç politikasında ve kimlik politikasında'' önemli bir unsur olarak yer almaktadır (Gökçelik, 2021) Bölgede yaşayan Uygur Türkleri, toprakları Çin yönetimine geçtikten sonra insanlık dışı uygulamalara maruz kalmışlardır. Polisler Uygur halkını istedikleri zaman sorguya çekebilme hakkına sahipken, Çin halkının büyük bir çoğunluğunda Uygulara yönelik kin ve nefret duygusu vardır. Uygurlar, Çin tarafından nüfus planlamasına maruz kalmakta, Uygur kadınlarının genelde iki, nadir de olsa 3 çocuk sahibi olmalarına izin verilmektedir. Doğu Türkistan'da yaşayan kadın, erkek, çocuk ya da yaşlı ayırt edilmeksizin ağır baskılara maruz kalmaktadırlar. Uygurlar düşünce, ifade ve din haklarından mahrum bırakılmıştır. Ayrıca, ''Barışçı örgüt kurma hakkı, toplanma hakkı, siyasi haklar, kanun önünde eşitlik hakkı, azınlık hakları, eğitim hakkı, çalışma hakkı, mülkiyet hakkı ve serbest seçimlere katılma hakkı ile adalet, göç ve iltica gibi haklar,'' Çin'in yönetiminde olan Uygurların tamamen uzak oldukları haklardır (İnsani Yardım Vakfı, 2009).

Çin'in Uygur Özerk Bölgesinde uyguladığı politikalar nedeniyle, başta BM ve çeşitli İnsan Hakları Örgütleri, Çin'in Doğu Türkistan'da insan haklarını ihlal ettiğine yönelik suçlamalar dile getirmektedir. Birleşmiş Milletler Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin yayınladığı raporda, Çin'in bu bölgede sayıları 1 milyonu bulan Uygur ve Müslüman azınlıkları toplama kamplarında zorla tutup çalıştırdığı ve nüfuslarını azaltmak için kitlesel kısırlaştırma gibi uygulamalar gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Pekin yönetimi ise, bu iddiaları reddetmekte ve ''bu kampların insanlara yeni beceriler kazandırmanın yanı sıra İslamcı ayrılıkçıların neden olduğu radikalizmin yok edilmesine de yardım eden mesleki eğitim merkezleri" olduğunu belirtmektedir (Taşçı, 2024). Uygur Araştırma Merkezi'nin 3 Mart 2025 tarihinde yayınladığı basın açıklamasında şu ifadelere yer verilmiştir: ''Uygur aileleri istilacı gözetime, hükümetin getirdiği kısıtlamalara ve dini inançlarını ihlal eden faaliyetlere zorla katılmaya maruz kalmaktadır. Öğrenciler, memurlar ve yaşlılar oruç tutmaktan alıkonulurken, camiler kapatılmakta veya tamamen yıkılmaktadır'' (Uygur Haber, 2025).

‘‘2019 ‘da Pekin’in Uygur politikasını destekleyen 15 Afrika ülkesi varken 2020’de bu sayı 21’e yükselmiştir’’ (Bayram, 2022, s. 90). Çoğunluğu batılı ülkelerden oluşan 22 ülke Çin yönetimine bir mektup göndererek Doğu Türkistan’da toplama kampında zorla tutulan esirlerin serbest bırakılmasını talep etmiştir. Bu durum karşısında, Afrika ülkelerinin de dahil olduğu 37 ülke büyükelçisi BM İnsan Hakları Konseyi’ne bir mektup göndererek Çin’in Sincan Uygur Özerk Bölgesinde ‘‘terörle mücadele ve deradikalizasyon’’ kapsamında tedbirler aldığını öne sürerek Çin’e olan desteklerini belirtmişlerdir. Mektupta, Çin’in bu bölgede güvenliği tekrar sağlamaya çalıştığı ve bölgedeki tüm etnik grupların haklarının korunması için büyük çaba içerisinde olduğu vurgulanmıştır (Independent Türkçe, 2025).

Otoriter rejimlerle yönetilen ve Batılı devletlerle ilişkileri çok iyi seviyede olmayan Afrika ülkelerinin demokrasi ve insan hakları gibi konulara Çin ile benzer bir tavır sergilediği görülmektedir. Bunun dışında Çin’e Uygur politikası dahil birçok konuda destek veren Afrika ülkelerinin genellikle Çin’e petrol, çinko, bakır ve kobalt ihraç eden ülkeler olması dikkat çekmektedir (Bayram, 2022, ss.91-92). Çin, Afrika ülkelerinde siyasi değerlerini çok fazla ön plana çıkarmadan bir politika izlemeye çalışmakta bu durum ise Afrika için bir sorun teşkil etmeyip Çin’in bölgedeki yumuşak gücüne zarar vermemektedir (Vural, 2017, 138).

3.3.3. Hong-Kong protestoları

Hong-Kong, iki sistem tek devlet ilkesi ile yönetilen eski bir İngiliz sömürgesidir. Yarı özerk bir bölge olarak kabul edilen Hong-Kong, 1842 yılında başlayan sömürge yönetiminin ardından 1 Temmuz 1997 yılında tekrar Çin’in yönetimi altına girmiştir. Hong Kong protestoları 2019 yılının haziran ayında suç işlediği düşünülen kişilerin Çin’e geri iadesini isteyen yasa tasarısı nedeniyle başlamıştır. Yasa tasarısı kabul edilirse Hong Kong bölgesinde yaşayan halkın özgürlüklerinin kısıtlanacağı düşünülmüş, bu nedenle halk tarafından gösteriler yapılmaya başlanmıştır. İlk başta barışçıl yürüyüşlerle başlayan gösteriler gün geçtikçe polisin sert müdahalesine dönüşmüş bu durum karşısında ise protestocular da şiddete başvurmuştur. Protestoların sona ermesi için göstericilerin bazı talepleri vardı ve talepleri ise şu şekildeydi;

- İade yasa tasarısının kaldırılması

- Polis' in şiddet içeren uygulamaları için bağımsız soruşturma yürütülmesi
- Yapılan gösterilerin organize ayaklanma suçu olarak tanımlanmaması
- Protestolar nedeniyle göz altına alınanların serbest bırakılması
- Hong Kong'da yapılacak olan seçimlerde genel oy hakkı tanınması
- Tam demokrasi hakkının tanınması (BBC News Türkçe, 2019).

Hong Kong lideri Carrie Lam, gelen tepkilerin ardından yasa tasarısının geri çekilmesini kabul etti fakat bu durum protestoları durdurmaya yetmedi. 21 Temmuz 2019'da metro istasyonları ateşe verildi, dükkanlar yağmalandı, evlerin camları kırıldı. Bu olaylar neticesinde 45 kişi yaralandı. Protestocular polisi olaya müdahale etmemekle suçlarken, birçok kişi bu olayı polise güvenilmemesi gerektiğini gösteren bir işaret olarak nitelendirdi. İnternette yayınlanan haberler nedeniyle halk içinde kutuplaşmalar yaşanmaya başladı. Göstericiler arasında Çin karşıtlığı çok yüksek bir seviyede iken bazı göstericiler tarafından Çin şirketlerinin bulunduğu binalara saldırılar düzenlenmeye başlandı. Çin'in beş büyük bankasından biri olan Çin Bankası'nın bankamatikleri yağmalandı ve Çin yanlısı olan restoranlara boykot çağrıları yapıldı. Çin'in ise gösterilere ilk günden itibaren tutumu çok sertti. Xi Jinping, protestoları terörizme işaret olarak nitelendirmiş, göstericileri ise radikal protestocular olarak tanımlamıştır. Xi Jinping, Hong Kong hükümetine hızlı bir şekilde şiddeti durdurması ve ülke içerisindeki düzeni tekrar tesis etmesi gerektiğini ifade etmiş, polisin göstericilere şiddet uygulamasını ise yasalar dahilinde olduğunu söylemiştir (BBC News Türkçe, 2019).

Hong-Kong protestolarında Afrika ülkeleri, Çin'in lehine bir tavır sergilemişlerdir. Uganda, Liberya, Malavi ve Zimbabve hükümetleri Tek Çin ilkesini desteklediklerini ifade ederek Çin'in yanında olmuşlardır. Uganda Dışişleri bakanı protestoları şiddet içerikli ve radikal olarak tanımlayıp, Hong Kong'un Çin'in bir bölgesi olduğunu, bu sorunların ise Çin'in kendi iç meselesi olduğunu belirterek destek olmuştur (Bayram, 2022, s. 90).

3.3.4. Tek Çin politikası: Tayvan

Çin-Afrika ilişkilerini uzun bir süre Tayvan meselesi meşgul etmiş ve ikili ilişkilerde belirleyici bir rol oynamıştır. Çin, Tayvan'ın kıtadaki diğer ülkelerle resmi ilişkilerine son vermek istemekte bu durum ise Afrika'ya yönelik temel politikalarından birini oluşturmaktadır. Kendi kendini yönetebilen bir bölge olan

Tayvan'ı Çin egemen ve bağımsız bir bölge olarak tanımamaktadır. ''Tek Çin ilkesi'' kapsamında Tayvan Çin'in ayrılmaz bir parçasıdır. Tayvan meselesi Çin hükümetinin Afrika ülkeleri ile olan siyasi ilişkilerinde bir siyasi şart olarak sunulmuştur. Tarihi geçmişe bakıldığında 30 Afrika ülkesinin Tayvan ile siyasi ilişkileri mevcuttur. ''Burkina Faso, Çad, Liberya, Lesotho, Nijer, Sao Tome ve Principe Orta Afrika Cumhuriyeti ve Senegal, Pekin ile Taipe arasında gidip gelen ülkeler olarak dikkat çekerken, son olarak tercihlerini Pekin'den yana kullanmışlardır. 2016 yılında Gambiya ile Sao Tome ve Principe 2018'de ise Burkina Faso ile diplomatik ilişkilerin yeniden tesis edilmesinin ardından Afrika'da Tayvan'ı tanıyan tek ülke olarak Esvatini kalmıştır.'' Geçmişte ve günümüzde Çin tarafından yapılan açıklamalarda Afrika kıtasına yönelik desteklerin ve sunulan imtiyazlı kredilerin hiçbir şekilde siyasi koşul taşımadığı belirtilmiş olmasına rağmen Tayvan meselesinin siyasi bir ön koşul olduğu aşikardır (Tepebaş, 2024, ss. 44-46).

Afrika kıtasında bulunan 54 Afrika ülkesi BM üyelerinin %28'ini oluşturmaktadır. Bu kapsamda karşılıklı ülkeler arasında gelişen ilişkiler Çin'e BM'de önemli ölçüde fayda sağlamaktadır (Vural, 2017, s.147). 25 Ekim 1971 yılında düzenlenen BM Genel Kurulu'nun 26. Oturumu Çin-Afrika ilişkilerine damga vurmuştur. Tayvan'ın BM'deki temsilinin sonlandırılmasına ilişkin yapılan oylamalar sonucunda toplam 76 ülke (Tablo 7'de görüldüğü üzere 26' sı Afrika ülkesi) Çin'in lehine oy kullanmıştır. Bu durum neticesinde ise Çin, 2758 sayılı karar kapsamında BM'deki yasal temsilci olarak tanınmış ve Tayvan'ın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ndeki (BMGK) koltuğunu Çin'e devretmesinde büyük bir rol oynamıştır. Çin lideri Mao Zedong, ''Bizi BM'ye taşıyan Afrikalı kardeşlerimizdir'' ifadesini kullanmıştır. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, 29 Kasım 2021 yılında 8. Kez düzenlenen FOCAC açılış konuşmasında "Bu yıl Çin'in BM'deki yasal koltuğunu kazanmasının 50. Yıl dönümünü kutluyoruz. Burada, o zamanlar Çin'i destekleyen birçok Afrikalı dosta içten takdirlerimi sunmak istiyorum. Çin'in Afrika ülkelerinin derin dostluğunu asla unutmayacağını ve samimiyet, gerçek sonuçlar, dostluk ve iyi niyet ilkesi ile daha büyük iyilik ve ortak çıkarın peşinde koşma ilkesinin rehberliğinde kalacağını da ciddi bir şekilde belirtmeme izin verin" ifadelerini kullanmıştır (Tepebaş, 2024, s.21).

Tablo 7. 1971 BM Genel Kurul Oylaması ve Afrika Ülkeleri

Çin Lehine Oy Kullanan Ülkeler	Botsvana, Burundi, Cezayir, Ekvator Ginesi, Etiyopya, Fas, Gana, Gine, Kamerun, Kenya, Kongo Cumhuriyeti, Libya, Mali, Mısır, Moritanya, Nijerya, Ruanda, Senegal, Sierra Leone, Somali, Sudan, Togo, Tanzanya, Tunus, Uganda ve Zambiya
Çekimser Kalan Ülkeler	Mauritius
Tayvan Lehine Oy Kullanan Ülkeler	Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Fildişi Sahili, Gabon, Gambiya, Güney Afrika, Lesotho, Liberya, Madagaskar, Malavi, Nijer, Orta Afrika Cumhuriyeti, Svaziland (Esvatini)

Kaynak: (Tepebaş, 2024, s.21).

3.4. Bir Kuşak Bir Yol Projesi Kapsamında Çin'in Afrika'da Karşılaştığı Zorluklar

BKBY Projesinin Afrika'da öne çıkan 2 tane engeli vardır. Birincisi; Afrika kıtasında sürekli devam eden savaş durumudur. Savaş ve çatışma ortamı geçmişte de Afrika kıtasının gelişmesinde büyük engel oluşturmuştur. Ndlovu- Gatsheni Afrika'yı sarsan 5 farklı çatışma türü olduğunu belirtmiştir. Bunlar; ''antikolonyal, emperyal, uluslararası, devlet içi ve devletler arası çatışmalardır.'' Günümüzde Afrika kıtasında yer alan pek çok ülke bu çatışmaları yaşamıştır. BKBY Projesi kapsamında Çin'in başarısı ise Afrika kıtasında ne şekilde ilerleyeceğine bağlı olarak şekillenecektir. İkinci olarak ise Afrika kıtasındaki ülkelerin büyük bir çoğunluğunda sivil toplum örgütleri yer almaktadır. Bu sivil toplum örgütleri son derece aktiftir. Sivil toplum örgütleri, Afrika kıtasında çeşitli altyapı projelerine tepki ile yaklaşmaktadırlar. Bu durum ise Çin'in bölgede ilerleyişini zorlaştırmaktadır (Mwatela ve Changfeng, 2016, aktaran Yılmaz vd., 2019, s. 110). Tüm bunlar dışında güvenlik ise Afrika kıtasındaki diğer büyük problemlerin başında gelmektedir. BKBY Projesi kapsamına dahil olan ülkelerdeki iç ve dış güvenliğin tesisi konusu Çin açısından uzun bir dönem risk potansiyeli taşıyabilir. ''Yaptırımlar, yolsuzluk, kamulaştırma ve politik dengesizlik ve verimsizlik'' gibi durumlar ise Afrika kıtasında çok sık yaşanmaktadır. Bu durum ise

Çin'in bölgede projeyi başarılı bir şekilde devam ettirmesinin önünde engeller oluşturmaktadır (Yılmaz vd., 2019, ss.111-112).

3.5. Bir Kuşak Bir Yol Projesi ve Çin'in Yumuşak Gücü: Kenya, Etiyopya, Cibuti ve Mısır

Dünya'nın en kalabalık nüfusuna sahip ve coğrafi açıdan en büyük ülkelerinden biri olan Çin, BKBY Projesi çerçevesinde Afrika kıtasını hem karadan hem de deniz ipek yolu aracılığıyla denizden birbirine bağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Afrika kıtası Çin'in projedeki hedeflerini hayata geçirmesi için oldukça önemli bir bölge iken Kenya, Etiyopya, Cibuti ve Mısır gibi ülkelere özel bir önem atfetmektedir. BKBY Projesi kapsamında Çin için Kenya, Afrika'daki en önemli ekonomik ortaklardan biri olarak ön plana çıkmaktadır. Cibuti ise Fransa, ABD ve Çin için askeri üslerini bulundurdukları bir bölge olması açından çok önemlidir (Yılmaz, vd., 2019, ss. 91-92). ''Çin, Pasifik'ten Baltık Denizi'ne kadar ulaşım ve taşımacılık sıkıntısı yaşamak istememekte, bunun için de özellikle Afrika'da proje güzergâhı olan bölgelerdeki ülkelerle daha yakın ilişkiler kurmaktadır'' (Küçükaltan, 2020, s. 114). Mısır ise Süveyş kanalını kontrol altında tutan stratejik konumu nedeniyle BKBY Projesi kapsamında önde gelen ülkelerdendir.

Etiyopya, Afrika boynuzu olarak adlandırılan bölgedeki en kalabalık ve en büyük ülke olma özelliğine sahiptir. 1993 yılında Eritre'nin Etiyopya'dan ayrılması sonucunda Etiyopya'nın deniz ile olan bağlantısı son bulmuştur. Bu nedenle Etiyopya Çin için kritik öneme sahip bir bölgedir (Beyaz, 2023, s. 512).

Çin, Afrika'da Batı ülkelerinden farklı olarak bölge ülkelerinin kalkınmasına yönelik yatırımlar gerçekleştirmektedir. Bu yatırımlar çerçevesinde istihdam yaratmakta ve ekonomik büyümeye katkı sağlamakta yerel halk tarafından da sempati ile karşılanmaktadırlar. ''Afrika ülkeleri yardım için şartlara bağlı değil, seçeneklere ihtiyaç duyduklarının farkına vardılar. Çin'in yardım ve kalkınma finansmanı bu seçenekleri sunuyor ve bu nedenle birçok Afrika ülkesi tarafından açık kollarla karşılanıyor- Xiaojun Li'' (Yılmaz, vd., 2019, s.97).

Çin'in Afrika kıtasına yönelik giderek artan ilgisi, Afrika'daki ekonomiler, hükümetler ve işçiler için oldukça olumlu bir şekilde karşılanmış olsa da Çin'in verdiği kredilerin eleştiri alması BKBY Projesinin kazan-kazan stratejisinden borç tuzağına dönüştüğü yönündeki iddialardan dolayı Çin, Afrika kıtasındaki olumlu imajını

kaybetmek istememektedir. Bu çerçevede Çin, 2000-2019 yılları arasında Afrika ülkelerinin 3,4 milyar dolardan fazla olan borcunu silmiştir. Çin 18 Ağustos 2020 tarihinde, 2021 yılının sonunda borçlarının vadesi dolan 17 Afrika ülkesi için 23 tane faizsiz kredinin geri ödenmesine yönelik hakkından feragat edeceğini de duyurmuştur (Norton, 2020).

3.5.1. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Kenya'daki yansımaları

Çin, son yıllarda ticaret, stratejik diplomasi ve farklı alanlardaki yatırımlar ile Afrika ülkelerinin yeniden şekillendirilmesine katkı sağlamıştır. Çin hükümeti, birçok alanda ABD ve Avrupalı devletlerin yerine alternatif olarak Afrika kıtasında ön plana çıkmaktadır. Kenya, BKBY Projesi için oldukça önemli bir ülkedir. Çünkü sahip olduğu coğrafi konumu nedeniyle Doğu Afrika'ya açılan bir kapı olarak değerlendirilmektedir. Bu durum ise Çin'in, kıtanın geri kalanına ulaşması için Kenya'yı söz konusu proje kapsamında daha da önemli bir aktör konumuna getirmiştir. Çin, Kenya başta olmak üzere Afrika ülkelerinde diğer batılı devletlerden farklı olarak yer altı kaynaklarını çıkarmak yerine bölgede yatırım yapmayı tercih eden ilk büyük ekonomik güçlerden biridir. Bu kapsamda ise bölgede yumuşak gücünü kullanmış ve büyük ölçüde başarılı da olmuştur. Çünkü bölgede yapılan Çin yatırımları dikkatli bir şekilde incelendiğinde halkın tepkisi ile çok fazla karşılaşılmadan iş birliği ortamında projelerin hayata geçirildiği görülmektedir.

Tablo 8. Ülke künyesi: Kenya

Kenya Hakkında Temel Bilgiler	
Resmi Adı	Kenya Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	Başkanlık Tipi Cumhuriyet
Başkent	Nairobi
Komşuları	Etiyopya (867 km), Uganda (814 km), Tanzanya (775 km), Somali (684 km), Güney Sudan (317 km), kıyı şeridi (536 km)
İhracat ürünleri	Çay, kahve, canlı ağaç ve bahçe ürünleri, örme mensucat, sebze-meyve, mineral yakıtlar, balık, çimento

İthalat Ürünleri	Mineral yakıtlar, otomobil, palm yağı, buğday ve mahlut, tıbbi ilaç, demir-çelik, şeker kamışı, pirinç, telefon cihazları
Para Birimi	Kenya Shillingi (KES)
Dil	Svahili, İngilizce
Din	%84 Hristiyan, %12 Müslüman, %4 diğer
Coğrafi Konumu	Doğu Afrika'da yer alan Kenya'nın doğusunda Somali ve Hint Okyanusu, batısında Uganda, kuzeyinde Etiyopya ve Güney Sudan, güneyinde ise Tanzanya bulunmaktadır.
Bağımsızlık	12 Aralık 1963 yılında İngiltere'den kazanmıştır.
Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	Afrika Birliği (AU), Doğu Afrika Topluluğu (EAC), Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA), Kalkınmada Hükümetler arası Otorite (IGAD), Cotonou Konvansiyonu, BM

Kaynak: (İnsamer, 2020).

Kenya, BKBY Projesi çerçevesinde Deniz İpek Yolu'nun Asya'dan Afrika'ya uzanan kısmında geçiş noktası olduğundan son derece önemlidir. BKBY Projesi kapsamında Kenya'da yer alan temel projeler ''arasında Mombasa limanının iyileştirilmesi, Lamu'da yeni modern bir liman inşası ve Standart Ölçülü Demiryolu Hattı (SGR) inşası yer almaktadır'' (Yılmaz, vd., 2019. ss.101-102). BKBY Projesi'nin öncelikli adımı başkent Nairobi'yi, Hint Okyanusu kıyısındaki kent Mombasa'ya bağlayacak bir tren yolu yapmak ve böylece ''Deniz İpek Yolu'nun en önemli limanı haline gelecek Mombasa'nın tüm Doğu Afrika ile doğrudan bağlantısını kurmaktır'' (Küçükaltan, 2020, s. 112).

Demiryolu ulaşımı hem Çin hem de Afrika için ekonomik gelişimleri açısından oldukça önemlidir. Çin, Kenya'da ulaşım projelerine önem vermiş ancak ülke içerisindeki yolsuzluk, yönetimden kaynaklı problemler demiryolu ulaşımının ve gelişimin önünde yer alan engellerdendir. ''Bölgesel seferler ile sağlanan demiryolu ulaşımı, eski lokomotifler ve vagonlar, zayıf sinyal cihazları gibi sorunlar ile yapılmaktaydı. Bölgenin iç kısımlar ve okyanus arasında bağlantı noktası olması, bu altyapı eksikliğinin olumsuz yansımalarını görünür kılmıştır.'' Bu sorunu çözmek amacıyla Kenya, Ruanda ve Uganda'yı kapsayan SGR projesi geliştirilmiştir. SGR projesi, Mombasa Limanından başlayarak Uganda sınırında yer alan Malba şehrine kadar uzanmakta sonrasında ise Uganda'nın başkenti Kampala'ya varmaktadır.

‘‘Sonraki adımda Ruanda’nın başkenti Kigali’den geçmesi planlanmış ve buradan da Güney Sudan’a kadar varması hedeflenmiştir. Ara istasyonlar olarak Kisumu (Kenya), Kasese (Uganda), Pakwach (Uganda) belirlenmiştir.’’ Bu projenin en önemli amaçları sınır bölgeleri arasında ulaşımın kolay hale getirilmesi ve bu duruma bağlı olarak maliyetlerde düşüş sağlanmasıdır. Demiryolu projesinin Kenya’yı kapsayan bölümü 2013 yılında başlamıştır. Mombasa bir liman şehri olarak bilinmekte ve ithalat- ihracat açısından önemli bir konumda yer almaktadır. Proje hayata geçirilmeden önce trenle yaklaşık olarak 5 saat olan yolculuk süresi SGR projesi sayesinde yarı yarıya azalmıştır. Bu proje, kargo ve yolcu taşımacılığı kapsamında ise Çin-Kenya ilişkilerine önemli derecede katkı sağlamıştır (Küçükaltan, 2020, ss.169-170).

Harita 8: Kenya SGR Projesi Haritası

Kaynak: (Huang, 2022).

‘‘SGR Projesi, Kenya'yı 2030 yılına kadar sanayileşmiş ve orta gelirli bir ülkeye dönüştürmeyi amaçlayan kalkınma planı Kenya Vizyon 2030’ un amiral gemisi projesidir. SGR aynı zamanda Kenya'nın 1963'teki bağımsızlığından bu yana en büyük altyapı projesidir. China Communications Construction Company'nin bir yan kuruluşu olan China Road and Bridge Corporation tarafından inşa edilen ve işletilen bir projedir. Resmi olarak Mayıs 2017'de açılmıştır. SGR, Amerikan mühendislik dergisi Engineering News-Record tarafından 2018'de dünyanın en iyi demiryolu projesi olarak listeye alınmıştır’’ (Hu, t.y.). ‘‘Çin İhracat-İthalat Bankası proje’nin %90’ına destek verirken Kenya hükümeti kalan %10’luk kısma finans desteği sağlamıştır. SGR,

yerel halk için yaklaşık 30.000 yeni iş yarattı ve ilk yılda Kenya genelinde 5,4 milyon yolcu ve 1,3 milyon değerinde sevkiyat taşıdı'' (Andoh, 2022).

Lamu'daki liman ise, Çin'in BKBY Girişimi çerçevesinde hayata geçirilmeye hazırlanılan bir projedir. SGR projesinde olduğu gibi Kenya'nın 2030 vizyonu içerisinde yer alıp, Liman tamamlandığında Doğu Afrika bölgesindeki en büyük liman olma özelliğine sahip olacaktır. Liman'ın 2030 yılında tamamlanması beklenmektedir (Küçükaltan, 2019, s. 174).

BKBY Girişiminin Kenya'daki başka bir projesi ise Mombasa Limanı'nın iyileştirilmesine yönelik Çin-Kenya ortaklığında gerçekleşen projedir. Afrika'da türünün en büyüğü olma özelliği taşıyan kıyı kenti Mombasa'daki 353 milyon dolarlık açık deniz Kipevu Petrol Terminali, Kenya Liman İdaresi tarafından finanse edilmiştir. Çin İletişim İnşaat Şirketi tarafından ise hayata geçirilmeye başlanmıştır. 770 metre uzunluğundaki iskele, 200.000 tonluk deniz tankerlerine hizmet verebilecek kapasiteye sahip olacak şekilde tasarlanmıştır. Tamamlandığında, Mombasa Limanı'nın petrol ürünleri işleme kapasitesini 35.000 tondan 100.000 tona çıkarması hedeflenmektedir. Çin Devlet Konseyi Üyesi ve Dışişleri Bakanı Wang Yi, projenin zamana karşı direnen samimi Çin-Afrika dostluğunun gerçek bir yansıması olduğunu ve ortak iş birlikleri sayesinde modernleşmenin parlak geleceğini görebildiğini ifade etti. ''600 yıldan daha uzun bir süre önce, en güçlü filoya liderlik eden Çinli denizci Zheng He, Mombasa'yı üç kez ziyaret etti. Çin, Afrika'ya sömürgecilik veya kölelik yerine dostluk ve güven getirdi" dedi. "Altı yüz yıl sonra, Zheng He'nin ayak izlerini takip ederek, Çinli mühendisler ve teknisyenler tekrar Mombasa ve Afrika'ya geldiler ve yerel halk için en iyi yolları, en iyi demiryollarını ve en iyi petrol ve gaz tesislerini inşa ettiler. "Çin ile ortaklığımız, Çin'in bize ne yapacağımızı söylemesine dayalı bir ortaklık değil. Bu bir arkadaş ortaklığıdır" dedi. "Oradaydılar, çalışmaya ve bizimle el ele yürümeye hazırdılar ve biz buna gerçekten arkadaş diyoruz. İhtiyacımız olan şey hakkında derslere ihtiyacımız yok. İhtiyaç duyduğumuz şeyi başarmamıza yardımcı olacak ortaklara ihtiyacımız var.'' diyerek Çin-Kenya ortaklığından duyduğu memnuniyeti dile getirdi (Jingyan, 2022).

Mombasa Limanı, sadece Kenya için değil, aynı zamanda bölgedeki kara ulaşımı olmayan ülkeler için de kritik bir öneme sahiptir. Çin'in bu limana yaptığı yatırımlar, bölgesel ticaretin artmasına ve Çin'in Afrika'daki ekonomik etkisinin güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

3.5 1.1 Bir Kuşak Bir Yol Girişimi Çerçevesinde Çin'in Kenya'daki Yumuşak Gücü:

Çin, BKBY Girişimi çerçevesinde gerçekleştirdiği projelerde önemli başarılar elde etmiştir. Bu bağlamda, Afrikalı yerel halkın gözünde olumlu bir imaja sahip olmuştur. Bunun temelinde yer alan en önemli nedenler arasında başarılı yumuşak güç uygulamaları bulunmaktadır.

BKBY Girişimi çerçevesinde Çin'in Kenya'da gerçekleştirdiği SGR demiryolu projesi Kenya halkı tarafından da büyük destek görmüştür. İnşa edilen demiryolu çerçevesinde Kenya ilk kadın makinisti olan Alice ile de tanışmış oldu. Alice, ‘‘SGR'nin açıldığı gün, Başkan Kenyatta bizi 'ulusun gururu' olarak övdü, dedi ve SGR'yi inşa etmemize ve Kenya tarihinde yeni bir sayfa yazmamıza yardım ettiği için Çin'e teşekkür ediyoruz." diyerek memnuniyetini dile getirdi. Alice, Kenyatta Üniversitesi'ndeki Konfüçyüs Enstitüsü'nde Çince öğrendi. 2017 yılında SGR tren makinisti olmak için açılan sınavı geçti. Diğer altı kişiyle birlikte eğitim için Çin'e gönderildi. 50 günlük ders ve simülasyon eğitiminden sonra, Kenya'ya döndü’’ (Hu, t.y.).

‘‘Cumhurbaşkanı Kenyatta ve beraberindekiler, ilk yolcu treni ilk yolculuğunu yaptığında on binlerce yerel halk tarafından karşılandı. Kenyatta "122 yıl sonra, Kenyalılar nihayet yeni demiryollarına kavuştular," dedi ve hepsi giyinmiş, şarkı söyleyip dans eden kalabalığı izlerken Yeni bir sayfa açacağız.’’ diyerek sözlerini tamamladı. SGR'yi inşa ederken, Çinli inşaatçılar evlerinden uzaktaki Afrika kıtasına bilgi, teknoloji ve deneyim getirerek yerel çalışanların arkadaşları ve öğretmenleri oldular. Demiryolunun inşası ve işletilmesinden sorumlu genel yüklenici olan China Road and Bridge Corporation (CRBC), 100 seçkin Kenyalı lise mezununun Çin'de demiryolu ile ilgili yüksek öğrenim görmeleri için mali destek sağladı. Buna ek olarak, şirket Kenya'nın demiryolu gelişimi için profesyoneller yetiştirmek üzere yerel bir eğitim üssü ve bir demiryolu koleji inşa etti (Hu, t.y.). Çin, Kenyalı öğrencilerin yurt dışında eğitim hayatlarına devam edebilmelerine destek verip halklar arasındaki değişimleri de teşvik etti. Bu değişimler iki bölge arasında çoğunlukla sanat, bilim, medya, spor ve film gibi alanlarda iş birliğini kuvvetlendirdi. (Jing, 2024).

Kenyalı pek çok uzman, Çin önderliğinde gerçekleşen BKBY Girişimi için Kenya'nın altyapısını ve ekonomik gelişimine destek sağlayıp, Kenya için büyük

fırsatlar meydana getirdiğinden bahsederek bölgeler arasında iş birliği ortamını kuvvetlendirdiğini belirtmiştir (Kuşak ve Yol, 2024).

‘‘Kenya Afrika Politikaları Enstitüsü Çin-Afrika Merkezi İcra Direktörü Dennis Munene Mwaniki, verdiği demeçte Kuşak ve Yol Girişimi’nin teklif edildiği günden bu yana kayda değer sonuçlar elde ettiğini ve kilit katılımcı ülkelerden biri olarak Kenya’ya büyük fayda sağladığını söyledi. Mwaniki, SGR projesinin, Kenya ile komşuları arasındaki ticareti artırdığını ve Afrika genelinde ekonomik iş birliğini ve kültürel alışverişi güçlendirdiğini de sözlerine ekledi. SGR projesi gelişmeye ve çalışmaya devam ettikçe, Kenya’nın lojistik verimliliğinin artması ve uzun vadeli ekonomik büyümeyi desteklemesi bekleniyor.’’ (Kuşak ve Yol, 2024).

Tüm bunlar dışında BKBY Girişiminin Kenya’nın temiz enerjiye geçişinde önemli bir rolü vardır. Rüzgâr enerjisi dışında pek çok enerji alanında Çin- Kenya arasında iş birliği anlaşmaları vardır. Mwaniki “Karşıt sesler, Afrika’nın az gelişmişliğinden fayda sağladıkları için Afrika’yı az gelişmiş tutmak isteyen ülke veya gruplardan kaynaklanıyor olabilir” dedi ve “Ancak, Kuşak ve Yol Girişimi’nin gelişi Afrika kıtasına değişim getirmiş, Afrika ülkelerine daha fazla söz hakkı ve kendini geliştirme kabiliyeti kazandırmıştır” diye ekledi. ‘‘Mwaniki, daha fazla ülke katıldıkça ve iş birliği derinleştikçe Kuşak ve Yol Girişimi’nin kapsamını ve etkisini sürekli olarak genişleteceğine ve küresel ekonomiye yeni bir ivme kazandıracağına olan inancını dile getirdi’’ (Kuşak ve Yol, 2024).Tüm bunlar kapsamında Çin, BKBY Projesi çerçevesinde Kenya’da yaptığı yatırımlarda başarıya ulaşmakla birlikte halk tarafından olumlu karşılanmış ve Çin’in bölgede bulunmasından rahatsızlık duyulmamıştır. İkili ilişkiler proje çerçevesinde artarak devam ederken aynı zamanda Çin’in bu bölgedeki yumuşak gücüne pozitif etki sağlamıştır.

3.5.1.2. Çin’in Kenya’daki Keskin Gücü

Çin, Kenya’da yayın faaliyetlerini sürdüren yayın kuruluşları sayesinde yumuşak gücünün yanı sıra keskin gücünü de ön plana çıkarmaktadır. Çin, Kenya’da yer alan pek çok basın kuruluşlarının yaptığı yayınlara olumlu imajını devam ettirmek amacıyla müdahale etmektedir. Basın, Çin tarafından kapsamlı bir şekilde kontrol edilmekte ve basın yoluyla Çin’in kendi değerlerini kontrollü bir şekilde yaydığı görülmektedir**. “**Bu iddiayı ise Kenyalı bir gazetecinin, herhangi bir programı direk

canlı yayın yapmadıklarını, tüm üretilen çalışmaların önce Pekin tarafından kontrol edildiğini, daha sonra yayının oradan yapıldığını, gazetecilerin Çin'e çalışma yöntemleri konusunda ders almak için gitmelerinin gerektiğini ve Çin tarafından sansürsüz hiçbir şeyin yayınlanmasına izin verilmediğini belirten açıklamaları desteklemektedir'' (Vural, 2017, s. 137).

Çin, BKBY Projesi kapsamında bölge halkına yeni iş fırsatları sunarken kalkınmaları için de büyük destek sağladı. Fakat Kenya'nın Çin'den aldığı krediler zaman geçtikçe proje içerisinde sorun olmaya ve eleştiri de almaya başladı. Kenya'nın Çin'den aldığı krediler şu ana kadar hükümetin aldığı en yüksek rakamlara ulaşan tutarlar olarak ön plana çıkmaktadır (Kacungira, 2017).

13 Ocak 2019 tarihinde Kenya'nın önemli gazetelerinden biri olarak gösterilen ''Daily Nation'', Çin ve Kenya arasında yapılan SGR anlaşmasının yayınlanmayan maddelerinin belli bir kısmını yayınlamıştır. Maddeler ilk paylaşıldığında Kenya kamuoyunda büyük tartışmaları da beraberinde getirmiş ve demiryolu projesinin daha kapsamlı şekilde incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Medyada anlaşmanın Kenya'nın egemenlik haklarına kısıtlama getirdiğine dair görüşler ön plana çıkmıştır. Söz konusu anlaşmanın dikkat çekici yanlarından birisi herhangi bir anlaşmazlık durumunda bu anlaşmazlığın Kenya'da değil Çin'de çözüme kavuşturulacak olmasıdır. Çin, anlaşma kapsamında tahkim hakkını kendi ülkesine ve yasalarına tanımıştır. Projede ortaya çıkabilecek tüm anlaşmazlıklarda tek yetkili kurum olarak Çin Uluslararası Ekonomik ve Ticari Tahkim Komisyonu görülmektedir. Ayrıca Kenya'ya Çin tarafından sağlanan ticari kredilerde Çin İthalat ve İhracat Bankası, paranın Çin İhracat ve Kredi Sigorta Kurumu tarafından sigortalanmasını şart olarak belirtmiştir. ''Anlaşmanın beşinci maddesinin beşinci fıkrasında özetle, borçlu tarafın (Kenya) ve onun herhangi bir kurumunun/varlığının egemenlik veya başka bir sebeple herhangi bir yasal dokunulmazlık hakkına sahip olmadığı anlatılmaktadır''. Bu madde bazı uzmanlar tarafından Kenya'nın Mombasa Limanına Çin tarafından el koyulabileceği düşüncesini de ortaya çıkarmıştır. Çünkü daha önce Çin, Sri Lanka'ya kredi desteği sağlamış ve ödemeyi alamayınca da Sri Lanka için stratejik öneme sahip olan Hambantota limanına 99 yıllığına el koymuştur. Söz konusu bu durumun Kenya'nın Mombasa limanında da yaşanıp yaşanmayacağı ise tartışma konusudur. Bu kaygı sadece Mombasa limanında değil, bölgede Çin tarafından işletilen diğer kurumlar için de endişelere neden olmaktadır (Küçükaltan, 2020, s.171).

3.5.2. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Cibuti'deki yansımaları

Afrika Boynuzunda yer alan Cibuti jeostratejik açıdan kilit öneme sahip bir ülke olarak BKBY Projesinde ön plana çıkmaktadır. Kızıldeniz'in çıkış noktasında bulunması ve Hint Okyanusuna kıyısı olması sebebiyle Babu'l Mendeb Boğazı ve Aden Körfezi gibi dünya ticaretinde önemli bir paya sahip olan bölgeleri denetleyebilecek bir konumdadır. Cibuti'nin sahip olduğu bu jeopolitik konumu, bölgede siyasî ve askerî anlamda etki ve nüfuz alanı kazanmak isteyen ülkelerin bölgeye ilgi duymaya başlamalarına neden olmuştur. Doğal kaynakları yetersiz bir seviyede olan Cibuti, sahip olduğu stratejik konumundan dolayı ekonomik gelir elde etmekte ve bu durum bölgede ciddi bir üs yarışına da neden olmaktadır. Fakat Cibuti ülkesindeki yabancı üslerin varlığından rahatsızlık duymamaktadır. Cibuti'nin askerî üslerden kazandığı 160 milyon dolarlık gelir**,** ülke ekonomisinin önemli gelir kaynakları arasında ilk sıralarda yerini almaktadır (Yılmaz, 2020).

Tablo 9. Ülke künyesi: Cibuti

Cibuti Hakkında Temel Bilgiler	
Devletin Adı	Cibuti Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	Cumhuriyet
Başkenti	Cibuti
Devlet ve Hükümet Başkanı	İsmail Ömer Guellah (1999 -)
Dini	Müslüman (%99)
Para Birimi	Cibuti Frankı
Ülkede Yaygın Olarak Görülen Hastalıklar	Verem, Kızamık, HIV, Sıtma
Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	DTÖ, Dünya Bankası, IMF, Arap Ligi, COMESA, Afrika Birliği, BM
Resmi Dili	Fransızca ve Arapça (Somali ve Afar yerel halk dilidir)
Bağımsızlık	27 Haziran 1977'de Fransa'dan kazanmıştır

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025, s. 2).

Cibuti'de; Fransa, ABD, Çin, Mısır, Almanya, İtalya ve Japonya gibi devletlerin askerî varlıkları bulunmaktadır (Sapmaz Aydın, t.y. s.1). Cibuti komşu devletler tarafından ''çatışma çölünde vaha'' olarak tanımlanmakta ve bu niteliği ABD, Fransa, Japonya gibi aktörler tarafından Çin'den önce keşfedilmiştir. Bölgede birden fazla ülkenin askeri üslere sahip olması Çin'in ülkede bulunan askeri varlığı için de meşruiyet zeminini sağlamlaştırmıştır (Sapmaz Aydın, t.y. s.9).

Çin, Cibuti'yi sadece ticaret yolunun güvenliğini sağlamak için değil aynı zamanda Afrika'ya açılan önemli bir kapı olarak da görmektedir. ''Bu amaçla Cibuti'de Çin' in finansman sağladığı projelerin toplam maliyetinin 14 milyar dolardan fazla olduğu biliniyor'' (Atış, 2025). Çin'in yurt dışında kurulan ilk askeri üssü Cibuti'de Çin ordusunun 90'ıncı kuruluş yıldönümü olan 1 Ağustos 2017 tarihi itibariyle açılmıştır (Yılmaz, 2020).

''Cibuti'de kurulan üssün, Çin donanmasının Aden Körfezi ve Somali sularında BM Barış Gücü ve diğer ilgili taraflarla devriye, koruma, insani yardım, ortak tatbikat ve eğitim faaliyetleri düzenleyerek stratejik deniz yollarının güvenliğini sağlayacağı belirtilmiştir'' (T24, 2017). "Böylece stratejik deniz ticareti yollarını denetim altına alacak olan Çin, Pentagon'a göre konvansiyonel askerî güç kullanımını caydırma, ülke dışındaki operasyonlarını ikmal etme ve stratejik öneme sahip ekonomik koridorları riske atma kabiliyetini artırmaktadır. Hatta üssü, faaliyete başladığı tarihten itibaren Yemen ve Somali açıklarındaki barış gücü misyonlarına katılan donanma gemilerine ikmal yapmak için kullanmıştır'' (Yılmaz, 2020).

Çin, BKBY Girişimi kapsamında Cibuti'de Doraleh Çok Amaçlı Liman Projesi'nin çalışmalarına da destek vermiştir. Bu liman projesine, Cibuti'yi Asya, Afrika ve dünyanın geri kalanı arasında önemli bir ticaret ve lojistik merkezi haline getirmesi amaçlanarak başlanmıştır. Ülkenin ilk modern, derin su ve çok amaçlı limanı olma özelliği taşıyan Doraleh limanı, Djibouti Ports SA ve China Merchant Holdings tarafından finanse edilirken, China State Construction Engineering Corporation tarafından inşa edilmiştir. (Reddy, 2022). Çinli işletmeler tarafından inşa edilen proje, yıllık 7,08 milyon ton kargo ve 200.000 TEU konteyner kapasitesi ile 2017 yılında hayata geçirilmiştir. Doraleh Limanı gemi operasyonlarının verimliliğini yaklaşık olarak dört katına çıkartarak büyük bir başarı elde etmiştir (Huichen, 2022).

Cibuti Limanlar ve Serbest Bölgeler Kurumu başkanı Aboubaker Omar Hadi, yaptığı bir röportajında, Cibuti'nin dünyayla olan bağlantısını daha da genişletmek amacıyla Çin ile iş birliği yapmaktan duydukları mutluluğu dile getirerek, bu tür iş birliğinin sadece Cibuti'ye değil, tüm Afrika kıtasına fayda sağlayarak yerel halk için istihdam ve ekonomik fırsatlar yarattığını belirtti. Doraleh Çok Amaçlı Liman projesi için son yıllarda limanın büyük bir gelişme gösterdiğini ve şu anda Cibuti'deki en derin limanlardan biri olma özelliğine sahip olduğunu söyleyerek, kargoların Afrika'nın her yerine rahat bir şekilde gönderilebildiğini sözlerine ekledi (Huichen, 2022).

BKBY Projesi çerçevesinde Cibuti'de Çin önderliğinde gerçekleşen başka bir yatırım ise Cibuti Uluslararası Serbest Ticaret Bölgesi (DIFTZ)'dir. Bu projeye, tamamlandığında Afrika'nın en büyük serbest ticaret bölgesi olması ve her bölgeden işletmeler için yeni fırsatlar sunması amacıyla başlanmıştır. Proje, Cibuti Limanlar ve Serbest Bölgeler İdaresi (DPFZA), China Merchants Group, Dalian Liman İdaresi ve IZP Group tarafından yönetilmiştir. DIFTZ, aşamalı olarak gelişme göstermiş bir projedir. İlk aşaması 240 hektarlık bir bölgeyi kapsamaktadır ve 370 milyon dolarlık bir yatırım planlanarak başlanmıştır. Cibuti'nin tüm büyük limanlarına yakın olan üç işlevsel blok söz konusudur. Bunlar;

- Tam serbest bölge olarak adlandırılan bölgede lojistik, denizcilik, inşaat, otomotiv ve ev elektrik endüstrileri gibi sektörlerin geliştirilmesine odaklanılacaktır ve 4.800 hektarlık bir alan üzerine planlanmıştır.
- ‘‘DIFTZ, yüksek hızlı telekomünikasyon, güç ve su kaynakları, yollar ve otoparklar dahil olmak üzere gelişmiş tesislerle donatılmıştır’’.
- Pilot bölgede ise ticaret ve lojistik, ihracat işlemleri ve iş desteğine odaklanan dört endüstriyel kümesi vardır. Bunlar;

1. Lojistik Sektörü Kümesi: taşımacılık, gümrüklü depolama, lojistik ve dağıtım;
2. İş Endüstrisi Kümesi*:* toplu gümrüklü mal işlemleri, mal teşhir, gümrüksüz mal perakende;
3. İş Destek Kümesi*:* finansal hizmetler, bilgi hizmetleri, otel yurtları, ofis binaları, eğitim, aracılık hizmetleri;
4. İşleme Üretim Kümesi: ambalaj üretimi, gelen malzemelerin hafif işlenmesi, gıda işleme, deniz ürünleri, otomobil parçaları montajı hizmetleri gibi hizmetler verilmesi planlanmış ve proje 2018 yılında faaliyete başlamıştır (Djibouti Ports and Free Zones Authority, t.y.).

Çin’in Cibuti Büyükelçisi Hu Bin, yaptığı açıklamada; DIFTZ’in Cibuti'nin ekonomik dönüşümü için çok önemli bir platform olduğunu belirtti. "Liman aktarma çalışmalarına odaklanırken, DIFTZ yüksek katma değerli ürünler için mükemmel bir platform sağlıyor. Cibuti limanlarına gelen mallar orada işlenebilir ve daha sonra bölgedeki diğer işletmeler tarafından satılabilir, bu da Cibuti'nin yüksek katma değerli ekonomisini çeşitlendirecek eksiksiz bir tedarik zinciri oluşturur" diyerek sözlerini bitirdi (Huichen, 2022)

3.5.2.1 Bir Kuşak Bir Yol Girişimi Çerçevesinde Çin’in Cibuti’deki Yumuşak Gücü:

Çin’in Cibuti’deki yumuşak güç uygulamaları bölgede bulunan askeri üsleri çerçevesinde şekillenmiştir. Çin, Cibuti’de yer alan askeri üsleri sayesinde Aden Körfezi ve Somali sularında BM Barış Gücü ve insani yardım faaliyetlerine katılım sağlamıştır (T24, 2017).

Stratejik açıdan önemli olan deniz yollarının güvenliğini sağlamak için ortak devriye ve koruma operasyonları düzenlenmiştir. Bu ortak operasyonlar, Çin’in küresel ticaret yollarında güvenliği sağlamasına katkıda bulunarak yumuşak gücünü olumlu yönde etkilemiştir. Diğer ülkelerle ortak tatbikat ve eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi, Çin’in askeri iş birliğini ve diplomatik ilişkilerini güçlendirmesine katkı sağlamıştır (T24, 2017).

Çin, Cibuti'yi bir ticaret ve lojistik merkezi olarak görmektedir. Çin, sınırları dışındaki ilk askeri üssünü Cibuti’de kurarak deniz aşırı ülkelerde askeri varlığını da bölgede artırmayı hedeflemektedir. Bu üs, Çin’in ticaret gemilerine lojistik destek ve koruma sağlamaktadır. Çin, Cibuti’de BKBY Projesi kapsamında önemli altyapı projelerine yatırım yapıp, üye ülkelere önemli finans destekleri sağlamaktadır. Proje çerçevesinde yapılan yatırımlar Cibuti'nin ekonomik büyümesine katkıda bulunarak Çin’in bölgedeki yumuşak gücünü önemli ölçüde arttırmaktadır. Cibuti, Çin’in enerji güvenliği açısından da kritik öneme sahip olan bir ülkedir. Çin, Cibuti'deki askeri üsleri sayesinde petrol ve doğalgaz ithalatını korumayı amaçlamaktadır. Çin’in Cibuti'deki varlığı, ABD ve diğer Batılı devletlerin dikkatini çekmiştir. Ancak Çin, Batılı devletlerden farklı olarak, Cibuti' de altyapı ve inşaat projeleri gibi yatırımlar yaparak ekonomik kalkınmalarına destek olmaktadır.

Doraleh limanı, Çin'in Afrika'daki ekonomik çıkarları açısından kritik bir noktada yer almaktadır. Doraleh limanı, Çin'in BKBY Projesi kapsamında önemli bir lojistik merkezi olarak görülmekte ve Çin bu limanı kullanarak ticaret yollarını genişletmeyi hedeflemektedir. Çin, Doraleh Limanı'na büyük yatırımlar yapmaktadır. Bu yatırımlar, limanın mevcut kapasitesini artırarak Cibuti'nin ekonomik büyümesine katkı sunmaktadır.

Çin'in Cibuti'deki DIFTZ projesi, yalnızca ekonomik bir girişim olarak değil aynı zamanda Çin'in yumuşak güç stratejisinin merkezinde yer alan bir dış politika aracı olarak şekillenmiştir. Bu proje Çin'in klasik altyapı yatırımlarından farklı olarak, yerel toplumlar üzerinde daha kalıcı sosyoekonomik etkiler bırakarak, olumlu algılar ve uzun vadeli ilişkiler kurmayı amaçlamaktadır. Çin'in yumuşak güç stratejisi, Batılı ülkelerin aksine Cibuti'de çoğunlukla kalkınma, altyapı, teknoloji transferi ve eğitim iş birlikleri üzerinden şekillenmiştir. DIFTZ, Cibuti'nin Aden Körfezi'ne ve Kızıldeniz'e açılan stratejik konumunu ticaret merkezi haline dönüştürerek Çin'in BKBY kapsamındaki küresel ağını genişletmesini büyük ölçüde katkı sağlıyor. Ancak projenin yumuşak güç boyutu, sadece jeopolitik ve ekonomik katkıları ile de sınırlı değildir. DIFTZ, Cibuti ekonomisinin sanayi ve lojistik olarak da büyümesini destek veriyor. Çinli firmaların bu bölgede üretim, depolama ve dağıtım faaliyetleri konusundaki yatırımları Cibuti'nin istihdam düzeyini artırmakta ve yerel ekonomiye katkı sunmaktadır. Çin bu kapsamda bölgede yardım değil ortaklık anlayışı çerçevesinde hareket etmektedir. Bu sayede Çin'in DIFTZ gibi projeler başta olmak üzere bölgedeki yatırımları ve kalkınmaya sundukları destek olumlu imajına katkı sağlayarak "Çin modeli "ne olan ilgiyi arttırmıştır. Çin bu sayede Cibuti başta olmak üzere Afrika ülkelerinde yalnızca kalkınma ortağı değil, aynı zamanda saygı duyulan bir müttefik olarak konumlandırılmakta ve bu durum da Çin'in bölgedeki siyasi açıdan var olan etkisini daha da güçlendirmektedir. Ayrıca, Çinli uzmanların yerel personel eğitimlerine destek vermesi ve yerel firmalarla teknoloji paylaşımı yaparak ortak hareket etmesi bilgi ve beceri transferi üzerinden de iki ülke arasında etkili bir bağ kurulmasına imkân vermektedir (Djibouti Ports and Free Zones Authority, t.y.).

3.5.2.2 Cibuti'de Sert Güç ve Yumuşak Gücün Birleşimi

Çin, Cibuti'deki askeri üssü aracılığıyla bölgedeki sert gücünü görünür kılarken, liman ve altyapı yatırımlarıyla yumuşak güç unsurlarını da sistematik biçimde

pekiştirmektedir. Doraleh Limanı gibi projeler, yalnızca ticari değil aynı zamanda diplomatik ve stratejik etki alanları yaratmak üzere konumlandırılmıştır. Bu durum, Çin'in yalnızca savunma kapasitesini değil, aynı zamanda Afrika'daki meşruiyetini inşa etmeye yönelik çok boyutlu bir güç stratejisi kullandığını göstermektedir. Böylece Cibuti, Çin için hem bir askeri stratejik bölge hem de bölgesel etkisini yumuşak yollarla genişlettiği bir merkez işlevi görmektedir (Nantulya, 2019). Çin, güvenlik ve teröre karşı savaş gibi konularda Cibuti ile hareket edeceğini belirtmektedir. Cibuti'de açtığı askeri üslerin sayısı gittikçe artmakta, Çin'in bölgede hızla artan askeri nüfusu çeşitli kaygılara da neden olmaktadır (Küçükaltan, 2020, s. 109). Askeri üslerinin varlığı başta ABD olmak üzere batılı devletleri rahatsız etse de Çin bölgedeki askeri üslerini yumuşak güç stratejisi çerçevesinde ortak tatbikatlar ve devriye koruma operasyonları ile kullanmayı başarmıştır. Bu bağlamda Cibuti'de Çin'in var olan askeri üsleri bölgede rahatsızlık teşkil etmemektedir.

Çin'in Cibuti'deki askeri üssü ile DIFTZ gibi yumuşak gücü açısından önemli olan bir projesi'nin aynı coğrafyada bulunması dikkat çekmektedir. Bu durum, Çin'in Cibuti'de hem sert hem de yumuşak güç unsurlarını birlikte başarılı bir şekilde kullandığının örneğidir.

3.5.3. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Etiyopya'daki yansımaları

Tablo 10. Ülke künyesi**:** Etiyopya

Ülke Adı	Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti
Başkent	Addis Ababa
Yüzölçümü	1.127.127 km2
Devlet Başkanı	Sahlework Zewde
Başbakan	Dr. Abiy Ahmed
Konuşulan Diller	Amarigna (Amharca), Oromigna, Tigrigna, Somaligna ve Sidamigna ile diğer bölgesel diller, İngilizce ve Arapça
Para Birimi	Etiyopya Bırrı (ETB)

Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA), Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), BM, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi (ICRM), Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (Interpol), Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRCS), Uluslararası Finans Kurumu (IFC), Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO)
	Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), Uluslararası Telekomünikasyon Uydu Örgütü (ITSO), Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC), Parlamentolararası Birlik (IPU), Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (OPCW), Daimi Tahkim Mahkemesi (PCA), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO), Evrensel Posta Birliği (UPU), Dünya Gümrük Örgütü (WCO), Dünya Gıda Programı (WFP), Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Standardizasyon Örgütü (ISO), Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRM) , Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO), Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO), Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), Afrika Birliği (AFB), Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA), Cibuti, Kenya, Sudan, Güney Sudan, Somali ve Uganda'nın üye olduğu Hükümetler arası Kalkınma Otoritesi (IGAD), Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeleri Grubu (ACP) , Afrika Kalkınma Bankası (AFDB).
Etnik Yapı	Oromo (% 34,5), Amhara (% 26,9),Somali (% 6,2), Tigray (% 6,1), Sidamo (% 4), Gurage (% 2,5) ve Affar (%1,7)'dır.

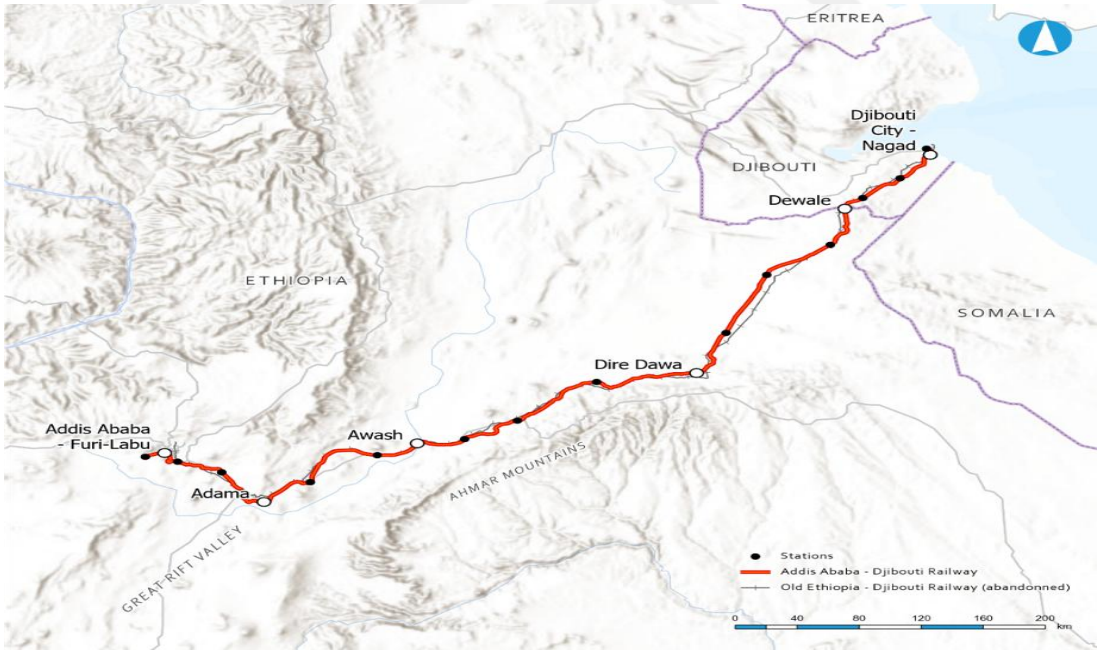
Kaynak: (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2017).

Çin'in BKBY Girişimi kapsamında Etiyopya'da en dikkat çeken yatırımı Addis Ababa-Cibuti Demiryolu projesidir. Bu proje Afrika kıtasında hayata geçirilen ilk elektrikli standart hatlı demiryolu projesi olma özelliğiyle ön plana çıkmaktadır. Proje Etiyopya'nın başkenti olan ''Addis Ababa'yı Cibuti Limanına bağlayan 753 km uzunluğunda bir demiryolu hattı olup Etiyopya'nın uluslararası ticaretinin %90'ından fazlasını gerçekleştiren Cibuti Limanına'' erişimini sağlamaktadır. Söz konusu olan bu demiryolu projesi Etiyopya'nın denize erişimini kolaylaştırmakta ve bu çerçevede uluslararası ticaret ulaşım hattı ihtiyacını karşılamaktadır. Bu nedenle Etiyopya'nın kalkınması için kritik öneme sahip olan bir projedir. BKBY Projesi çerçevesinde inşa edilen bu demiryolu projesi Çin'in bölge üzerindeki yatırımlarını arttırmak için hayata geçirdiği stratejinin de bir parçası olarak görülmektedir. Addis Ababa-Cibuti demiryolu projesi, Çinli şirketler önderliğinde tasarlanmış ve işletilmiştir. Etiyopya-

Cibuti ilişkileri için de önemli bir konumda olan bu demiryolu projesi çerçevesinde nakliye sürelerinin büyük ölçüde azalması ve iki ülke arasındaki ticaret hacminin ise arttırması beklentiler arasındadır. Proje Etiyopya'da bulunan yerel personele eğitim ve teknoloji transferi sağlanması konusunda ise büyük faydalar sağlamıştır (The World Bank, 2020).

Etiyopya ve Cibuti Hükümetleri projenin %30' una finans desteği sağlarken, Proje maliyetinin diğer %70'i ise Çin'in Exim Bankası (Eximbank), Çin Kalkınma Bankası ve Çin Sanayi ve Ticaret Bankası'ndan alınan kredilerle sağlandı. Etiyopya, projenin başlangıcında 15 yıl vadeli olarak Çin'den kredi desteği almıştır. Geri ödeme risklerine karşı Çin, kredinin vadesini 15 yıldan 30 yıla çıkartmıştır. Addis Ababa-Cibuti demiryolu projesi Ekim 2016'da Etiyopya'da ve Ocak 2017'de Cibuti'de açılmıştır. Resmi ticari operasyon ise Ocak 2018'de hayata geçirilmiştir (The World Bank, 2020).

Harita 9: Addis Ababa- Cibuti Demiryolu Projesi Haritası

Kaynak: (The World Bank, 2020).

BKBY Projesi çerçevesinde Addis Ababa'da yer alan Bole Uluslararası Havalimanının genişletilmesine dair farklı bir proje de Çin ve Etiyopya iş birliği ile inşa edilmektedir. Proje 2014 yılında başlayıp 2018 yılına kadar modernizasyon çalışmaları devam etmiştir. Ayrıca Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da, Etiyopya Hava Yolları'nın yeni genel merkez binası projesi BKBY Projesi çerçevesinde hayata

geçirilmektedir. Çinli proje üstlenicisi China Civil Engineering Construction Corporation (CCECC) tarafından 2023 yılının sonunda başlatılan projenin 2026 yılında tamamlanması planlanmaktadır. Proje hayata geçirildiğinde şehrin önemli bir simgesi haline gelecek olup yerel ekonomiye katkı sağlayacağı ise muhtemeldir. Etiyopya'yı dünyanın en büyük havacılık merkezi yapmayı hedefleyen bu projenin yıllık yolcu kapasitesini 7 milyondan 30 milyona arttırması beklenmektedir (Kuşak ve Yol, 2025).

3.5.3.1 Çin'in Etiyopya'daki Yumuşak Gücü:

Çin, BKBY kapsamında diğer Afrika ülkelerinde olduğu gibi Etiyopya'da da yumuşak gücünü gözle görünür derecede arttırmıştır. Özellikle inşa ettiği projelerde Afrikalı yerel halk ile yürüttüğü başarılı iş birlikleri bölgede etkili bir yumuşak güç statüsü elde etmesine olanak tanımıştır.

Addis Ababa-Cibuti Demiryolu, Etiyopya'nın uluslararası ticarete erişimini kolaylaştırarak ekonomik kalkınmaya büyük ölçüde destek sağlamaktadır. Bu durum ise Çin'e büyük ölçüde fayda sağlayıp, Afrika'da kalkınma ortağı olarak algılanması için yeni bir basamak oluşturmuştur (The World Bank, 2020). Ayrıca bu demiryolu projesi iki ülke arasındaki yük taşımacılığı süresini bir haftadan bir gün gibi kısa bir süreye indirmiş, ticaret maliyetlerinde ise %30 oranında düşüş gözlemlenmiştir. Etiyopya Meclis Başkanı Tagese Chafo, demiryolunun kendileri için barış, kalkınma ve umut yolu olduğunu belirterek Çin'in bu projelerle Etiyopya'nın ekonomik kalkınmasına somut katkılar sunduğunu belirtmiştir (Qing, 2025)

Çin, projeyi başarılı bir şekilde hayata geçirebilmek için yerel Etiyopyalı personeli eğitim vermek amacıyla teknik üniversitelere ve okullara göndererek destek olmuştur. Bu durum yerel iş gücü kapasitesini büyük ölçüde arttırmış ve Çin'in bölgede olumlu bir imaj oluşturmasının önünü açmıştır. Proje kapsamında Çin sayesinde 2.000' den fazla yerel işçiye istihdam ortamı yaratılmış ve yerel topluluklara ekonomik faydalar sağlanmasına yol açmıştır (The World Bank, 2020). Projede çalışan Etiyopyalı mühendislerden Awok Fekade, BKBY Projesi kapsamında yer alan projelerde çalışmaktan gurur duyduğunu ve Çinli şirketlerden çok şeyler öğrendiğini belirterek memnuniyetini dile getirmiştir (Kuşak ve Yol, 2025).

Çin İnşaat Mühendisliği genel müdür yardımcısı Guo Chongfeng'e göre, demiryolu projesinin inşası ve işletilmesi sırasında 3.000' den fazla profesyonel ve teknik personel eğitildi ve 107 Etiyopyalı yerel tren sürücüsüne eğitim hizmeti sunuldu. Etiyopyalı genç bir kız olan Gilma, söz konusu 107 kişiden biridir. Gilma, 2018 yılında Addis-Ababa Cibuti Demiryolu'nun işletme ve bakım şirketine katılmıştır. Çinli bir ustadan eğitim alarak tren sürmek için gerekli olan tüm beceriler konusunda hızlı bir şekilde ustalaşmıştır. 2023 yılının temmuz ayında elektrikli lokomotif becerileri eğitimi için Çin'de bulunan Zhengzhou Demiryolu Mesleki ve Teknik Koleji'ne giderek elektrikli lokomotiflerin sürüş, izleme, teşhis ve bakım teknikleri konusunda detaylı bir eğitim aldı. Gilma, Addis Ababa - Cibuti Demiryolu' ndaki elektrikli bir trenin ilk kadın sürücüsü olma özelliğine Çin'de aldığı eğitimler sayesinde ulaşmıştır. Gilma, son yıllarda Çinli şirketler sayesinde ekonomik kalkınmamıza yardımcı olmak amacıyla demiryolları ve bina inşaları yapıldığını ve bu nedenle Çin'in Etiyopya'ya büyük katkılar sunduğunu belirtti (Qing, 2025).

BKBY Projesi çerçevesinde Etiyopya ve Çin arasındaki kültürel ve insani etkileşimler giderek güçlenmiştir. 2023 yılı sonunda Addis Ababa Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü'nün 10. Yıl dönümü kutlanmış ve kurulduğu günden itibaren yaklaşık 10 bin Etiyopyalı öğrenci, Konfüçyüs Enstitüsünde Çince dil eğitim programlarında eğitim almıştır (Kuşak ve Yol, 2025). Etiyopya'nın neredeyse her yerinde Çin'in izlerini görmek mümkündür. Proje çerçevesinde hayata geçirilen yatırımlarda Çinliler tarafından inşa edildiğini belirten ibareler mevcuttur. Stadyum ve havalimanı gibi yerlerin dışında Çince yazılmış uyarılar dikkat çeken başka bir unsurdur. BKBY Projesi çerçevesinde Çin, her geçen gün Etiyopya'da biraz daha görünür hale gelmektedir. Etiyopya'da Çin'in ucuz mallarına duyulan talep ise yüksek seviyelerdedir. Çinli firmalar tarafından üretilen cep telefonları, televizyon, beyaz eşya ve otomobil gibi teknolojik ürünler halkın yüksek talep gösterdiği ürünler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda ise Çin'in başta Etiyopya olmak üzere diğer Afrika ülkelerinde pazar gücü göz ardı edilmemesi gereken seviyededir (Yıldız, 2018).

3.5.3.2. Çin'in Etiyopya'daki Keskin Gücü

Çin'in keskin gücü, özellikle medya ve bilgi manipülasyonu yoluyla, Etiyopya gibi ülkelerde etkisini artırmaya yönelik benimsediği bir stratejidir. Çin, Etiyopya'daki

medya üzerinde keskin güç kullanarak kamuoyunu şekillendirmeye çalışmaktadır. Çin'in bu stratejisi özellikle Çin merkezli medya kuruluşları başta olmak üzere gazetecilere yönelik sunduğu eğitimler ve asılsız haber yayma teknikleri aracılığıyla uygulanmaktadır.

Etiyopya, Çin'in BKBY Projesi çerçevesindeki yatırımlarını medya'nın etkisiyle büyük ölçüde nasıl olumlu bir algıya dönüştürdüğünün örneğidir. Genellikle Çin tarafından yürütülen programlarda eğitim almış gazetecilerin görev yaptığı devlet ve medya kuruluşları, Çin'in rolünden özverili bir ortak olarak bahsetmektedir. Başta Addis Ababa-Cibuti demiryolu hattı gibi projelerin kapsamı, faydaları vurgulanırken, bu tür projelere bağlı bazı raporlar ise kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. Bu durum da Kenya'da olduğu gibi şeffaflık ilkesi eksikliğini ön plana çıkarmaktadır. Çin'in ortaya koyduğu projelere dair olumsuzlukların medyada yer almaması, halkın doğru bilgilere erişimini engellemektedir. Çin'in Etiyopya'da medya üzerindeki etkisi, yerel haber kaynaklarının büyük ölçüde Çin'in devlet ajansı Xinhua'ya dayanmasına neden olmakta ve bu durum da Çin'in medya üzerindeki konumunu güçlendiren bir ortamı yaratmasına olanak tanımaktadır. Ancak, bazı Afrika ülkelerinde Çin yanlısı haberlere karşı tepkiler de oluşmaya başlamıştır. Çin'in Etiyopya'daki medya stratejisi, ekonomik ve diplomatik nüfuzunu arttırma çabalarının bir parçası olarak görülüyor. CGTN Africa ve Xinhua gibi devlet destekli medya kuruluşları, BKBY Girişimi çerçevesinde projeleri ön plana çıkarmak için önemli olup, Çin'in bölgede hayırsever bir ortak olarak görülmesine de yol açmaktadır (Gallagher, 2025).

3.5.4. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Mısır'daki yansımaları

Tablo 11. Ülke künyesi: Mısır

Temel Bilgiler	
Resmi Adı	Mısır Arap Cumhuriyeti
Başkent	Kahire
Yönetim Biçimi	Parlamenter Demokrasi
Bağımsızlık Tarihi	28 Ocak 1922 (İngiltere'den kazanmıştır)
Yüzölçümü	995.450 km²

Nüfus Dağılım Oranı	%99,6 Mısırlı Araplar, %0,4 diğerleri
Coğrafi Konumu	Topraklarının çok büyük bir kısmı Kuzey Afrika'da yer almaktadır. Toprakları içerisinde yer alan Sina Adası Ortadoğu Bölgesinde yer almaktadır.
Komşuları	Sudan (1.276 km), Libya (1.115 km), İsrail (208 km), Gazze Şeridi (13 km), kıyı şeridi (2.450 km)
Dil	Arapça, Fransızca ve İngilizce
Din	%90 Müslüman, %10 Hristiyan-Kıptî
Para Birimi	Mısır Paundu
Başlıca İthalat Ürünleri	Ham petrol ve petrol ürünleri, altın, elektrik iletkenleri ve kablolar, pamuk, sebze-meyve, işlenmiş gıdalar, tekstil ürünleri, metal ürünler, kimyasallar
Başlıca ihracat ürünleri	Petrol yağ ve gazları, buğday, tıbbî ilaçlar, ham petrol, mısır, telefon cihazları, demir-çelikten üretilmiş eşya, dondurulmuş sığır eti, binek otomobiller ve diğer motorlu taşıtlar, kereste, soya fasulyesi, demir cevheri, şeker pancarı, palm yağı
Önde Gelen Ticaret Ortakları	Çin, Almanya, ABD, Brezilya, Ukrayna, İspanya, Rusya, BAE, Suudî Arabistan, İtalya, Türkiye, İngiltere, Hindistan

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025, s.3 ve İnsamer, 2017).

BKBY Projesi kapsamında Çin'in büyük önem verdiği başka bir ülke olan Mısır, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yla Avrupa'yı birbirine bağlayan bir noktada yer alması nedeniyle oldukça önemlidir. Mısır, Çin'in Afrika'ya giriş kapısıdır. Bu nedenle BKBY Girişiminde kara ve deniz yolları açısından köprü görevi görmektedir. Mısır, Süveyş kanalını kontrol eden konumu nedeniyle Çin'in ilgisini çekmektedir. Çin için Süveyş kanalı, ürünlerini rahat bir şekilde Afrika, Avrupa, Arap ve ABD pazarlarına ulaştırabilmesi açısından çok önemlidir. Süveyş Kanalı, kara bağlantısına ilave olarak Asya, Afrika, Avrupa ve Orta Doğu kıtalarını birbirine bağlamayı hedefleyen BKBY Projesi'nin deniz yolu için ana deniz koridoru olarak kabul edilmektedir (Helmy, 2023).

Çin'in BKBY Projesi kapsamında Mısır'da inşa edilen Süveyş Ekonomik ve Ticari İş birliği Bölgesi (TEDA), Çin ve Mısır'ın ortak iş birliği çerçevesinde inşa

edilmeye başlanmıştır. Söz konusu proje Mısır'ın Süveyş Kanalı Koridoru'nu birbirine bağlamayı amaçlayan amiral gemisi bir proje olarak ön plana çıkmaktadır. TEDA projesi sayesinde yeni inşaat malzemeleri, petrol ekipmanları, yüksek ve alçak gerilim dişlileri ve makine imalatı gibi konularda birçok sektörü kapsayan 160' tan fazla şirket birlikte çalışmıştır. Süveyş kanalının 50 km güneyinde yer alan bölge inşa sürecinde 70.000' den fazla yerel halk için yeni iş fırsatları sunarak bölge ekonomisine önemli ölçüde destek sunulmuştur. Birçok yetkili, BKBY Projesinin ortak inşa sürecinin ilerlemesiyle birlikte, daha fazla Çinli imalat işletmesinin denizaşırı ülkelere gittiğini ve iş birliği bölgesinin bu işletmelerin yatırım yapmaları ve işlerini genişletmeleri için bir platform sağladığını da belirtmiştir. Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi Genel Otoritesi Başkanı Waleid Gamal El-Dein, projenin başarılı bir şekilde hayata geçirilişinin, Mısır'ın sanayileşmesini teşvik etmek ve bölgesel ekonomiyi daha da güçlendirmek, endüstriyel açıdan yeniden yapılanmayı teşvik etmek ve sanayileşme sürecini hızlandırmak için olan önemine dikkat çekmiştir. TEDA Investment Holdings Co., Ltd.'nin başkanı Qu Defu, ''Mısır'ın yeni enerji, yeni malzemeler ve çevre koruma endüstrileri için güçlü bir arzusu'' olduğunu belirtti. TEDA'nın yeni enerji işletmelerini çekmeye, yeni enerji malzemeleri kullanmaya, işletmelere Mısır'ın teknolojik gelişimini ve endüstriyel gelişimini teşvik etmede çevre korumaya dikkat etmeleri, yeşil ve düşük karbonlu kalkınma yolunu seçmeleri için aktif olarak rehberlik etmeye odaklandığını açıkladı. TEDA, gelişimi sırasında Mısır için birçok yerel yetenek de yetiştirerek bölge halkına büyük destekler sundu (FOCAC, 2024).

BKBY Projesi kapsamında Mısırlılar ve Çinliler arasında dil farklılığına rağmen oluşan başarılı iş birliği ortamı benzeri görülmemiş bir model olarak adlandırılmaktadır. Gamal El-Dein, projenin kümülatif ''satışları bugüne kadar 3,7 milyar dolara ulaştı ve vergilendirmesi 200 milyon doların üzerinde gerçekleşti.'' Tianjin Belediye Başkanı Zhang Gong, kentin ''Mısır'da güçlü bir ekonomik bölge olan Tianjin'in avantajlı limanına, imalat ve yüksek teknoloji endüstrilerine'' daha fazla girmesini beklediğini belirterek proje konusundaki beklentilerini dile getirdi (Cheng, 2023). Ayrıca proje Çin'in BKBY Girişimi kapsamında Afrika'da kurduğu ilk organize sanayi bölgelerinden biri olma özelliğine sahiptir.

Mısır'da BKBY Projesi kapsamında yer alan başka bir proje Merkez İş Alanı (CBD) projesidir. Başarılı bir Çin inşaat firması olan China State Construction Engineering Corporation (CSCEC) tarafından projenin yapımı 2018 yılında

üstlenilmiştir. Iconic Tower olarak da bilinen proje 385,8 metre yüksekliğinde, 80 kat olarak inşa edilmesi planlanmış olup, tamamlandığında Afrika'nın en yüksek gökdeleni olma özelliğine sahip olacaktır. Mısır'ın başkenti Kahire'nin 50 km doğusunda bir çöl arazisi üzerinde planlanmış olan CBD, yaklaşık olarak 505.000 metrekarelik bir alanı kaplayacak şekilde inşa edilmiştir. Söz konusu proje, çevre dostu olan yerel malzemeler kullanımı ile sürdürülebilir kalkınma hedefleyen çevreye duyarlı bir proje olması nedeniyle de dikkatleri üzerine çekmektedir. Proje 12.000 Mısırlı ve 4.000 Çinli işçi ve mühendise istihdam yaratmıştır (Forum On Chına-Afrıca Cooperatıon, 2023). Proje, Mısır da kazan-kazan stratejisi çerçevesinde ortak kalkınma hedefleyen BKBY Girişimi kapsamında kurulmuştur. (Xinhua,2020). Alamein Downtown Towers olarak da bilinen bu proje Mısır İskan Bakanı Şerif El-Şerbiny'nin yaptığı duyuruya göre, 2024 yılında tamamlanmıştır. (Xinhua, 2024).

BKBY Girişimi çerçevesinde Çin-Mısır ortaklığı ile gerçekleşen başka bir proje ise 37 kilometrekarelik bir alanı kaplayacak olan Benban Güneş Enerjisi Santralidir. Söz konusu proje 2020 yılına kadar Mısır'ın yerel enerji kullanımını yüzde 22'ye çıkarmaya yardımcı olmak amacıyla 2018 yılında inşa edilmeye başlandı. Projenin, yılda yarım milyon tondan fazla karbondioksiti keserek küresel sera gazı emisyonunun azaltılmasına yardımcı olacağı tahmin edilmektedir. Kahire' nin 650 km güneyinde yer alan proje başta AIIB ve Çin Sanayi ve Ticaret Bankası da dahil olmak üzere bir birçok küresel finansman kuruluşu ve banka tarafından finanse edilmiştir (Yang, 2019).

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Mısır' da yenilenebilir enerjinin finansmanı için 500 milyon dolarlık bütçenin bir parçası olarak Benban Güneş Enerji Santrali'ndeki 16 projeye de finansman sağlamıştır. Mısır bu projeyi başarılı bir şekilde hayata geçirdiğinde 2035 yılına kadar ülkenin enerji ihtiyacının yüzde 42' sini yenilenebilir kaynaklarından üretmeyi hedeflemektedir. 2019 yılının mayıs ayında, Dünya Bankası Grup Başkanı David Malbas güneş santralini ziyaret etti ve Mısır enerji sektöründeki reformları överek bunun "özel sektörün güçlü yatırımlarına kapı açtığını" söyledi. Proje 2019 yılında tamamlanan BKBY projelerinden bir tanesidir. Projenin tamamlandığına dair duyuru, endüstriyel binalar ve altyapı projeleri için mühendislik ve inşaat hizmetleri sunan Mısır merkezli şirket olan Gama Construction'ın CEO'su Salah Ghobrial tarafından yapılmıştır (Aly, 2019).

Ghobrial, ‘‘390 MW'lık güneş enerjisi santrallerinin inşaatını tamamladık ve belirlenen zaman dilimi içinde ve uluslararası standartlara uygun olarak ulusal

şebekeye başarıyla bağladık. Bu başarı, Mısırlı şirketlerin özellikle yenilenebilir enerji alanında mega projelerin yürütülmesinde aktif rol oynama potansiyelinin ve kabiliyetinin bir göstergesidir.'' dedi. Tesis, 1,8 GW kapasite ve dünyanın en büyük güneş parkı olan enerji santrali olma özelliğine sahip olmuştur (Aly, 2019).

3.5.4.1. Çin'in Mısır'daki Yumuşak Gücü:

Çin'in yumuşak güç kapsamında Mısır'daki diğer bir etki alanı ise eğitim programları aracılığıyla şekillenmiştir. Mısır Uluslararası İş birliği Bakanlığı, sağlık, teknik eğitim, e-ticaret, çiftçilik ve modern sulama teknolojisi, şehir planlama ve yeşil alan alanlarında yetkinlikler oluşturmak için 2021'de yaklaşık 55 sanal eğitimde Çin Ticaret Bakanlığı tarafından temsil edilen Çin ile ortak çalışmalar yürütmüştür. 2022 yılında Uluslararası İş birliği Bakanlığı Mısırlıların Çin üniversitelerinden ve eğitim kurumlarından yüksek lisans ve doktora eğitimleri almaları için çeşitli programlar düzenledi. 2019 ve 2023 yılları arasında Çin ile iş birliği içinde 1.100'den fazla düzenlenen eğitim programlarından 4.000' den fazla Mısır hükümet yetkilisi eğitim almıştır (Maher ve Farid, 2023).

Çin, Mısır siyasi partileriyle kapsamlı ilişkiler kurmayı da başarmıştır. Mısır'daki Çin büyükelçiliği, ÇKP ile iş birliğini derinleştirmek için Mısır siyasi partileriyle periyodik olarak toplantılar düzenlemiştir. Çin, BKBY çerçevesinde yaptığı yatırımlar ve yürüttüğü iş birlikler sayesinde Mısır'da daha fazla görünür hale gelmeye başlamıştır. Kahire'deki Çin büyükelçisi Mısır gazetelerinde makaleler yazmaktadır. Bu makaleler Çin için ''ÇKP propagandasını yaymak, Çin'e olumlu bir bakış açısı ve Batı'ya, özellikle de ABD'ye karşı muhalif tutumları telkin etmek için son derece etkili'' kanallardır (Maher ve Farid, 2023).

Çin, yumuşak gücünün en önemli araçlarından olan Konfüçyüs enstitülerini diğer Afrika ülkelerinde olduğu gibi Mısır'da da hayata geçirmiştir. Kahire Üniversitesi'nde Konfüçyüs Enstitüsü'nün kurulması Çin'in bu bölgedeki Yumuşak gücünün başka bir örneğidir. Enstitü, Mısırlı bilim adamlarına Çin dilini öğretirken, Çin kültürünü de benimsetmeyi amaçlamaktadır. Kahire'deki Konfüçyüs Enstitüsü'nün müdürü, dünya çapındaki Konfüçyüs Enstitülerinin 500 şubesi ve 3.600 yabancı direktörü arasında en iyi direktör seçilmiştir (Maher ve Farid, 2023).

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından; BKBY Girişiminin hedefleri arasında yer alan halklar arasında bağlantı kurulması ilkesi, Çinli ve Arap işletmeler arasında

karşılıklı anlaşmalar hayata geçirilerek Çin'in bölgedeki yumuşak gücüne katkıda bulunulmuştur. Ayrıca Jinping, iki ülke için de karşılıklı saygı ve karşılıklı öğrenmenin önemine vurgu yapmıştır (Elhenawy, 2024).

Pekin'deki Yabancı Dil Üniversitesi'nde Arapça bölümünün açılması, Çin-Arap dünyası ikili ilişkileri alanında yumuşak güç diplomasisinin artan öneminin bir başka kanıtıdır. Bu sadece Çin'in kendi topraklarında Arap dilini teşvik etmek için hevesini göstermesi değil, aynı zamanda Arap dünyasının da buna istekli olmasından kaynaklanmaktadır (Sıddıqu, 2022).

Çin'in Yumuşak gücünü Mısır'da arttırmasında BKBY Girişiminin etkisi çok büyüktür. Özellikle bu kapsamda yapılan/yapım aşamasında olan projeler ve ortak iş birlikleri çerçevesinde bölgede daha görünür hale gelirken halk tarafından da sempati ile karşılanmıştır. Çin, proje kapsamında bu yatırımlara paralel olarak Mısırlı öğrencilere burslar ve eğitim programları konusunda destek olmuştur. Bu programlar sayesinde pek çok Mısırlı öğrenci Çin'e giderek eğitim almış bu sayede Çin kültürünü daha iyi tanıma fırsatı bulmuştur. Kültür dış politikada yumuşak gücü yaymada önemli bir araç olması nedeniyle Çin'in Mısır'daki yumuşak gücünde de önemli bir katkısı vardır. Ayrıca BKBY çerçevesindeki projeler neticesinde Mısırlı ve Çinli yöneticiler arasındaki iletişim ve kültürel etkileşim de güçlenmiştir. (Chaziza, 2023).

3.5.4.2. Çin'in Mısır'daki Keskin Gücü

Çin'in Mısır'daki etkisi yalnızca yatırımlar çerçevesinde yumuşak güç ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda medya üzerinden algı yönetimi ve kurumsal şeffaflık eksikliği yoluyla da keskin güç stratejilerini uygulamaktadır. Çin, Mısır'da medya üzerindeki etkisini güçlendirmek amacıyla Çinli medya organları (Xinhua, CGTN Arapça ve China Daily Arapça) aracılığıyla yerel halkın zihninde Çin modelini öne çıkaran bir anlatı oluşturmayı hedeflemektedir. Bu medya organları, Çin'e yönelik olumsuz eleştirileri kontrol etmek ve Çin'in ekonomik başarı hikayesi ile ilgili olumlu içerikler yayınlamak için iş birlikleri kurmuştur. Bu durum medya sansürünü dolaylı yoldan teşvik etmekte ve Çin karşıtı söylemleri baskılayarak kamuoyunun tepkisini önlemektedir. Özellikle Çin'in sosyalist modelinin öne çıkarılması, Mısır'daki hükümetin ve halkın Çin'e olan bakış açısını yönlendirmektedir (Walker, 2018, s.12).

Çin'in Mısır'daki projeleri, şeffaflık eksikliği ve yerel kurumların kontrolünün zayıflaması yoluyla da keskin güç yaratmaktadır. Özellikle Iconic Tower gibi büyük

ölçekli projeler ve Benban Güneş Enerjisi Santrali gibi enerji yatırımları genellikle kamuoyuna açık ihale süreçlerinden bağımsız şekilde yürütülmektedir. Bu projelerde, sözleşme detayları ve finansal şartlar çoğu zaman gizli tutulmaktadır. Ayrıca yerel hükümetlerin ve denetim organlarının denetim kapasitesi de sınırlıdır. Bu durum şeffaflık eksikliğini ve kurumsal bağımlılığı arttırarak, Çin'in Mısır'daki ekonomik ve stratejik etkisini pekiştirmektedir. Mısır hükümeti ve yerel iş dünyasının Çin'in projelerine olan bağımlılığı, Çin'in kurumsal düzeyde nüfuzunu genişletmesine olanak sağlamaktadır (Brautigam, 2009, s. 74).

Çin'in Mısır'daki projeleri sadece ekonomik anlamda değil, aynı zamanda politik ve stratejik anlamda da Çin'in keskin gücünü pekiştirmektedir. Çin'in medya üzerindeki algı yönetimi çerçevesinde doğrudan zorlayıcı bir güç kullanmaktan kaçınırken, Çin'in bölgedeki egemenlik etkisini dolaylı yoldan arttırmaktadır.

Çin'in BKBY Projesi kapsamında Mısır'da olan yatırımları sadece inşaat projeleriyle sınırlı değildir. Proje kapsamında Çin, Mısır'da kültürel alanda da etki yaratacak şekilde genişlemiş ve Çin'in bu bölgedeki planlarının sadece ekonomik olduğuna yönelik yaygın olan inanç büyük ölçüde kırılmıştır. Mısır'da birçok medya kuruluşu ve hükümet kuruluşları, ÇKP propagandası için önemli bir araç halindedir. Örneğin, Mısır'da bazı yayın kuruluşları, ABD'nin Guantanamo veya Ebu Gureyb'deki insan hakları ihlalleri hakkında yayın ürettikleri bir zamanda, Çin'in Uygur Türklerine yönelik ihlallerinden bahsetmekten kaçınmışlardır. Mısır güvenlik yetkilileri Mısır'da birçok Uygur öğrenciyi tutukladı ve onları Çin'e teslim etmemeleri için Uluslararası İnsan Hakları Mahkemesi yetkilileri Mısır yönetimine çağrılarda bulundu (Maher ve Farid, 2023). Mısır havacılık yetkililerinin aktardığı bilgilere göre 6 Temmuz 2017 tarihinde Mısır 12 Uygur'u Çin'e giden bir uçağa bindirdi ve 22 kişi ise sınır dışı edilmek üzere gözaltına alındılar (Human Rıght Watch, 2017).

Tayvan meselesinde ise Mısır devlet Başkanı Sisi Mısır'ın Tek Çin politikasını desteklediğini ve bu desteği de Dünya güvenliği ve istikrarı için verdiğini açıklamıştır. Mısır'ın bu konudaki politikasının değiştirilemez olduğunu defalarca kez söyleyerek Çin'e olan desteğini tekrar belirtmiştir (Maher ve Farid, 2023).

3.6. Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Yumuşak ve Keskin Güç Açısından Değerlendirilmesi

Çin, BKBY Projesi kapsamında Afrika kıtasında büyük yatırımlar gerçekleştirmiş/gerçekleştirmeye devam etmektedir. Çin, Afrika kıtasında başta Etiyopya, Cibuti, Kenya ve Mısır gibi ülkelerde yatırımları ile ön plana çıkmaktadır. Çin, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunlukta bulunduğu Afrika kıtasında BKBY Girişimi çerçevesinde altyapı, inşaat liman gibi projeler hayata geçirmekte bu bölgede yatırımlar dahilinde nüfuz oranını da gün geçtikçe genişletmektedir. Bölgede bu girişim çerçevesinde çok sayıda Çinli işçi ve mühendisler bulunmaktadır. Kenya'daki SGR Projesi, Mombasa Limanının iyileştirilmesi gibi projeler Kenyalı yerel halk ve Çinlilerin ortak çalışmaları sonucunda inşa edilmiştir. Bu projeler hayata geçirildiğinde çalışacak uzman yetiştirmek amacıyla Çin, yerli halka destek ve eğitim programları sunmuş ve Çin'de eğitim almalarına olanak tanımıştır. Kenya'da bulunan Konfüçyüs enstitüleri sayesinde Çin dilini bu bölgede yaymaya kültürünü ise yerel halka empoze etmeye çalışmıştır. Büyük ölçüde başarılı olan Çin, yerel halkın büyük çoğunluğu tarafından sempati ile karşılanmıştır. Etiyopya denize kıyısı olmayan bir ülke olarak BKBY Projesinde ön plana çıkmıştır. Çin'in Etiyopya'daki yatırımları diğer bölgelerde olduğu gibi demiryolu ve deniz yolları çerçevesinde şekillenmiştir. Çin, Etiyopya'da da Konfüçyüs enstitüleri sayesinde dil ve kültürlerini yayma gayreti içerisinde olmuştur. Çin için Etiyopya, denize kıyısı olmayan bir bölge olmasına rağmen bu bölgede yaptığı yatırımlar ülkedeki yerel halk için önemli bir yerdedir. Etiyopyalı yerel halk ve Çinli şirketler BKBY Projesi çerçevesinde birlikte inşaat ve altyapı projeleri gerçekleştirmişler bölgede iş birliği ortamını kuvvetlendirmişlerdir. Birçok yetkili ve siyasetçinin söylemleri kapsamında bölgede Çin'e duyulan sempati yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir.

BKBY Projesinin odaklandığı başka bir ülke olan Cibuti'de Çin ilk yurt dışı askeri üssünü kurmuş ve sert güç araçları içerisinde değerlendirilen askeri üslerini yumuşak güç çerçevesinde kullanmayı başarmıştır. Askeri üsleri sayesinde ortak tatbikatlar icra etmiş, barış koruma operasyonları kapsamında diğer ülkeler ile ortak hareket etmiştir. Çin'in bu davranışının altında ise bölgede tehdit olarak algılanmak istememesi yer almaktadır. Cibuti'de etkili olarak devam eden yumuşak güç imajına gölge düşürmek istememekte ve bu nedenle askeri üslerini de yumuşak güç çerçevesinde kullanarak bölgede yer alan hakimiyetini sürdürmeye çalışmaktadır. Çin,

söz konusu ülkelerde yaptığı yatırımlar ile yerli halk tarafından olumsuz bir tepki ile karşılanmamış ve yerli halk Çinlilerden çok şey öğrendiklerini belirterek iş birliğinden duydukları memnuniyetleri her defasında dile getirmişlerdir. BKBY kapsamında Çin, bölge halkı ile yakın ilişkiler kurmuş, projelerde büyük ölçüde finansman desteğini kendisi sağlayarak verdiği kredi destekleri ile bölge halkının kalkınması ve yatırımların hayata geçirilmesinde önemli rol oynamıştır. Projeler çerçevesinde yerli halka büyük ölçüde istihdam da sağlanmıştır.

Mısır ise Süveyş kanalında kontrol ve denetim imkânı sağlayan konumu nedeniyle önem arz ederken, Çin için de Afrika'ya açılan bir kapı olarak görülmüştür. Çin'in, BKBY çerçevesinde özellikle denizler kapsamında olan yatırımları için Mısır oldukça önemlidir. Çin'in, Yumuşak gücünü Afrika ülkelerinde kullanma konusundaki başarısında medyanın etkisi de göz ardı edilmemelidir. Çin yatırım yaptığı ülkelere faydalar sağlayıp istihdam yaratırken karşılıklı bağımlılık da söz konusu olmuştur. İki taraf da iyi giden ilişkilerin bozulmasını istememektedir. Bu bağlamda; Mısır'daki yayın organlarının Çin lehine yayın yapmaları, Uygur Türklerine yönelik tüm dünya Çin'e tepki gösterirken Mısır medyasının bu yayınları yapmaktan kaçınması, Mısır'ın Çin ile olan iş birliği ortamını bozmak istememesinden kaynaklanmaktadır.

Çin, yumuşak gücünü etkili bir biçimde kullanmak konusunda başarılı olsa da bölgede uyguladığı politikalar neticesinde keskin gücünü de bazı durumlarda ön plana çıkarma ihtiyacı hissetmiştir. BKBY Girişimi çerçevesinde, Kenya'da SGR için imzalanan projelerdeki şeffaflık eksikliği, bilgilerin kamuoyu ile net bir şekilde paylaşılmaması, proje kapsamında iki ülke arasında imzalanan maddelerin bazılarının gizli kalması gibi durumlar Çin'in bölgede kamuoyu tarafından eleştiri almasına yol açmıştır. Gizli maddelerin daha sonra ortaya çıkmasının ardından Çin'in başarılı bir şekilde sürdürdüğü Yumuşak gücü ve projeler yerel halk tarafından daha detaylı sorgulanır hale gelmiştir. Maddeler açıklanınca Kenya halkının egemenlik hakkında kısıtlamalar meydana getireceği yönünde kamuoyunda görüşler ön plana çıkmıştır. Bir anlaşmazlık olması durumunda Çin'in tüm tahkim hakkını kendi ülkesi ve yasalarına tanıması, sorunların Pekin'de çözülecek olması kamuoyu tarafından eleştirilmiş ve tepkiye neden olmuştur. Bu şeffaflık eksikliği ilk başta Çin'in her defasında vurguladığı kazan-kazan stratejisi çerçevesinde katılan tüm üye ülkelere fayda sağlayacağı yönündeki söylemlerini de sorgulanır hale getirmiştir. Ayrıca Kenya'da, Çin'in medya organları güçlüdür ve Kenya'nın Çin ile ortak yayın faaliyetinde

bulunan gazeteleri, medya kuruluşları vardır. Medya konusunda Çin ve Kenya arasındaki bu iş birliği ortamı bazı durumlarda Çin'in keskin güce başvurmasına yol açmıştır. Bunun en büyük örneği ise Kenyalı yerel gazetecilerin Çin'in onayından geçmeyen hiçbir yayını yapmadıklarını açıklaması ise medya üzerinde güçlü bir kontrolü olduğu ve yumuşak gücünün arkasında keskin gücünü de kullandığının net bir örneğidir.

Tüm bunlar kapsamında Çin, büyük ölçüde başarılı bir şekilde sürdürdüğü yumuşak gücüne bazı durumlarda gölge düşürmüş keskin gücünü ön plana çıkarmıştır. Bunu ise bölgede uzun uğraşlar sonucunda elde ettiği yumuşak gücü halk tarafından karşıt bir görüşe dönüşmemesi amacıyla yapmıştır. Borç tuzağı diplomasisi eleştirileri, Çin'in medya üzerinde ciddi kontrolleri olmasına rağmen büyük ölçüde Afrika kıtasında yumuşak gücü ön planda tutulmaktadır. Afrikalı liderlerin söylemlerinde Çin'e karşı olumsuz görüşler olmamakla birlikte BKBY Projesi çerçevesinde bölge halkı ile Çinliler projeler çerçevesinde iş birliği yapmışlardır.

SONUÇ

Genel kabul gören tanıma göre güç, bir aktörün /bireyin başka bir aktörün/bireyin davranışlarını etkileme yeteneğidir. Güç, ölçülemeyen ve duruma göre değişen bir olgudur; güç araçları ise statik değil, dinamik ve dönemin koşullarına bağlı olarak değişebilen unsurlardır. Bu nedenle kavram üzerinde faklı zamanlarda farklı tanımlar yapılarak genişletilmiştir.

Realist düşünce, Thomas Hobbes'un "insan insanın kurdudur" anlayışından esinlenerek insan doğasının bencil ve çıkarcı olduğunu varsayar. Bu yaklaşıma göre uluslararası ilişkilerde anarşik bir yapı vardır ve devletler güvenlik kaygısıyla sürekli olarak askeri kapasitelerini arttırma yoluna gitmektedirler. Bu çerçevede, realizmde temel aktör devlettir ve güç çoğunlukla askeri kapasite üzerinden değerlendirilir. Realizmin Birinci Dünya Savaşı'nı engelleyememesi sonucunda ortaya çıkan liberal teoriler ise sadece devletleri değil; bireyleri, sivil toplum örgütlerini ve uluslararası kurumları da aktör olarak kabul etmiş ve ekonomik güç unsurlarına daha fazla önem atfetmiştir. Gücü amaç olarak gören realistlere karşılık neorealistler araç olarak görmekte, neoliberaller ise neorealistlerden farklı olarak uluslararası sistemde iş birliği ortamının mümkün olabileceğini savunmaktadırlar.

Zaman içerisinde güç anlayışı da değişmiş; yalnızca sert güç değil, yumuşak güç, keskin güç ve nihayetinde akıllı güç kavramları da literatürde yer bulmuştur. Sert güç, askeri ve ekonomik yaptırımlar gibi zorlama ve baskı içeren yöntemlerle karşı tarafı etkilemeyi amaçlar. Ancak teknolojik gelişmeler ve nükleer silahların yıkıcılığı, sert gücün doğrudan kullanımını daha riskli hale getirmiştir. Bunun sonucu olarak yumuşak güç, yani ikna, cazibe ve gönüllü etkileşim yoluyla etki yaratma biçimi önem kazanmıştır. Kültür, siyasi değerler ve dış politika yumuşak gücün temel araçlarındandır.

Yumuşak ve sert gücün birlikte kullanılması ise akıllı güç olarak adlandırılmış ve bu yaklaşım ABD de ortaya çıkmıştır. Son dönemde literatüre giren keskin güç ise bilginin manipülasyonu, sosyal medya üzerinden yönlendirme ve propaganda unsurlarını içermekte ve teknolojideki ilerlemeler sayesinde daha kolaylıkla yapılabilmektedir. Bu güç türü çoğunlukla otoriter rejimlerle ilişkilendirilse de demokratik devletler tarafından da kullanılmaktadır.

Mevcut literatür, yumuşak güç unsurlarının özellikle Batılı demokratik devletler tarafından kullanılabildiği düşüncesini desteklemektedir. Ancak 2000'li yıllarda Çin'in de yumuşak gücünü etkin olarak kullandığına dair argümanlar yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu bağlamda, Çin Konfüçyüs enstitüleri çerçevesinde kültürünü ve Çin dilini yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Ayrıca Çin'in spor, eğitim ve medya yoluyla küresel ölçekte olumlu bir imaj inşa etmiş olması, yumuşak güce dayalı stratejisinin bir yansımasıdır. Çin'in özellikle BKBY Projesi, güç stratejileri konusunda farklı değerlendirmelere maruz kalmıştır. Anılan projenin ikna, cazibe ve gönüllü etkileşim yoluyla mı, yoksa diğer güç unsurlarını kullanarak mı Çin menfaatlerini desteklediği tartışma konusu olmuştur.

Çin'in 2013 yılında duyurduğu BKBY Projesi, tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırmayı amaçlamakta ve Çin bu proje ile Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını kara ve deniz yollarıyla birbirine bağlayarak küresel ölçekte ekonomik ve siyasi etkisini artırmayı hedeflemektedir. Proje Xi Jinping'in "Çin Rüyası" vizyonunun bir parçası olarak şekillenmiş ve başta altyapı, ulaşım ve enerji projeleri olmak üzere çok sayıda yatırımları kapsamına dahil etmiştir. Proje için ilk günden itibaren kazan-kazan projesi olduğu vurgulanmış ve tüm uluslararası örgütlere ve devletlere üyeliğin açık olduğu belirtilmiştir. ABD projeye en başından itibaren karşı çıkan ülkeler arasında yer almakta ve proje kapsamında Çin'in hayata geçirdiği finans kuruluşlarına da katılmamayı tercih etmektedir. İtalya ise 2023 yılında projeden çekilen tek Avrupa ülkesi olmuştur.

Proje büyük ölçüde Çin önderliğinde kurulan bankalar tarafından finanse edilmekte, üye ülkelere düşük faizli, uzun vadeli kredi imkanları sunulmaktadır. Bu durum ise Çin'den kredi desteği alan ülkeleri geri ödemekte zorluk yaşayacağı bir borç altına sürükleyebilmektedir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler borç tuzağı diplomasisini yaşamakta ve stratejik açıdan önemli yerlerini Çin yönetimine devretmek zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla projenin kazan-kazan stratejisi sorgulanır hale gelmektedir. Batılı devletlerden farklı olarak Çin'in, kredi desteği sunduğu ülkelere paranın nereye ve nasıl harcanacağı konusunda müdahale etmemesi, Çin'i bu kapsamda cazip hale getirmektedir.

Proje ilerledikçe yatırımlar çerçevesinde yapılan anlaşmaların maddelerinin tam olarak kamuoyu ile paylaşılmaması şeffaflık eksikliğini gündeme getirmiş ve Çin'in tüm üye ülkelere fayda sağlayacağı yönündeki söylemleri sorgulanır hale gelmiştir.

Çin, uluslararası sistemde kendisine yönelik zaten var olan olumsuz imajına karşılık proje içinde de eleştiriler almış ve BKBY Projesi ABD'nin Marshall Planına benzetilmiş ya da Alexander Dugin'in iddiasıyla Rusya'yı çevrelemek üzerine tasarlanmış bir proje olduğu yönünde iddialar ön plana çıkmıştır. Dugin iddiasından kısa süre içerisinde vazgeçmiş, Çin'in verdiği paranın nereye harcanacağına karışmaması, şartları olmaması ve hangi ülkenin hangi rejimle yönetildiği ile ilgilenmemesi gibi farklılıklar neticesinde Marshall planı olduğu yönünde tezler de çürütülmüştür. Fakat Çin'in Sri Lanka'nın Hambantota limanını 99 yıllığına kendisine kiralaması göz önüne alındığında borç tuzağı diplomasisinin devam ettiğini söylemek mümkündür. Ayrıca sadece bu örnek kapsamında değil Afrikalı üye ülkelerin de zaman içerisinde böyle bir risk ile karşı karşıya olmadığını söylemek fazla iyimser olacaktır.

Projeye katılan ülkeler arasında çeşitli sorunlar da söz konusu olmuştur. Türkiye, Orta Koridor güzergahında yer alan bir ülke olarak projeye dahil olmuş ancak Çin'in Doğu Türkistan politikasından kaynaklı politikaları nedeniyle iki ülke arasında zaman içerisinde siyasi gerginlikler yaşanmıştır. Ayrıca Ortadoğu'daki savaş ve istikrarsızlık durumu proje çerçevesinde Çin'in işini zorlaştırmaktadır.

Proje kapsamında Çin'in Afrika'daki yatırımları ise güç stratejileri açısından turnusol kâğıdı niteliğindedir. Çin-Afrika ilişkileri BKBY çerçevesinde ivme kazansa da geçmişi 1955 Bandung Konferansı'na kadar dayanmaktadır. Çin'in Afrika'daki etkinliği, FOCAC zirveleriyle kurumsallaşmış ve özellikle jeopolitik açıdan önemi, yeraltı kaynaklarının zenginliği ve başta BM gibi uluslararası örgütlerdeki oy gücü bakımından olan etkinliği nedeniyle bu kıta Çin için büyük öneme sahip olmuştur. Bu bağlamda Çin'in, BM'de Tayvan'ın koltuğunu devralması başta olmak üzere Uygur ve Hong-Kong meselesi gibi konularda iki taraf arasındaki ilişkiler büyük ölçüde yumuşak güç stratejisi çerçevesinde şekillenmiş ve birçok batılı devlet Çin'i eleştirirken Afrika ülkelerinin büyük çoğunluğu Çin'e destek vermiştir. Çin'e destek veren Afrika ülkelerinin pek çoğunun Çin'e çinko, bakır, kobalt ihraç eden ülkeler olması bu desteğin önemli ölçüde karşılıklı bağımlılığa dayandığının ve yumuşak güçten bir sapma olduğunun da göstergesidir. BKBY projesi ile özellikle Kenya, Etiyopya, Cibuti ve Mısır gibi ülkelerde liman inşaatları, demiryolları, enerji santralleri ve teknik okullar gibi projelerle yerel kalkınmaya katkıda bulunulmuştur. Kenya'da Mombasa Limanı, SGR projesi, Lamu Limanı, Etiyopya'da Addis Ababa-

Cibuti demiryolu, Mısır'da Benban Güneş Enerji Santrali, TEDA projesi, Afrika'nın en yüksek gökdeleni olma özelliğine sahip Iconic Tower, Cibuti'de askeri üsleri, Doraleh çok amaçlı liman inşasına verilen destek, Serbest ticaret bölgesi (TEDA) vb. gibi projeler Çin'in BKBY kapsamında bu ülkelerdeki somut yansımalarıdır. Bu projeler, Çin'in yalnızca ekonomik değil, kültürel ve sosyal alanlarda da etkisini artırmasına olanak sağlamıştır. Çinli şirketlerin yerel halkla iş birliği içinde çalışması, eğitim programları ve medya faaliyetleri Çin'in yumuşak gücünü pekiştirmiştir. Proje çerçevesinde uzman ve teknik eleman yetiştirmek için Çin'in eğitim konusunda tanıdığı olanaklar ve ülkelerde büyük ölçüde istihdam yaratarak kalkınmaya fayda sağlaması bölge halkı tarafından sempati ile karşılanmasına yol açmıştır. Ancak şeffaflık eksikliği, yayınlanmayan anlaşma maddeleri ve medya üzerindeki denetim gibi unsurlar zaman içerisinde eleştirilere yol açmıştır. Çin, bu bölgelerde yumuşak gücünü ön plana çıkarırken, gerektiğinde keskin güç unsurlarını da stratejik biçimde kullanmaktan çekinmemektedir. Kenya'daki SGR projesine yönelik açıklanmayan maddelerin daha sonra kamuoyu ile paylaşılması, Kenyalı gazetecinin Çin yönetiminden onay almadan yayın faaliyetlerini sürdüremediklerine yönelik ifadeleri bu durumun en net örnekleri arasında gösterilebilir.

Sonuç olarak, Çin'in BKBY Projesi kapsamında Afrika ülkeleriyle kurduğu ilişkiler, kapsamlı ve çok boyutlu bir stratejinin ürünüdür. Çin, söz konusu Afrika ülkelerinde büyük ölçüde yumuşak güç araçları ile ön plana çıkmakta fakat gerekli gördüğü durumlarda keskin gücünü de kullanmaktadır. Yumuşak güç, bu ilişkilerde merkezi bir rol oynamakta; ancak ekonomik bağımlılıklar, borçlanma riski ve şeffaflık sorunları nedeniyle proje, sadece "kazan-kazan" ilkesiyle açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapıdadır. Çin, özellikle Kenya, Cibuti, Mısır ve Etiyopya gibi ülkelerde etkisini artırmaya devam etmekte ve bu etkisini yumuşak ve keskin güç enstrümanları ile sürdürülebilir kılmayı amaçlamaktadır. Bundan sonraki süreç ise; Çin'in bölgedeki söylem ve eylemlerinin tutarlılığına, yerel halkla kurduğu ilişkinin niteliğine ve kredi politikalarının ilerleyişine bağlı olarak şekillenecektir.

"Zengin olmak istiyorsan, önce bir yol inşa et." Çin atasözünden anlaşılacağı gibi, BKBY projesinin en çok Çin'e fayda sağlayacağı ise aşikârdır.

KAYNAKÇA

Arı, Ö. (1987). *Uluslararası ilişkiler*. İstanbul: Der Yayınları.

Arı, T. (1997). *Uluslararası ilişkiler.* İstanbul: Alfa Yayınları.

Arıboğan, D. Ü. (2001). *Globalleşme senaryosunun aktörleri, Uluslararası ilişkilerde güç mücadelesi.* İstanbul: Der Yayınları.

Aydın, M. (2004). Uluslararası ilişkilerin gerçekçi teorisi: Kökeni, kapsamı, kritiği. *Uluslararası İlişkiler Dergisi.* 1(1), 33-60.

Augustinus, A. (1984). *The city of god* (H. Bettenson Çev.). Harmondsworth: Penguin Classics.

Art, R. J. (2005). The strategy of containment: A critical review. J. L. Gaddis (Ed.), *Strategies of containment: A critical appraisal of American national security policy during the Cold War*. New York: Oxford University Press.

Arı, T. (2006). *Uluslararası ilişkiler teorileri: Çatışma, hegemonya, iş birliği*. (4. baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.

Aristoteles. (2007). *Nikomakhos'a etik.* (H. B. Saygılı, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Armitage, R. L., & Nye, J. S. (2007). CSIS Commission on Smart Power: A smarter, more secure America. *CSIS,* 27.

Ateş, D. (2009). 2022-2008 dönemi Türkiye'nin güç arayışı. *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi.* 5(17), 23-53.

Aristoteles. (2010). *Politika.* (M. Tunçay, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Arı, T. (2011). *Uluslararası ilişkiler ve Dış politika.* Bursa: MKM Yayıncılık.

Aydoğan, B. (2011). Güç kavramı ve kamu diplomasisi. *Politika Dergisi.* Erişim adresi: https://www.politikadergisi.com/makale/guc-kavrami-ve-kamu-diplomasisi?quicktabs_editorya_seckileri=3&quicktabs_en_son_erikler=2&quicktabs_son_yorumlar=0

Armaoğlu, F. (2012). *20. Yüzyıl siyasi tarihi*. (18. baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi.

Arı, T. (2013). *Uluslararası ilişkilere giriş.* (4. baskı). Bursa: MKM Yayıncılık.

African, N. (2015, 12 Mart). Some things never change. *New African Magazine.* Erişim adresi: https://newafricanmagazine.com/10207/

Aoyama, R. (2016). "One belt, one road": China's new global strategy. *Journal of Contemporary East Asia Studies*, *5*(2), 3-22. https://doi.org/10.1080/24761028.2016.11869094

Aly, B. (2019, 17 Aralık). Benban solar park opens. Erişim adresi: https://english.ahram.org.eg/NewsContent/50/1201/357970/AlAhram-Weekly/Egypt/Benban-solar-park-opens.aspx

Akdağ, Z. (2019). Türkiye-Çin ilişkilerinde Kuşak ve Yol girişiminin önemi. *Birey ve Toplum Dergisi.* 67-84. https://doi.org/10.20493/birtop.558276

Akfırat, F. (2020). Kuşak ve Yol Girişimi: Avrasya'nın yolu. *BRIQ Dergisi,* 1(4), 10-11. Erişim adresi: https://briqjournal.com/briq-1cilt-4-sayi-turkce.

Andoh, P. W. (2022, 18 Mayıs). China's Belt and Road Initiative in Kenya. Erişim adresi: https://www.fpri.org/article/2022/05/chinas-belt-and-road-initiative-in-kenya/

Allahverdiyev, İ. (2023*). Keskin güç ve devletlerin siyasal karar alma sürecine etkisi* (Yüksek lisans tezi, Ardahan Üniversitesi, Ardahan). Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/380940614_Sharp_power_and_the_effects_of_states_on_the_political_decision-making_process_Keskin_guc_ve_devletlerin_siyasal_karar_alma_surecine_etkisi

Ankasam Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi. (2024). *Kuşak ve Yol Girişimi 2024 yılı 1. dönem raporu* (No. 10). Erişim adresi: https://www.ankasam.org/wp-content/uploads/2024/11/KUSAK-VE-YOL-GIRISIMI-2024-YILI-1.-DONEM-RAPORU-1-OCAK-30-HAZIRAN.pdf

Ateş, D. E. (2024). Kuşak-Yol Girişimi ve Türkiye. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Erd,em-Ates/publication/382368114_KusakYol_Girisimi_ve_Turkiye/links/669a56af4a172d2988ad61c8/Kusak-Yol-Girisimi-ve-Tuerkiye.pdf

Atış, O. (2025, 4 Ocak). Çin'in yurt dışındaki tek askeri üssü: Cibuti. Erişim adresi: https://www.gzt.com/jurnalist/cinin-yurt-disindaki-tek-askeri-ussu-cibuti-3792110.

Bozdağlıoğlu, Y., ve Özen, Ç. (2004). Liberalizmden neoliberalizme güç olgusu ve sistemik bağımlılık. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(4), 59-79.

Brown, T. (2007). *The Diana Chronicles.* United Kingdom: Doubleday.

Becker, J. (1996). Hungry ghosts: Mao's secret famine. New York: Henry Holt.

Brautigam, D. (2009). *The dragon's gift: The real story of china in africa.* New York: Oxford University Press.

Brannagan, P. M., ve Giulianotti, R. (2015). Soft power and soft disempowerment: Qatar, global sport and football's 2022 World Cup finals. *Leisure Studies*, 34(6), 703-719. https://doi.org/10.1080/02614367.2014.964291

Bayram, M,, ve Emiroğlu, H. (2018). Afrika'da artan Çin nüfuzunun çok yönlü sonuçları. *The Journal of Academic Social Science,* 28, 503. http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.1211

Bayar, A. (2019, 10 Ağustos). Yeni kuşağa eski yol, Çin Batı'ya açılan kapısı: OBOR Erişim adresi: https://www.defenceturk.net/yeni-kusaga-eski-yol-cin-batiya-acilan-kapisi-obor

Bilener, T. (2019). Dış politika analizinde yumuşak güç-keskin güç karşılaştırması: Çin örneği. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 50, 241-257.

BBC News Türkçe. (2019, 19 Kasım). Hong Kong'da neler oluyor?. Erişim adresi: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50469041

Bayram, M. (2022). *Çin-Afrika iş birliği: Tarihsel arka plan ve temel dinamikler.* Ankara: Afrika Vakfı Yayınları.

Beyaz, F. (2023). Çin dış politikasında yumuşak güç dinamiğinin kullanımı: Çin Etiyopya ilişkileri Örneği. *Sakarya İktisat Dergisi,* 12(4), 499-518.

Cheng, Y. (2023, 19 Temmuz). Tianjin's TEDA to enhance ties with Egyptian partner. *ChinaDaily.* Erişim adresi: https://www.chinadaily.com.cn/a/202307/19/WS64b73549a31035260b817373.html

Brand Finance. (2024). Brand Finance's Global Soft Power Index 2024: USA and UK ranked top nation brands, China takes third place, overtaking Japan and Germany. Erişim adresi: https://brandfinance.com/press-releases/brand-finances-global-soft-power-index-2024-usa-and-uk-ranked-top-nation-brands-china-takes-third-place-overtaking-japan-and-germany

China Power. (T.y.). How is the Belt and Road Initiative advancing China's interests? Erişim adresi: https://chinapower.csis.org/china-belt-and-road-initiative/.

China Radio International. (2024). Çin, 2024 Küresel Yumuşak Güç Endeksi'nde üçüncü sıraya yükseldi. Erişim adresi: https://turkish.cri.cn/2024/03/13/ARTIwkpUFwatUlOrB4uWJDVS240313.shtml

Clark, W. K. (2003). *Winning Modern Wars: Iraq, Terrorism and the American Empire.* New York: Public Affairs.

Conway, D., ve Yayla, A. (2011). Klasik liberalizm. *Liberal Düşünce Dergisi*, (64), 85-90.

Çakan, V. (2017). Yeni ipek yolu projesi: Beklentiler, sorunlar ve gerçekler. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 35-52.

Çalık, M. S. (2018, 19 Eylül). Çin'in Bir Yol Bir Kuşak Projesi'ni Batı politik malzeme olarak kullanıyor. *Anadolu Ajansı.* Erişim adresi: https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkey-over-900-000-health-care-professionals-in-2017/1267894

Çin bilgisi. (2020, 2 Nisan). İpek Yolu: Tarihin en büyük ticaret güzergahı. Erişim adresi: https://www.cinbilgisi.com/ipek-yolu/

Coşkun, Ö. İ. (2021). Bir kuşak bir yol projesi bağlamında Türkiye-Çin ilişkisi. Siyaset ve Diplomasi Akademisi. Erişim adresi: https://ihtisasakademi.tugva.org/wp-content/uploads/2021/05/BI%CC%87R-KUS%CC%A7AK-BI%CC%87R-YOL-PROJESI%CC%87-BAG%CC%86LAMINDA-TU%CC%88RKI%CC%87YE-C%CC%A7I%CC%87N-I%CC%87LI%CC%87S%CC%A7KI%CC%87SI%CC%87.pdf

Çin'in Borç Diplomasisi. (2024). Erişim adresi: https://www.akademikparadigma.com/cinin-borc-diplomasisi/

Demirtepe, M. T., ve Özertem, H. S. (2013). Yükselen tehdit algısı karşısında Çin'in yumuşak güç siyaseti: Politikalar ve sınırlılıkları. *Bilig,* 65, 95-118.

Dezan Shira ve Associates. (2015, Eylül). Silk Road overland ve maritime route map. [Harita]. Erişim adresi: https://www.dezshira.com/library/infographic/silk-road-overland-maritime-route-map-4534.html

Deniz, T. (2016). Yeni umutların ışığında tarihi ipek yolu coğrafyası. *Marmara Coğrafya Dergisi,* (34), 195-202.

Durdular, A. (2016). Çin'in Kuşak-Yol projesi ve Türkiye-Çin ilişkilerine etkisi. *Avrasya Etütleri,* 49(1), 77-97.

Dumankaya, E. M. (2019). Uluslararası ilişkiler ve güç kavramı. *ThinkTech Dergisi,* 1(1), 1-10. Erişim adresi: https://thinktech.stm.com.tr/uploads/docs/1610275417_stm-uluslararasi-iliskiler-ve-guc-kavrami1.pdf

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ve PwC Management Consulting. (2019, 17 Ekim). Türkiye'nin Kuşak ve Yol Girişimi'nde konumlandırılması. Erişim adresi: https://www.deik.org.tr/etkinlikler-turkiye-nin-kusak-ve-yol-girisimi-nde-konumlandirilmasi-raporu-basin-toplantisi-17-ekim-2019

Djibouti Ports and Free Zones Authority (DPFZA). (t.y.). Djibouti International Free Trade Zone. Erişim adresi: https://dpfza.gov.dj/facilities/Free-trade-area/djibouti-international-free-trade-zone

Dünya Gazetesi. (2024, 27 Eylül). Şimşek: İpek Yolu'nun canlandırılması için çalışıyoruz. Erişim adresi: https://www.dunya.com/ekonomi/simsek-ipek-yolunun-canlandirilmasi-icin-calisiyoruz-haberi-747827

Embassy of the People's Republic of China in South Africa. (2004, 30 Aralık). China and Africa survey on china by business day. Erişim adresi: https://za.chinaembassy.gov.cn/eng//zngx_1/ChinaSARelations2004/202401/t20240104_11218292.htm?

Ercilasun, K. (2013). Çin'de yeni slogan: Çin rüyası. Erişim adresi: https://21yyte.org/cin-halk-cumhuriyeti/cinde-yeni-slogan-cin-ruyasi/7143

ESEN, B. (2020). Yumuşak güç örneği: Çin. *Sosyal Bilimler Perspektifinden Güç*, *3*, 157-182.

Embassy of the People's Republic of China in South Africa.(2021, 23 Haziran). China helped us when help was most needed the Tanzania-Zambia Railway: A testament to China-Africa friendship. Erişim adresi: https://zm.china-embassy.gov.cn/eng/hdytz/202210/t20221008_10778934.htm.

Ece, N. J. (2023). Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri açısından önemi. *Mersin Üniversitesi Denizcilik ve Lojistik Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 38-56. doi.org/10.54410/denlojad.1297932

Elhenawy, A. (2024, 26 Haziran). Middle East wakes up to Chinese version of soft power. *ChınaDaıly.* Erişim adresi: https://www.chinadaily.com.cn/a/202406/26/WS667b658ca31095c51c50adb9.html

Eren E. (2024), *2002'den Günümüze türkiye'nin balkanlar politikasının akıllı güç teorisi perspektifinde analizi: Bütüncül balkan politikasının inşası,* (Doktora tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İstanbul), Erişim Adresi: https://avesis.yeniyuzyil.edu.tr/yonetilen-tez/2e370b26-f081-4fe7-a567-73e7f0613087/2002den-gunumuze-turkiyenin-balkanlar-politikasinin-akilli-guc-teorisi-perspektifinde-analizi-butuncul-balkan-politikasinin-insasi

Filiz, T. (2020). Çin'in küresel Tek Kuşak Tek Yol girişiminde Türkiye'nin konumu üzerine bir inceleme. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi,* 2(2), 117-133.

Fairbank, J.K. (1986). The great Chinese revolution: 1800-1985. New York: Harper ve Row.

Forum On Chına-Afrıca Cooperatıon (2023, 27 Şubat). Roundup: China-built CBD project promotes sustainable development in Egypt's new capital. Erişim adresi:https://www.focac.org/eng/zfgx_4/jmhz/202302/t20230227_11031753.htm?

Forum On Chına-Afrıca Cooperatıon. (2024, 15 Temmuz*).* Feature: TEDA, signature project boosting high quality China-Egypt BRI cooperation*.* Erişim adresi: https://www.focac.org.cn/eng/zfzs_1/202407/t20240715_11453669.htm?

Gönlübol, M. (1993). *Uluslararası politika, İlkeler, Kavramlar, Kurumlar.* (4. baskı), Ankara: Atilla Kitabevi.

Genç, A. (2019). Bir Kuşak Bir Yol Projesi ve Çin. S. Yılmaz (Ed.), *Bir Kuşak Bir Yol Projesi: Kavramlar, aktörler, uygulamalar* (s.19-44) içinde. Ankara: Astana Yayınları.

Geopolitical Monitor. (2017, 19 Aralık). Fact sheet: Kunming-Singapore high speed rail network. [Harita]. Erişim adresi: https://www.geopoliticalmonitor.com/fact-sheet-kunming-singapore-high-speed-rail-network/

Global Infrastructure Hub. (2020). Addis Ababa–Djibouti Railway. Erişim adresi: https://www.gihub.org/connectivity-across-borders/case-studies/addis-ababa-djibouti-railway/

Gökçelik, B. S. (2021, 1 Ocak). Uygur Türklerinin Türkiye-Çin İlişkilerine Etkisi. Erişim adresi: https://avim.org.tr/tr/Yorum/UYGUR-TURKLERININ-TURKIYE-CIN-ILISKILERINE-ETKISI

Güler, M. A. (2022). *Kuşak ve Yol Büyük Avrasya ortaklığı*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Huang, Z. (2022, 22 Ağustos). Kenya Standard Gauge Railway (SGR), The people's map of global Chına. [Harita]. Erişim adresi: https://thepeoplesmap.net/project/kenya-standard-gauge-railway-sgr/

Huichen, Y. (2022, 11 Kasım). Djibouti enhances regional logistics hub position through robust cooperation with China. Erişim adresi: https://eng.yidaiyilu.gov.cn/p/292292.html

Gülten, Z. T., ve Erin, Z. Ç. (2023). Çin'in küresel jeoekonomik vizyonu: Amaçlar ve hedefler bağlamında Kuşak ve Yol Girişimi. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi,* 8(1), 55-77.

Gallagher, M. (2025, 17 Şubat). Africa: China flexes ıt media muscle in Africa encouraging positive headlines as part of a soft power agenda. AllAfrıca. Erişim adresi: https://allafrica.com/stories/202502130002.html

Green Finance ve Development Center. (2025). Countries of the Belt and Road ınitiative. Erişim adresi: https://greenfdc.org/%20countries-of%20the-belt-and-road-initiative-bri/.

Human Reports Watch. (2017, 7 Nisan). Egypt: Don't deport Uyghurs to China. Erişim adresi: https://www.hrw.org/news/2017/07/08/egypt-dont-deport-uyghurs-china

Helmy, N. (2023, 27 Eylü). Suez Kanal: Enhancing alignment between Belt and Road and Egypt vision 2030. Modern dıplomacy. all vıbes all voıces. Erişim adresi: https://moderndiplomacy.eu/2023/09/27/suez-canal-enhancing-alignment-between-belt-and-road-and-egypt-vision-2030/

Heywood, A. (2019). *Küresel siyaset* (N. Uslu ve H. Özdemir Çev.). BB101 Yayınları: Ankara

Hu, Y. (t.y.). The Mombasa-Nairobi Railway and the Future of Kenya. Ministry of commerce, PRC. Erişim adresi: https://m.mofcom.gov.cn/article/beltandroad/ke/enindex.shtml.

Haberglobal. (2025). Çin, Kenya'nın limanına borcunu ödemediği için el koyuyor. Erişim adresi: https://haberglobal.com.tr/dunya/cin-kenya-nin-limanina-borcunu-odemediği-icin-el-koyuyor-13622

İnsani Yardım Vakfı, (2009, 14 Eylül). Çin'e terkedilmiş bir kader: Doğu Türkistan. Erişim adresi: https://ihh.org.tr/haber/cine-terkedilmis-bir-kader-dogu-turkistan-415.

Independent Türkçe. (2019). 37 ülkeden Çin'in Uygur politikasına destek listede müslüman ülkeler de var. Erişim adresi: https://www.indyturk.com/node/51061/d%C3%BCnya/37-%C3%BClkeden-%C3%A7in%E2%80%99-uygur-politikas%C4%B1na-destek-listede-m%C3%BCsl%C3%BCman-%C3%BClkeler-de-var

İnsamer, (2017). Mısır. Erişim adresi: https://www.insamer.com/tr/ulke-profili-misir/

İbiş, S. (2019). Tarihi ipek yolu. Erişim adresi: https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/tarihi-ipek-yolu

İnsamer. (2020). Kenya Ülke Profili. Erişim adresi: https://www.insamer.com/tr/ulke-profili-kenya/

Jankowicz, N. (2020). *How to Lose the Information War: Russia, Fake news and the politics of disinformation*. Londra: Tauris.

Jingyan, G. (2022, 9 Ocak). New terminal a reflection of friendship. Erişim adresi: https://eng.yidaiyilu.gov.cn/p/213087.html

Jing, D. (2024, 25 Mart). BRI ın my eyes Belt and Road Initiative in Kenya. Belt and Road portal. Erişim adresi: https://eng.yidaiyilu.gov.cn/p/0Q6ETRIH.html

Keohane, R., ve Nye, J. (1977). *Power and Interdependence: World politics in transition*, Boston: Little Brown.

Keohane, R.O. ve Nye, J.S. (2001). *Power and Interdependence*. (A. Evin, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kagan, R. (2003). *Of paradise and power: America and Europe in the new world order*. New York: Alfred Knopf.

Kırali, C. K. (2015). *Yumuşak güç ve küresel politika.* Derin Yayınları: İstanbul

Kirişçi, K. (2014). *Türkiye'nin dış politikası: Yeni bir küresel sıralama*. İletişim Yayınları. İstanbul

Kacungira, N. (2017, 8 Haziran). Will Kenya get value for money from its new railway?. *BBC New Türkçe.* Erişim adresi: https://www.bbc.com/news/world-africa-40171095

Kaya, S., ve Mammadzade, A. (2019). Çin'in Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkilerinin akıllı güç kavramı bağlamında analizi. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi,* 2(1), 37-55.

Keyik, M., ve Erol, M. S. (2019). Realizme göre güç ve güç dengesi kavramları. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi,* 3(1), 26-27.

Küçükaltan, E. (2020). *Çin'in Doğu Afrika'daki yumuşak güç politikaları: Kenya, Tanzanya ve Uganda örnekleri* (Doktora Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi:

https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12436/2383/663658.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karaca, Ö. (2022). Tarihin iz dokunduğu ve ses verdiği güzergâh ipek yolu. *Tarih Araştırmaları Dergisi,* 41(71), 154-173. https://doi.org/10.35239/tariharastirmalari.782059

Keleş, H. (2022). *Yumuşak güç ve keskin güç bağlamında Çin'in Türkiye'ye yönelik dış politikası* (Yüksek lisans tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir). Erişim adresi: https://acikerisim.ikcu.edu.tr/?dil=0

Kırpık G. (2022). İpek yolu. Erişim adresi: https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/ipek_yolu

Küçükaltan, E. (2023). *Çin'in Afrika'daki yumuşak gücü Kenya, Tanzanya, Uganda örnekleri.* Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Kuşak ve Yol. (2024). Çin-Orta Asya-Batı Asya ekonomi koridoru. Erişim adresi: https://www.kusakveyol.org/cin-orta-asya-bati-asya-ekonomi-koridoru/

Kuşak ve Yol. (2025, 17 Şubat). İki ülke arasındaki dostluğu güçlendirmeye köprü olmaya devam edeceğiz. Erişim adresi: https://www.kusakveyol.org/iki-ulke-arasindaki-dostlugu-guclendirmeye-kopru-olmaya-devam-edecegiz/

Kuşak ve Yol. (2024, 6 Aralık). Belt and Road Initiative brings unprecedented development opportunities to Kenya. Erişim adresi: https://www.kusakveyol.org/kusak-ve-yol-girisimi-kenyaya-benzersiz-kalkinma-firsatlari-getiriyor/

Kuşak ve Yol. (2025). Çin ve Etiyopya iş birliği altyapıda büyük başarılar getiriyor. Erişim adresi: https://world.gmw.cn/2025-01/12/content_37792626.htm

Morgenthau, H. J. (1970). *Uluslararası politika* (B. Oran ve Ü. Oskay. Çev., Cilt. 1-2). Ankara: Sevinç Matbaası.

Machiavelli, N. (1994). *Prens* (N. Güvenç. Çev., 2. Baskı). İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Morton, A. (1997). *Diana: Her true story in her own words.* Simon: Schuster.

Mackinder, H. J. (2004). *Democratic ideals and reality* (E. Erdoğdu. Çev.), İstanbul: Kaynak Yayınları.

Mark, J. J. (2018, 1 Mayıs). İpek Yolu Silk Road. (M. İlhan, Çev.), World History Encyclopedia. Erişim adresi: https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-466/ipek-yolu/

Mearsheimer, J.J. (2011.) *Büyük güç siyaseti trajedisi* (A. M. Kırık, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınları.

Maher, M., ve Farid M. (2023, 27 Nisan). The growth of Chinese ınfluence in Egypt: Signs and Consequences. *Fıkra Forum.* Erişim adresi:

https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/growth-chinese-influence-egypt-signs-and-consequences

Mueller, R. S. (2019). Report on the ınvestigation into Russian ınterference in the 2016 presidental election. united states department of justice. Erişim adresi: https://www.justice.gov/archives/sco/file/1373816/dl?inline=

Nye, J.S. (2004). Soft Power and American Foreign Policy. Political Science Quarterly, 119(2), 255-270. doi.org/10.2307/20202345

Noya, J. (2006).The symbolic power of nations, place branding, 2, 53-67. doi.org/10.1057/palgrave.pb.5990045

Nye, J.S. (2004*). Power in the global ınformation age: From realism to globalization.* London*,* New York: Routledge.

Nye, J.S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics.* New York: Public Affairs

Nye, J. S. (2005). *Yumuşak güç dünya siyasetinde başarının yolu* (R. İ. Aydın, Çev.) Ankara: Elips Kitap

Nye, J.S. (2011). *The Future Power.* New York: Public Affairs.

Norton, B.(2022, 20 Ağustos). Africa China forgives 23 loans for 17 African countries, expands 'win-win' trade and infrastructure projects. Erişim adresi: https://geopoliticaleconomy.com/2022/08/20/china-forgives-debt-africa/

Nye, J.S. (2023). *Yumuşak Güç.* Ankara: Serbest Kitap.

OBOReurope. (2025, 9 Nisan). Bir Kuşak Bir Yol Girişimi. Erişim adresi: https://www.oboreurope.com/en/beltandroad/one-belt/

Özdemir, H. (2008).Uluslararası ilişkilerde güç: Çok boyutlu bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *63*(03),113-144. doi.org/10.1501/SBFder_0000002075

Özdil A. (2022) *Güç- Güvenlik ilişkisi bağlamında güvenlikleştirme ve yumuşak güç,* (Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa). Erişim adresi: https://tezara.org/theses/719438.

Özdemir, N. (2024, 15 Ekim). Çin'in Bir Kuşak Bir Yol Projesi. Erişim adresi: https://www.alternatifarastirmalar.org/cin-in-bir-kusak-bir-yol-projesi-one-belt-one-road

Öztop, M. (2024, 24 Nisan). Koridor savaşları: Kuşak Yol, kalkınma yolu. Erişim adresi: https://turkiyearastirmalari.org/2024/04/24/yayinlar/analiz/analiz-koridor-savaslari-kusak-yol-kalkinma-yolu-imec/

Platon. (1992). *The republic* (G. M. A. Gerube, Çev.). Indianapolis: Hackett Publishing Company.

Platon. (2011). *Devlet* (E. Uygur, Çev., 4. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Payam, M. M. (2018). Güvenlik bağlamında güç kullanımı ve algı(lama) yönetimi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 15-25. https://doi.org/10.32579/mecmua.420610

Pınar, Ö. (2023, 8 Aralık). İtalya Çin'in Modern İpek Yolu projesinden neden çekildi? *BBC News Türkçe*. Erişim adresi: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-63912345

Qing, Yuan. (2025, 12 Ocak). **中埃塞基**础设施合作结硕果 (新时代中非合作. Erişim adresi: https://world.gmw.cn/2025-01/12/content_37792626.htm

Rousseau, J.J. (2006). *Toplum sözleşmesi* (V. Günyol, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Rolland, N. (2019). Political and Strategic ımplications of China's Belt and Road Initiative. Erişim adresi: https://www.nbr.org/publication/political-and-strategic-implications-of-chinas-belt-and-road-initiative.

Reddy, R. K. (2022, 6 Nisan). China in the ındian ocean region: ports and bases. organisation for research on China And Asia. Erişim adresi: https://orcasia.org/article/296/china-in-the-indian-ocean-region

Shinn, D.H., ve Eisenman, J. (2012). *China and Africa: A Century of engagement.* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Silk Road Fund, (2014, Kasım 8). 习近平主席在加强互联互通伙伴关系对话会上发表题为《联通引领发展**伙伴聚焦合作》的主旨演**讲. Erişim adresi: https://www.silkroadfund.com.cn/cnweb/2014-11/08/article_29019.html.

Shao, J. (2019). Exploring China's sharp power: Conceptual deficiencies and alternatives. *Transcommunication,* 6(2), 129–148. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/335960974_Exploring_China%27s_Sharp_Power_Conceptual_Deficiencies_and_Alternatives

SDI Logistics Co. Ltd. (2022). Mombasa Limanı, Kenya. Erişim adresi: http://tr.sdilogistics-shippingru.com/info/port-of-mombasa-kenya-77283279.html

Siddiqui, F.R. (2022, 8 Ekim). Soft power diplomacy between China and the Arab world. *Daily Sabah.* Erişim adresi: https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/soft-power-diplomacy-between-china-and-the-arab-world.

Sawahal, W. (2023, 6 Şubat). Confucius Institutes increase as another opens in Djibouti. Erişim adresi: https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20230405050219 56

Sancak K. (2024). *Uluslararası ilişkilerde güç kavramı ve yumuşak güç.* Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Sapmaz, A. H. (t.y.). Doğu Afrika'da küresel rekabet: Cibuti'de Çin ve ABD'nin askeri varlığı. Erişim adresi: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/72602/dogu_afrikada_kuresel_rekabet_cibutide_cin_ve_abdnin_askeri_varligi

Shanghaı Internatıonal Studıes Unıversıty, (t.y.) Konfüçyüs enstitüsü. Erişim adresi: https://tr.shisu.edu.cn/global/confucius-institutes/

Silk Road Fund, (2024, 30 Eylül). 丝路基金成功举办"丝路十年：机遇与挑战"研讨会. Erişim adresi: https://www.silkroadfund.com.cn/cnweb/202409/30/article_20240930154553 67535.html

Sputnık Türkiye. (2024). Dünyanın en güçlü orduları 2024 listesi yayımlandı: TSK geçen yıla oranla 3 sıra birden yükseldi, Erişim adresi: https://anlatilaninotesi.com.tr/20240110/dunyanin-en-guclu-ordulari-2024-listesi-yayimlandi-tsk-gecen-yila-oranla-2-sira-yukseldi-1079496567.html

Şahin, T. (2020). İpek Yolu: Tarihsel geçmişi, kültürü ve Türk dünyası İçin önemi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, *39*(67), 71-97. doi.org/10.35239/tariharastirmalari.644530.

Taylor, I. (2006). *China and Africa: Engagement and compromise*. London: Routledge.

Tzu, S. (2008). *Savaş sanatı.* (H. İlhan, Çev.). Ankara: Alter Yayıncılık.

Tahincioğlu, G. (2015, 27 Nisan). Yeni İpek Yolu için Türkiye kilit olacak. *Milliyet.* Erişim adresi: https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/yeni-ipek-yolu-icin-turkiye-kilit-olacak-2053707.

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2017). Türkiye-Etiyopya siyasi ilişkileri. Erişim adresi: https://www.mfa.gov.tr/turkiye-etiopya-siyasi-iliskileri.tr.mfa

T24. (2017, 7 Ağustos).Çin'in ilk yurtdışı askeri üssü faaliyete geçti. Erişim adresi: https://t24.com.tr/haber/cinin-ilk-yurtdisi-askeri-ussu-faaliyete-gecti,417421

Toprak, K. (2019). Çince konuşan Afrikalılar ya da Kara Kıta'da yeni emperyal dönem. *Uygur Haber.* Erişim adresi: https://www.uygurhaber.com/cince-konusan-afrikalilar-ya-da-kara-kitada-yeni-emperyal-donem

Taşçı, F. (2024). Sincan Uygur Bölgesi: Çin'in baskı politikaları ve uluslararası tepkiler. Erişim adresi: https://www.tudpam.org/sincan-uygur-bolgesi-cin-baski-politikalari.

Tepebaş, U. (2024). *Çin Halk Cumhuriyeti- Afrika ilişkileri kapsamlı stratejik ortaklığın boyutları.* İstanbul: Cinius Yayınları.

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2025). Cibuti ülke profili 2025. Erişim adresi: https://ticaret.gov.tr/data/5b885d7aaf23be7c5c10c652/C%C4%B0BUT%C4%B0%20%C3%BClke%20profili%202025.pdf

T.C. Ticaret Bakanlığı, (2025). Mısır ülke profili. Erişim adresi: https://ticaret.gov.tr/data/5f0d69cc13b8769ff05749b4/MISIR%20%C3%BClke%20profili%202025.pdf

Uygur Haber, (2025, 3 Mart).Uygurlar bir Ramazan ayına daha baskı ve zulüm altında başladı. Erişim adresi: https://www.uygurhaber.com/uygurlar-bir-ramazan-ayina-daha-baski-ve-zulum-altinda-basladi/

Vural, A. (2017). Yumuşak güç stratejisi çerçevesinde Çin'in Afrika politikası. *Avrasya Etüdleri*, 51(1), 123-152.

Waltz, K. N. (1986). *Political structure.* Keohane, R.O. (Ed.). Neorealism and its critics. New York: Columbia University Press.

Wong, T. (2013, 18 Ekim). Kuşak ve Yol Girişimi: Çin'in oynadığı trilyon dolarlık kumara değdi mi? *BBC News Türkçe.* Erişim adresi: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-63912345

Williams, K. (2014). *Becoming queen: The biography of queen Elizabeth II.* İstanbul: Epsilon Yayınları.

Walker, C. (2016). The authoritarian threat: The hijacking of soft power. *Journal of Democracy, 27*(1), 49-63.

Walker, C. (2018). What is sharp power ? *Journal of Democracy,* 29(3), 9-23.

Walker, C., ve Ludwig, J. (2017). Introduction. C. Walker ve J. Ludwig (Ed.), *From soft power to sharp power: Rising authoritarian influence in the democratic world* . (s. 8–25). içinde. Washington: National Endowment for Democracy.

Wso, A, A. (2024*), Soğuk Savaş sonrası dönemde Çin dış politikasında keskin güç uygulaması: Avustralya örneği,* (Doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon). Erişim adresi: https://tezara.org/theses/867129

Xinhua, (2020, 16 Mart). Chinese firm finishes capping 1st business skyscraper in Egypt's new capital. Erişim adresi: http://www.xinhuanet.com/english/africa/2020-03/16/c_138880893.htm

Xinhua. (2024, 2 Kasım). China-built landmark tower topped out in Egypt's New Alamein City. Erişim adresi: https://english.news.cn/africa/20241102/7c0f29dc804c4a49b3a8daeb5300477b/c.html

Yavilioğlu, C. (2016). Çin öncülüğünde yeni bölgesel finansal mimari oluşturma çabaları: Tek Kuşak-Tek Yol Projesi. *Maliye Dergisi*, *170*, 9-15. Erişim adresi: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/170-01.pdf

Yılmaz, T. (2005). *Jeopolitikten milli güvenliğe.* İstanbul: Ülke Kitapları.

Yılmaz, E. (2017). İpek yolu hakkında kısa bir değerlendirme. *Şarkiyat*, *9*(2),672-683. https://doi.org/10.26791/sarkiat.321426

Yılmaz, S., Güzel, Ş. ve Öksüz, F. (2019). Afrika'da Obor Projeleri. Yılmaz, S. (Ed.), *Bir Kuşak Bir Yol Projesi: Kavramlar, Aktörler, Uygulamalar* (s. 91-120) içinde. Ankara: Astana Yayınları.

Yılmaz, S. (2019*). Bir Kuşak Bir Yol Projesi: Kavramlar, Aktörler, Uygulamalar.* Ankara: Astana Yayınları.

Yıldız, F. (2018, 19 Kasım). Etiyopya'daki Çin: Algı siyaseti ve Pekin'in faaliyetleri. Erişim adresi: https://afam.org.tr/etiyopyadaki-cin-algi-siyaseti-ve-pekinin-faaliyetleri/

Yang, Y. (2019, 22 Mart). China's renewable energy company completes construction of 3 plants in Egypt. Erişim adresi: http://www.xinhuanet.com/english/2019-03/21/c_137913525.htm

Yılmaz, T. O. (2020). Cibuti'de üs savaşları. *İktibas Dergisi.* Erişim adresi: https://iktibasdergisi.com/2020/05/29/cibutide-us-savaslari/

Yıldız, İ. (2024). Birleşik Krallık'ın medya yoluyla yumuşak güç kullanımı: BBC örneği özelinde. *Socıal Scıences Studıes Journal (Sssjournal)*, 8(94), 346-35. doi.org/10.26449/sssj.3813.

Yönet, G. A., ve Dağlar, M. O. (2024). Karşılaştırmalı dış politika analizi ekseninde: Küba füze krizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Dergisi* doi.org/10.62101/iticudisticaretdergisi.1452594.

Zelikow, P. (2002). *The Iraq war and ınternational law: A review of the debate*. Cambridge: Harvard Universty Press.